

Tutkielma suomi–ruotsi-kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen käytöstä

Julia Björkholm, 40053

Pro gradu-avhandling i finska språket

Handledare: Leena Maria Heikkola och Urpo Nikanne

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

2021

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Finska språket	
Författare: Julia Björkholm	
Arbetets titel: Tutkielma suomi–ruotsi-kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen käytöstä	
Handledare: Leena Maria Heikkola	Handledare: Urpo Nikanne
Abstrakt: <p>Kahden kielen avioliittojen myötä kaksikieliset perheet ovat Suomessa yleisiä. Suomi–ruotsi-kaksikielisissä perheissä vanhemmat valitsevat todennäköisimmin sen, mitä kieltä he puhuvat lapsilleen. Kaksikielisten perheiden sisaruksilla on kuitenkin mahdollisuus valita itse, minkä kahdesta kotikielestään he valitsevat yhteiseksi kielekseen. Valinta kahden kotikielen välillä ei kuitenkaan ole helppoa, sillä moni asia voi vaikuttaa yhteisen kielen valintaan. Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, mitä kieltä suomi–ruotsi-kaksikieliset sisarukset puhuvat keskenään ja syyt kielen valinnalle.</p> <p>Lähtökohtana tutkimukselle toimii Barron-Hauwaertin (2011) selvitys syistä, jotka voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten kielenvalintaan. Hänen tutkimuksessaan todetaan, että esimerkiksi perheen kielistrategiat, vanhempien kielenkäyttö, päiväkotij- ja koulukieli sekä kieliympäristö voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan. Kaksikielisyydentutkimuksen parissa on aukko, kun puhutaan tutkimuksista kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen käytöstä, joten aiheen tutkiminen on motivoitua. Tutkielman aineistonkeruumenetelmänä toimi elektroninen kyselylomake, joka jaettiin sosiaalisessa mediassa lumipallometodin avulla. Kyselylomakkeeseen käytettiin sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Kyselylomakkeeseen vastasi 180 informanttia, joista 169 täytti tutkielmalle asetetut kriteerit. Aineisto vietiin E-lomake-ohjelmasta Exceliin, jossa aineistoa analysoitiin sekä määrällisten että laadullisten menetelmien avulla.</p> <p>Tulokset osoittavat, että suurin osa informanteista puhuu ruotsin kieltä sisarustensa kanssa. Tulokset osoittavat myös, että suurin osa informanteista on puhunut ruotsin kieltä päiväkodissa ja alakoulussa. Tulosten mukaan yli puolet informanteista on käyttänyt samaa kieltä sisarustensa kanssa kuin koulussa. Yli puolet informanteista käyttää myös samaa kieltä äitinsä kanssa kuin sisarustensa kanssa. Tutkielman tulokset havainnollistavat, että erityisesti informanttien koulukieli sekä äidin kanssa käytetty kieli on yhteydessä informanttien ja heidän sisarusten yhteisen kielen kanssa.</p>	
Nyckelord: Kaksikielisyys, kaksikieliset sisarukset, kaksikielisyys Suomessa, kieliälyvalinnat, kaksikielisyys-tutkimus, kaksikielinen perhe, kielistrategiat, kieliympäristö, koulukieli	
Datum: 29.3.2021	Sidoantal: 75 + bilagor 6 s.

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet.....	1
1.2 Dispositio.....	3
2 Kaksikielisyydestä.....	4
2.1 Määritelmiä.....	4
2.2 Kaksikielinen perhe.....	8
2.2.1 Kaksikieliset sisarukset.....	12
2.2.2 Päiväkoti- ja koulukieli.....	16
2.2.3 Kieliympäristö.....	20
2.2 Kaksikielisyys Suomessa.....	21
3 Menetelmät ja tutkimusaineisto.....	25
3.1 Aineiston keruu ja aineisto.....	25
3.2 Kyselylomake.....	28
3.3 Informanttien kuvaus.....	30
3.4 Menetelmät.....	33
4 Tulokset.....	36
4.1 Kaksikieliset sisarukset.....	36
4.2 Perheen kielivalinnat.....	39
4.3 Päiväkoti- ja koulukieli.....	44
4.4 Informanttien kieliympäristö.....	45

<i>4.5 Tulosten vertailu</i>	50
5 Pohdinta	52
6 Lopuksi	65
Svensk sammanfattning	66
Lähteet	70
Liitteet	76
<i>Liite 1. Elektroninen kyselylomake</i>	76

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Suomessa suomenkielisten ja ruotsinkielisten keskinäinen yhteydenpito on säännöllistä, ja niin sanotut kahden kielen avioliitot, jossa on eri äidinkielet, ovat yleisiä (Finnäs, 2015: 202). Kahden kielen avioliittojen yleistyminen tarkoittaa myös lisää simultaanisesti kaksikielisiä (ks. luku 2.1) lapsia, jos vanhemmat päättävät käyttää strategiaa, jossa molemmat puhuvat omaa äidinkieltään lapsilleen. Finnäsin (2015: 216–217) mukaan lasten kaksikielisyys onkin hyvin toivottua suomalaisten kaksikielisten perheiden keskuudessa. Tämän tapaisissa perheissä lapsen ja vanhemman yhteiseksi kieleksi valikoituu usein yksi kotikielistä, jonka perheen vanhemmat valitsevat. Kaksikielisten perheiden kasvaessa perheen lapsien on myös valittava kieli yhteiseen kommunikaatioon sisarusten välillä. Valinta kielten välillä ei kuitenkaan ole helppoa, sillä prosessi voi olla pitkä ja moni tekijä voi vaikuttaa kielen valintaan.

Kiinnostuin kaksikielisten sisarusten kielenkäytöstä, kun huomasin, että minä ja sisarukseni poikkesimme muista tuntemistamman suomi–ruotsi-kaksikielisistä sisaruksista. Olemme sisarusteni kanssa kasvaneet kodissa, jossa suomen sekä ruotsin kieli on ollut läsnä syntymästä saakka. Pienestä pitäen olemme puhuneet äidillemme suomea ja isällemme ruotsia. Yhteiseksi kieleksi sisarusteni välillä valikoitui suomen kieli, kun taas samanikäiset kaksikieliset ystävämme käyttivät enimmäkseen ruotsin kieltä sisarustensa kanssa.

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, mitä kieltä suomea ja ruotsia hallitsevat kaksikieliset sisarukset puhuvat keskenään, ja syyt kielen valinnalle. Tutkielman kohteena ovat informantit, jotka käyttävät suomea ja ruotsia simultaanisesti, eli ovat omaksuneet molemmat kielet vanhempiansa avulla pienestä pitäen. Lähtökohtaisesti tutkin kaksikielisiä yksilöitä, joilla on sisaruksia, en sisarjoukkoa kokonaisuutena.

Lähtökohtana tutkimukselle toimii Barron-Hauwaertin (2011) selvitys syistä, jotka voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten kielenvalintaan. Barron-Hauwaert toteaa, että esimerkiksi

vanhempien käyttämät kielet, perheen kielistrategiat, päiväkotij- ja koulukieli ja kieliympäristö voivat vaikuttaa sisarusten kielenvalintaan. Barron-Hauwaert (2011: 55) nostaa erityisesti esille perheen äidin kanssa käytetyn kielen, joka toimii usein sisarusten välisenä kielenä niin kauan, kunnes joku sisaruksista aloittaa päiväkodin tai koulun. Barron-Hauwaertin (2011: 65) mukaan päiväkotij- ja koulukielellä on merkittävä vaikutus sisarusten yhteisen kielen valintaan. Lojander-Visapää (2001: 43–44) kirjoittaa, että pienten lasten ensimmäiset kielikontaktit perheen ulkopuolella tapahtuvat usein päiväkodissa, jossa he tapaavat ensimmäiset ystävänsä ja luovat uusia kielikontakteja. Sundman (1999: 14) toteaa, että lapsen kielellinen identiteetti vahvistuu päiväkodissa, ja hän oppii koulukielen avulla myös lukemaan ja hankkii kielen kautta uutta tietoa. Yksi tärkeimmistä syistä päiväkotij- ja koulukielen valinnalle on kielten käytännöllisyys. Brewerin (2001) (esitetty teoksessa: Barron-Hauwaert, 2011: 62–63) mukaan sisarukset valitsevat usein koulukielen yhteiseksi kielekseen, koska jatkuvaa kielen vaihtamista sisarusten ja koulukavereiden välillä pidetään työläänä.

Kiinnostus kielen variaatiota kohtaan ei ole mikään uusi ilmiö, sillä kielenkäytön analysointi suhteessa sosiaaliseen ympäristöön on kiinnostanut ihmisiä jo 1800-luvun lopulta saakka (Norrby & Håkansson, 2015:11–12). Sosiolingvistiikka tutkii kielen variaatioita, joita ilmenee eri yksilöiden ja ryhmien välillä (Norrby & Håkansson, 2015: 44). Norrby ja Håkanssonin (2015:11) mukaan kaikilla on tapana vaihdella kielenkäyttöään henkilön, asiayhteyden tai tietyn tavoitteen mukaan ja voimme myös kuulla, jos jonkun muun kielenkäyttö muuttuu. Sosiolingvistiikan avulla voidaan myös tutkia kaksi- ja monikielisten henkilöiden kielenkäyttöä. Kaksikielisyudentutkimus voidaan nähdä yhtenä sosiolingvistiikan monesta suuntauksesta (Wikner, 2019: 18).

Kaksikielisyudentutkimuksessa on aukko, kun puhutaan kaksikielisistä sisaruksista ja heidän vuorovaikutuksestaan. Kaksi- ja monikielisyudentutkimuksen parissa kaksikielinen perhe on usein tarkastelun kohteena, ja tutkittavana on usein vanhempien vuorovaikutus perheen ensimmäisen lapsen kanssa. Suzanne Barron-Hauwaert on yksi harvoista, joka on tutkinut kaksikielisiä sisaruksia ja heidän vuorovaikutustaan. Barron-Hauwaertin (2011) mukaan kaksikielisten sisarusten välisestä vuorovaikutuksesta löytyy hyvin vähän aineistoa, koska autenttista materiaalia on vaikea koota. Lasten kielenkäyttö vaihtelee usein aikuisen ollessa paikalla, mikä hankaloittaa autenttisen materiaalin keräystä. Toinen syy kaksikielisten

sisarusten vähäiselle tutkimukselle on Barron-Hauwaertin (2004) mukaan se, että useimmat pitkäaikaiset kaksikielisyys-tutkimukset loppuvat, kun perheeseen syntyy toinen lapsi. Kaksikielisten sisarusten kielenkäyttöä on siis motivoitua tutkia, sillä tiedämme kohtuullisen vähän siitä, mitä kieltä kaksikieliset sisarukset puhuvat toisilleen ja miksi. Vastaavanlaista tutkimusta ei myöskään ole tehty aikaisemmin suomea ja ruotsia puhuvien kaksikielisten parissa.

Tämän tutkielman aineistonkeruumenetelmänä toimii elektroninen kyselylomake ja aineistona toimii kyselylomakkeeseen saadut vastaukset. Kyselylomake jaetaan sosiaalisen median kautta lumipallometodia käyttäen. Tutkielman kyselylomakkeessa on sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Tutkielman aineisto tuodaan E-lomake-ohjelmasta Exceliin ja aineisto analysoidaan sekä laadullisten että määrällisten menetelmien avulla. Tutkielman eri taustamuuttujia verrataan myös informanttien ja heidän sisarustensa yhteiseen kieleen Excelin JOS-funktion avulla.

1.2 Dispositio

Tämä tutkielma koostuu seitsemästä luvusta. Tutkielman johdantoluvussa esiteltiin tutkielman aihe, tutkimuskysymykset, tavoitteen, tausta ja tutkielman rakenne. Tutkielman toisessa luvussa käsitellään tutkimuksen kannalta olennaisia käsitteitä ja aiempia tutkimuksia, jotka liittyvät kaksikielisyteen. Kolmannessa luvussa esitellään tutkielmassa käytetyt menetelmät sekä aineisto. Kolmannessa luvussa kuvataan myös tutkielman informanteja. Neljännessä luvussa tuodaan esille tutkielman tulokset ja luvun lopussa vertaillaan tuloksia eri tekijöihin, kuten vanhempien käyttämiin kieliin, päiväkotij- ja koulukieleen sekä kieliympäristöön. Tutkielman viides luku on pohdintaluku, jossa nostetaan esille tutkielman keskeisimmät tulokset ja tarkastellaan niitä aiempien tutkimusten avulla. Luvussa tarkastellaan myös käytettyjä menetelmiä ja pohditaan mahdollisia tulevia jatkotutkimuksia. Viimeisessä luvussa esitellään tutkielman päätelmät.

2 Kaksikielisydestä

Tässä luvussa tarkastelen kaksikielisyysden eri ilmiötä. Ensiksi tuon esille kaksikielisyysden määritelmiä aiempien tutkimuksien avulla. Luvun 2.1 lopussa määrittelen, mitä termeillä *kaksikielisyys* ja *simultaaninen kaksikielisyys* tarkoitetaan tässä tutkielmassa. Luvussa 2.2 tarkastelen kaksikielistä perhettä. Keskustelen kaksikielisten perheiden mahdollisista kielistrategioista ja siitä, miten ne voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten kielenvalintaan. Kaksikieliseen perheeseen kuuluu kaksikieliset sisarukset, joita käsittelen tarkemmin luvussa 2.2.1. Kaksikielisten perheiden on myös tehtävä valinta lasten päiväkotij- ja koulukielestä, josta kirjoitan enemmän luvussa 2.2.2. Tarkastelen myös kieliympäristön vaikutusta kaksikielisiin perheisiin ja lapsiin luvussa 2.2.3. Luvussa 2.3 pohdin vielä ruotsin kielen asemaa Suomessa, ja sen vaikutusta kaksikielisten sisarusten kielenvalintaan.

2.1 Määritelmiä

Skutnabb-Kangas (1981: 83–84) toteaa, että termille *kaksikielisyys* on yhtä monta määritelmää kuin kaksikielisyysden tutkijoita. Kaksikielisyysden määritelmä vaihtelee paljon, koska ilmiötä voi tarkastella monesta näkökulmasta. Kaksikielisyys on dynaaminen ilmiö, mikä vaikeuttaa yksiselitteisen määritelmän antamista. Myös kaksikieliset henkilöt voivat kokea kaksikielisyysden eri tavoin ja määritellä sen toisin useiden osatekijöiden takia. Esittelen seuraavaksi erilaisia tapoja käsittää kaksikielisyysden, jonka jälkeen tarkennan, miten kaksikielisyys nähdään tässä tutkimuksessa.

Svenssonin (2009: 190) mukaan kaksikielinen henkilö pystyy kommunikoimaan niin suullisesti kuin kirjallisesti eri tilanteissa eri kielillä. Kaksikielisen henkilön kielten on oltava sillä tasolla, että hän voi vaivattomasti kommunikoida kielen äidinkieltä puhuvan kanssa (Svensson 2009: 190). Grosjean (2010: 4) ehdottaa, että joku on kaksikielinen, kun hän käyttää kahta tai useampaa kieltä päivittäin. Hassisen (2005: 21) mukaan henkilö on kaksikielinen, jos hän puhuu, ymmärtää, ajattelee ja aikuisiällä lukee ja kirjoittaa kahdella kielellä. Henkilö voi myös olla Hassisen mukaan kaksikielinen, jos hän on oppinut toisen kielen vasta aikuisiällä. Molempia kieliä tulee kuitenkin käyttää aktiivisesti, koska Hassisen mukaan ei riitä, että kieliin ollaan kontaktissa ainoastaan koulun tai kurssin kautta.

Skutnabb-Kankaan (1981: 93) mukaan kaksikielinen henkilö osaa toimia molemmilla kielillään monissa tilanteissa ja samaistuu molempiin kieliin ja niiden kulttuureihin. Termin moninaiset määritelmät ovat siis syntyneet tutkijoiden vaihtelevien tutkimustarpeiden mukaan. Termin määritelmä riippuu myös niistä kriteereistä, joita asetetaan kaksikielisyydelle. Skutnabb-Kangas (1981) ehdottaa äidinkieltä ja kaksikielisyyttä määriteltäessä neljän kriteerin huomioon ottamista. Nämä kriteerit ovat *alkuperä*, *hallinta*, *käyttö* ja *samaistuminen*.

Kriteerin *alkuperä* mukaan se kieli, mikä on omaksuttu ensimmäisenä, on puhujan äidinkieli. Kaksikielisen henkilön kohdalla se tarkoittaa sitä, että hän on omaksunut molemmat kielensä jo pienestä pitäen perheen syntyperäisten puhujien kautta. (Skutnabb-Kangas, 1981: 94.) *Hallinnan* kriteeri perustuu kielenkäyttäjän kielelliseen kompetenssiin. Kriteerin mukaan äidinkieli on se kieli, jonka puhuja hallitsee parhaiten (Skutnabb-Kangas, 1981: 94). Hallinnan kriteeriä käyttäen on kuitenkin vaikea määritellä, kuka oikeastaan on kaksikielinen. Skutnabb-Kankaan (1981: 94) mukaan, kaksikielinen henkilö a) hallitsee useampaa kieltä täydellisesti, b) hallitsee useampaa kieltä äidinkielenomaisen puhujan tavoin, c) hallitsee kielet yhtä hyvin, d) kykenee tuottamaan täydellisiä lausuntoja toisella kielellä, e) on tietoinen edes jollakin tasolla toisen kielen kieliopillisista rakenteista ja f) on päässyt kosketuksiin toiseen kieleen. Hallinnan kriteeri on hyvin laaja, koska sen mukaan äidinkiellentaitoinen puhuja sekä vasta toiseen kieleen tutustuva ovat molemmat kaksikielisiä. Sundman (1999: 39) toteaa, että kielitaitoa ja kaksikielisyyttä on vaikea arvioida, koska meillä on eri mielipiteitä siitä, mitä kielen hallitseminen käytännössä on. Skutnabb-Kankaan (1981: 87) mukaan kaksikielisten puhujien kompetenssia on myös vaikea mitata, koska tasa-arvoista vertailun kohdetta ei ole. Kaksikielinen ei käytä samalla tavalla kieliään kuin yksikielinen kielenkäyttäjä. Näiden edellä mainittujen seikkojen takia, kaksikielisen henkilön kielellistä hallintaa on vaikeaa, jos ei mahdotonta, mitata. Pelkästään tämän kriteerin avulla ei siis voida määritellä kaksikielisyyttä, koska kompetenssin mittaaminen on suhteellinen ilmiö.

Skutnabb-Kankaan (1981: 89) mukaan *käytön* kriteeri syntyi muun muassa vastapainoksi moniselitteiselle *hallinnan* kriteerille. Käytön kriteeri tarkastelee kaksikielisyyttä todellisen kielenkäytön perusteella. Kriteerin mukaan kaksikielisen henkilö tulisi osata käyttää kahta kieltä useimmissa eri tilanteissa (Skutnabb-Kangas, 1981: 94). Voidaan myös puhua

toiminnallisesta kaksikielisyydestä, kun kaksikielinen henkilö osaa käyttää molempia kieliään aktiivisesti eri asiayhteyksissä (Håkansson, 2003: 15).

Viimeisenä kriteerinä toimii *samaistuminen*. Kaksikieliseksi samaistuminen voi tapahtua sisäisesti tai ulkoisesti. Sisäinen samaistuminen tapahtuu, kun henkilö itse samaistuu kaksikieliseksi tai kahteen kieleen. Ulkoinen samaistuminen tapahtuu muiden mielipiteiden kautta. Henkilö on kaksikielinen, jos muut näkevät hänet kaksikielisenä tai kahden kielen syntyperäisenä puhujana. Samaistuminen ei tapahdu ainoastaan kielen tasolla, vaan henkilö voi myös samaistua kaksikieliseksi kahden eri kulttuurin kautta. (Skutnabb-Kangas, 1981: 94.) Sundman (1999: 41) toteaa, että ryhmään kuuluvuus ja samaistuminen ovat hyvin subjektiivisia tuntemuksia, joiden ei välttämättä tarvitse olla yhteyksissä todelliseen kielenkäyttöön. Hän kuitenkin muistuttaa, että identifiointi tiettyyn kieliryhmään voi motivoida kielenkäyttäjää oppimaan ja ylläpitämään hänen kieliään.

Kaksikielisyyttä määriteltäessä on myös muistettava, että vaikka kriteerinä kaksikielisyydelle toimisi kahden kielen laaja-alainen hallitseminen, eivät kielet silti ole tasavertaisessa suhteessa. Hassisen (2005: 18–19) mukaan on epätavallista, että kaksikielisen henkilön kielet olisivat täsmälleen samalla tasolla. Dominanssi, eli toisen kielen parempi hallitseminen, on yleistä kaksikielisten keskuudessa. Vaikka kaksikielisen toinen kieli olisi dominoiva ei se tarkoita, että toisen kielen taito tai käyttö olisi huono, koska kielitaito on dynaamista. Dominoivaksi kieleksi voi valikoitua esimerkiksi päiväkodin kieli, joka aikuisiässä voi vaihtua opiskelussa käytettyyn kieleen. (Hassinen, 2005: 18.)

Kaksikielisyyden voi myös määritellä sen mukaan, milloin kielet ovat omaksuttu. Jos kielet omaksutaan lapsen syntymästä saakka, puhutaan *simultaanisesta kaksikielisyydestä*. Kun lapsi omaksuu toisen kielen kolmen ikävuoden jälkeen, puhutaan *suksessiivisesta kaksikielisyydestä* ja 7–12-ikävuoden jälkeen omaksuttu toinen kieli voi johtaa *alisteiseen kaksikielisyyteen*. (Hassinen, 2005: 17.) Suksessiiviset kaksikieliset oppivat äidinkieltensä lisäksi vieraan kielen myöhemmässä elämänvaiheessa, esimerkiksi päiväkodissa, koulussa tai uudelle alueelle tai valtioon muuttaessa (Sundman, 1999: 44). Börestam ja Huss (2001: 50–51) toteavat, että kolmen vuoden ikäraja on usein asetettu rajaksi suksessiiviselle kaksikielisyydelle, koska lapsi

on yleensä siihen mennessä omaksunut olennaisen osan kielen kieliopista. He kirjoittavat myös, että kielellinen kehitys simultaanisesti kaksikielisen lapsen kohdalla on vastaavanlainen kuin yksikielisten lasten, koska esimerkiksi yksikieliset ja kaksikieliset lapset sanovat ensimmäiset sanansa saman ikäisinä.

Kaksikielisyys on hyvin monimuotoinen ilmiö, minkä takia kaksikielisyydelle ei ole yksiselitteistä määritelmää (Hassinen, 2005; MacKey, 2000; Sundman, 1999; Hamers & Blanc, 2000; Skutnabb-Kangas, 1981). Baetens Beardsmore (1986: 3) toteaa, että termin hajanaiset määritelmät johtuvat muun muassa siitä, että eri tieteenalat ovat lähestyneet kaksikielisyyttä omasta näkökulmastaan, vaikka kaksikielisyys kattaa monipuolisesti eri tieteenaloja. MacKeyn (2000: 53) mukaan kaksikielisyyttä ei tulisi määritellä ainoastaan kielitieteiden avulla, koska myös psykologiset, sosiologiset ja kasvatustieteelliset kuvaukset ilmiöstä on otettava huomioon. Skutnabb-Kankaan (1981: 83–84) mukaan kaksikielisyydelle ei ole yksiselitteistä määritelmää, koska jokainen tutkija käyttää sitä määritelmää, joka sopii juuri hänen tutkimusalaansa. Tutkijoiden omat määritelmät ovat kuitenkin jossakin määrin johtaneet sekaannuksiin, kun määritelmiä on yleistetty ja käytetty muissa, niihin sopimattomissa tutkimuksissa. Skutnabb-Kangas (1981: 84) ehdottaa, että kaksikielisyyttä määriteltäessä tulisi pohtia, mihin tarkoitukseen ilmiön määritelmää käytetään ja miksi. Hamers ja Blanc (2000: 7) muistuttavat kuitenkin, että vaikka oma tutkimus tarvitseekin tietyn näkökulman kaksikielisyyttä määriteltäessä, ei saa unohtaa ilmiön muita ulottuvuuksia. Hamers ja Blancin mukaan kaksikielisyuden määritelmä valitaan usein omaan tutkimukseen sopivaksi, jolloin kaksikielisyuden muut tärkeät aspektit jäävät taka-alalle. Kaikkia kaksikielisyuden ulottuvuuksia on silti vaikea valikoida mukaan, koska jopa kaksikielisyuden kattotermi *kieli* on vaikeasti määriteltävissä (Wei, 2000: 6). Tämä johtuu Wein (2000: 9–10) mukaan muun muassa siitä, että kieli on sosiaalinen käsite ja kieltä pystyy luonnehtimaan ainoastaan viittaamalla sen puhujiin ja sen käyttöympäristöön.

Tässä tutkielmassa käytän termejä *kaksikielinen* ja *kaksikielisyys*, vaikka termit *monikielinen* ja *monikielisyys* esiintyvät usein kaksikielisyyttä tutkiessa. Tutkielmassa termi *kaksikielisyys* tarkoittaa sitä, että yksilö käyttää suomen ja ruotsin kieltä arkielämässään ja sen ulkopuolella. Termi saa siis funktionaalisen tarkoituksen: henkilö, joka on kaksikielinen, pystyy käyttämään kahta kieltä ilman ongelmia eri tilanteissa. Yksilö on myös oppinut suomea ja ruotsia

syntymästä saakka, eli on simultaanisesti kaksikielinen. Syy miksi simultaaninen kaksikielisyys mainitaan tässä tutkielmassa on se, että tutkimuksen koehenkilöt ovat puhuneet kahta kieltä lapsesta asti. Tässä tutkielmassa käsite *simultaaninen kaksikielisyys* tarkoittaa siis sitä, että henkilö on altistunut kahdelle kielelle pienestä saakka. Tarkkaa aikarajaa sille, milloin kielille on altistunut, ei tässä tutkielmassa ole, mutta perheessä tulee olla vanhemmat tai muita aikuisia kielimalleja, jotka puhuvat kahta eri kieltä.

2.2 Kaksikielinen perhe

Jotta voisimme ymmärtää kaksikielisten sisarusten kielellisiä valintoja, on tarkasteltava kaksikielisen perheen mahdollista kielipolitiikkaa ja kielistrategioita. King et al. (2008: 907) mukaan perheen kielipolitiikalla (*Family Language Policy*) tarkoitetaan tietoista kodin kielenkäytön suunnittelua perheenjäsenten kesken. Perheen kielipolitiikka on melko uusi, mutta nopeasti kasvava tutkimusalue, jonka tarkoituksena on tutkia, miten vanhempien kielivalinnat vaikuttavat lasten kieliin. Perheen kielipolitiikan tutkimuksessa kohteena on vanhempien kielellisten asenteiden ja tavoitteiden lisäksi tarkasteltava perhettä ympäröivää yhteiskuntaa. (Montanari & Quay, 2016: 31–32.)

Perheen kielipolitiikkaan liittyy esimerkiksi valinta kielistrategiasta. Boyd ja Palviainen (2013: 223) toteavat, että kaksikieliset perheet haluavat löytää kielistrategian, jonka avulla perheen lapset oppivat kotikielensä parhaalla mahdollisella tavalla. Lasten kaksikielisyys on haluttua, koska se voidaan nähdä investointina tulevaisuutta varten (Boyd & Palviainen, 2013: 227). Boyd ja Palviainen (2013: 237) toteavat tutkimuksessaan, että kaksikielisyys nähdään suomalaisessa kontekstissa usein rikkautena ja ovia-avaavana ilmiönä, koska kaksikielillä lapsella on vanhempien mielestä enemmän työ- ja koulutusmahdollisuuksia kieltensä ansiosta.

Boyd ja Palviainen (2013: 226) toteavat, että *yksi henkilö – yksi kieli* -strategia (*one person - one language strategy* tai *OPOL*) on parhaiten tunnettu ja käytetyin kielistrategia kaksikielisten perheiden parissa. Ajatus ”yhdestä henkilöstä ja yhdestä kielestä” sai alkunsa vuonna 1902 ranskalaisen lingvistin Maurice Grammontin tahdosta. Hänen ideansa yhdestä henkilöstä, joka puhuu yhtä kieltä, tai *“une personne; une langue”*, tarkoittaa sitä, että kaksikielisten lasten kielet erotetaan jo aikaisessa vaiheessa, jotta lapset eivät sekoittaisi oppimiaan kieliä. Perheessä

erotetaan siis jo aikaisin kielet vanhempien kesken niin, että lapsi yhdistää ainoastaan yhden kielen yhteen vanhemmista ja toisen kielen toiseen. (Barron-Hauwaert 2004: 1.)

Käytännössä *yksi henkilö – yksi kieli* -strategia tarkoittaa sitä, että yksi vanhempi puhuu aina yhtä kieltä ja toinen vanhemmista puhuu aina toista kieltä lapsilleen (Baker, 2007: 13). Tämä tarkoittaa, että kaksikielisten lasten vanhemmat käyttävät kumpikin omaa kieltään, joko omaa äidinkieltään tai toista opittua kieltä, lastensa kanssa. Jos jompikumpi tai molemmat vanhemmista ovat kaksikielisiä, on vanhempien suunniteltava tarkemmin, miltä perheen kielistrategia näyttää. On kuitenkin hyvin harvinaista, että perheet noudattavat *yksi henkilö – yksi kieli* -strategiaa käytännössä täsmällisesti (Boyd & Palviainen, 2013: 226). Tämä johtuu siitä, että jokainen kaksikielinen perhe on saman strategian käyttäjänä silti ainutlaatuinen.

Suomenruotsalaisten parissa kahden kielen avioliitot ovat yleistyneet tasaisesti 1970-luvulta saakka (Finnäs, 2015: 201–202). Finnäsin (2015: 202) mukaan viimeisten vuosikymmenten aikana noin 40 % suomenruotsalaisista on mennyt naimisiin suomenkielisen henkilön kanssa. Kahden kielen avioliittojen tasainen kasvu tarkoittaa myös kaksikielisten perheiden yleistymistä. Näissä perheissä on tehtävä valinta siitä, miten suomen ja ruotsin kieltä tullaan käyttämään perheen keskuudessa. Sundman (1999: 12) kirjoittaa, että Suomessa kaksikielisiä perheitä kannustetaan käyttämään omaa äidinkieltään puhuessaan lapselle eli *yksi henkilö – yksi kieli* -strategiaa. Kehotus on ilmennyt hänen mukaansa muun muassa Svenska Finlands Folktingin tekemässä esitteessä. Sundmanin (1999: 12) mukaan oman äidinkielen käyttö perustuu uskoon, että lapset saavat parhaan mahdollisen kielimallin, kun vanhempi puhuu omaa äidinkieltään.

Berglund (2008: 54–55) muistuttaa, että suomenruotsalaisten kaksikielisten perheiden *yksi henkilö – yksi kieli* -strategia poikkeaa hieman kansainvälisissä tutkimuksissa esiintyvistä kaksikielisistä perheistä. Hän kirjoittaa, että monissa kansainvälisissä kaksikielisissä perheissä jompikumpi vanhemmista puhuu valtion vähemmistökieltä tai kieltä, jota maassa ei tunneta. *Yksi henkilö – yksi kieli* -strategia mahdollistaa tällaisissa perheissä vähemmistökielen säilymisen ja kaksikielisyyden ylläpitämisen. Berglund (2008: 55) ehdottaa, että suomenruotsalaiset kaksikieliset perheet käyttävät jonkinlaista muokattua versiota strategiasta,

sillä Suomessa suomen sekä ruotsin kielellä on virallinen asema valtiossamme, mikä on maailmanlaajuisesti suhteellisen harvinaista.

Boyd ja Palviainen (2013) ovat tutkineet kaksikielisten perheiden kielipolitiikkaa Suomessa. Tutkimuksen kohteena oli kolme Suomessa sillä hetkellä asuvaa perhettä, joissa kotikielinä toimi suomen sekä ruotsin kieli. Kaikissa kolmessa perheessä käytettiin *yksi henkilö – yksi kieli* -strategiaa. Boyd ja Palviainen (2013) huomioivat, että strategian valinta ei aina ole tietoisista, vaan vanhempien päätös käyttää omaa äidinkieltään tuli ”luonnostaan”. Boyd ja Palviainen (2013) keskustelevat kriittisesti perheen kielipolitiikkaan sisältyvästä tietoisesta suunnittelusta, sillä tietyt perheet kokevat kielten jaon automaattisena, koska he kasvattavat lapsena samalla kielellä, kuin heidät on kasvatettu. Boyd ja Palviainen (2013) tutkimuksen toinen tulos oli, että perheen kielipolitiikka on jatkuvassa muutoksessa. Yksi syy perheen kielipolitiikan muutokselle on ympäristöön liittyvät muutokset, kuten asuinpaikkakunnan muutos, uudet työpaikat tai päiväkodin tai koulun aloittaminen. Tutkimus osoitti myös, että perheen kielipolitiikkaan vaikuttavat kaikki perheenjäsenet, ei ainoastaan vanhemmat.

Perheen kielistrategiaan vaikuttaa myös vanhempien toistensa kanssa käyttämä kieli. Jos kaksikielisessä perheessä seurataan *yksi henkilö – yksi kieli* -strategiaa, on vanhempien valittava yksi kieli, jota he käyttävät keskenään. Valittu kieli voi olla yksi kielistä, jota vanhemmat puhuvat lapsilleen, kolmas kieli tai kahden tai useamman kielen sekoitus. Barron-Hauwaert (2011: 186) on luokitellut *yksi henkilö – yksi kieli* -strategian sen mukaan, mitä kieltä vanhemmat käyttävät toistensa kanssa ja mitä kieliyhteisön käyttämät kielet ovat. Strategioita voi siis käyttää neljällä eri tavalla: vanhemmat puhuvat keskenään yhteisön enemmistökieltä, vanhemmat puhuvat keskenään yhteisön vähemmistökieltä, vanhemmat sekoittavat vähemmistö- ja enemmistökieltä, kun puhuvat toisilleen tai kumpikaan vanhempien käyttämistä kommunikaatiokielistä ei ole yhteisön käyttämä kieli.

Sundman (1999: 13–14) kirjoittaa, että kaksikielisissä perheissä, joissa puhutaan suomea ja ruotsia, on taipumus valita suomen kieli vanhempien yhteiseksi kieleksi. Visapää (1996: 25) toteaa, että suomen kieli valitaan monesti yhteiseksi kieleksi, koska ruotsinkielinen vanhempi puhuu usein paremmin suomen kieltä kuin suomenkielinen vanhempi ruotsin kieltä. Hassisen

(2002: 37) mukaan vanhempien välinen kieli onkin usein ympäristön enemmistökieli. Visapää (1996: 34) kirjoittaa, että kaksikielisillä perheillä on harvoin yksi ainoa kieli perheen sisäiseen kommunikaatioon, sillä kieliä vaihdellaan usein sen mukaan, kummalle vanhemmalle lapset puhuvat.

Kaikki kielistrategiat eivät toimi kaikkien perheiden kohdalla, ja *yksi henkilö – yksi kieli* -strategia voi lasten kaksikielisyyden kehittyessä muuttua strategiaan, jossa perheen kieliä yhdistellään ja vaihdellaan (Barron-Hauwaert, 2004: 174). Kielten yhdistämisestä ja vaihtelusta kaksikielisten perheiden kielistrategiana on hyvin vähän tutkimusta, mutta strategia on kuitenkin hyvin yleinen (Barron-Hauwaert, 2004: 172). Barron-Hauwaertin (2011: 188) mukaan kielten sekoittamista tapahtuu usein perheissä, jotka asuvat virallisesti kaksikielisissä maissa eli paikoissa, jossa kielten vaihtelu on normaalia. Kaksikieliset perheet voivat myös käyttää strategiaa, jossa kotikielenä toimii muu kuin ympäristön tai valtion pääkieli. Molemmat vanhemmat puhuvat siis samaa kieltä kotona, vaikka se ei olisi toisen vanhemman äidinkieli. Perheen lapset oppivat toisen, hallitsevan kielen kodin ulkopuolella. Strategian tarkoituksena voi olla jo tapahtunut maahanmuutto tai mahdollisuus muuttaa maahan, jossa kotikieltä puhutaan tai perinteiden säilyttäminen ja takaisin saaminen kielen avulla. (Barron-Hauwaert, 2008: 189.)

Tässä tutkielmassa perheen kielistrategialla tarkoitetaan sitä, miten suomi–ruotsi-kaksikielisissä perheissä suomen ja ruotsin kieltä käytetään. Kielistrategiaan sisältyy tietoa muun muassa vanhempien äidinkielistä, kumpi vanhemmista puhuu suomea ja kumpi ruotsia lapsille ja mitä kieltä vanhemmat käyttävät keskenään. Perheen kielistrategiaan kuuluu myös tietoa siitä, mitä kieltä perheenjäsenet puhuvat sukulaisten tai muiden perheen lapsille merkittävien henkilöiden kanssa. Tämän tutkielman yhteydessä *yksi henkilö – yksi kieli* -strategialla tarkoitetaan sitä, että toinen vanhemmista puhuu johdonmukaisesti suomen kieltä ja toinen ruotsin kieltä lapsilleen. Edellä mainitusta kielistrategiasta on kuitenkin paljon variaatioita, ja tässä tutkielmassa otetaan huomioon se, että perheen kielistrategiat eivät ole identtisiä, vaan vaihtelevat perheittäin. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin tärkeää erotella perheet, joissa on enimmäkseen käytetty *yksi henkilö – yksi kieli* -strategiaa perheistä, joissa vanhemmat tai muut aikuiset eivät ole johdonmukaisesti erottelleet perheen kieliä puhumalla ainoastaan yhtä kieltä

lapsilleen. Tieto perheen kielipolitiikasta on tämän tutkimuksen kannalta tärkeää, sillä perheen eri kielivalinnoilla saattaa olla yhteys kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan.

2.2.1 Kaksikieliset sisarukset

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, mitä kieltä suomi–ruotsi-kaksikieliset sisarukset käyttävät keskenään ja miksi. Yhteisen kielen valintaan vaikuttaa moni osatekijä. Vaikka kaksikielisiä sisaruksia on tutkittu vähän, voimme silti olemassa olevien tutkimusten avulla todeta, mitkä tekijät vaikuttavat useimmiten yhteisen kielen valintaan. Keskityn tässä luvussa enemmän sisäisiin osatekijöihin, jotka vaikuttavat kielenvalintaan kuten perheen kokoon, sisarusten ikäeroihin ja sisarusten väliseen syntymäjärjestykseen. Seuraavissa luvuissa käsitellään kielenvalinnan ulkoisia osatekijöitä, kuten koulussa käytettäviä kieliä ja sisarusten kieliympäristöjä.

Barron-Hauwaert (2011: 54–55) kirjoittaa kaksikielisten sisarusten valitsemasta kielestä, tai niin sanotusta sisarusten suosimasta kielestä (*preferred sibling language*), jota käytetään kommunikaatioon esimerkiksi leikeissä ja sisarusten välisissä riidoissa. Lasten yhteiseksi kieleksi valikoituu usein jompikumpi kotikielistä, mutta lapset voivat myös käyttää sekoitusta kotikielistään tai puhua eri kieltä eri sisarusten kanssa. Barron-Hauwaertin mukaan viimeinen vaihtoehto on kuitenkin harvinainen, sillä tällainen ratkaisu on yleensä väliaikainen. Sisarusten väliseen kommunikaatioon voi myös valikoitua kolmas kieli, jota ei puhuta kotona ollenkaan. Barron-Hauwaertin mukaan kolmas kieli on usein koulussa tai yhteiskunnassa käytettävä kieli. Sisarusten yhteisen kielen löytäminen voi viedä aikaa, ja sisarukset voivat vielä yhteisen kielen löydettyään vaihtaa kieltä. (Barron-Hauwaert, 2011: 55.) Barron-Hauwaert (2011: 57) kirjoittaa, että sama kieli ei aina sovellu kaikkiin käyttöyhteyksiin, minkä takia yhteisen kielen löytäminen ei aina ole yksinkertainen prosessi.

Kaksikielisen perheen vanhemmat voivat osittain vaikuttaa lasten yhteisen kielen valintaa, mutta perheen sisarukset määräävät lopulta yhteisen kielensä. Vaikka vanhemmat eivät hyväksyisi lasten valitsemaa yhteistä kieltä, on heidän vaikea puuttua kielen valintaan, sillä he eivät voi hallita sisarusten kielenkäyttöä kaikissa käyttöyhteyksissä. Sisarusten yhteinen kieli voi olla ristiriidassa vanhempien toiveiden kanssa, mutta sisarusten keskuudessa ristiriidat on

selvitettävä, jotta yhteinen kieli toimii kaikkien sisarusten kohdalla. (Barron-Hauwaert, 2011: 55.)

Kaksikielisen perheen koko voi vaikuttaa kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan ja käyttöön. Barron-Hauwaert (2011) analysoi tutkimuksessaan kaksikielisten perheiden kokoa ja heidän kielenkäyttöään ja huomasi, että suuremmissa perheissä kielenkäyttö oli hyvin vaihtelevaa ja kielellisiä esikuvia oli enemmän. Barron-Hauwaert (2011: 86) toteaa, että suuremmissa perheissä sisarusten yhteiseksi kieleksi voi usein valikoitua enemmistökieli, jos perheessä ei ole vakiintunutta kielistrategiaa, joka turvaa sekä enemmistö- että vähemmistökielen käytön. Enemmistökielen valikoituminen sisarusten yhteiseksi kieleksi kolmen tai neljän lapsen perheissä voi Barron-Hauwaertin (2011: 86) mukaan johtua siitä, että suuremmissa perheissä on enemmän tietyn kielen ”kannattajia”. Vanhempien on esimerkiksi vaikeampaa hallita neljän lapsen kieltenkäyttöä kuin kahden lapsen, sillä neljän sisaruksen valitsema yhteinen kieli on todella hallitsevassa asemassa perheen keskuudessa kahden sisaruksen kielenkäyttöön verrattuna.

Sisarusten syntymäjärjestyksellä on myös vaikutus perheen sekä sisarusten kielistrategioihin. Barron-Hauwaert (2011: 109) kirjoittaa, että lasten syntymäjärjestys ja sen tuomat piirteet ovat kiistanalainen aihe, mutta monien psykologien mukaan syntymäjärjestys voi vaikuttaa lapsen käytökseen. Jos katsomme lapsen syntymäjärjestystä ja kielitaitoa voimme Barron-Hauwaertin (2011: 118–119) mukaan huomata tiettyjä piirteitä näiden kahden välillä. Perheen vanhimmalla lapsella on mahdollisuus harjoitella kodissa käytettäviä kieliä ainoastaan vanhempien kanssa, kun taas toinen lapsi joutuu jakamaan vanhempien huomion vanhemman sisarensa kanssa. Barron-Hauwaert (2011: 119) toteaa, että perheen toinen lapsi kuitenkin hyötyy ensimmäisen lapsen kokemuksista, koska hänellä on enemmän kielellisiä esikuvia kuin perheen ensimmäisellä lapsella. Barron-Hauwaertin (2011: 116–117) tutkimuksessa ilmeni, että monien kaksikielisten perheiden toiset lapset olivat varmempia kaksikielisyydestään kuin perheen ensimmäiset lapset.

Barron-Hauwaert kirjoittaa myös kaksikielisistä kaksosista. Barron-Hauwaert (2011: 144) toteaa, että kaksikielisistä kaksosista on tehty hyvin vähän tutkimusta. Hänen omassa tutkimuksessaan esiintyi viisi kaksosparia, joiden vanhemmat kommentoivat muun muassa sitä, että kaksoslapsilla oli erityinen yhteinen sanaton kommunikaatio. Tutkimuksessa olleiden kaksosten vanhemmat totesivat, että kaksosilla oli ajoittain omanlainen tapa kommunikoida

esimerkiksi sekoittamalla kotikieliään ja että vanhemmat sisarukset eivät aina kommunikoineet samalla tavalla kaksosten kanssa. Kaksikielisillä kaksosilla voi ilmetä kieliviiveitä aikaisessa kielentuottamisessa, koska verbaalille kielenkäytölle ei ole samaa tarvetta kuin muilla sisaruksilla. Barron-Hauwaertin mukaan kaksikielisistä kaksosista tarvitaan kuitenkin enemmän pitkäaikaisia tutkimuksia, jotta voisimme tarkemmin todeta jotakin heidän kielenkäytöstään. (Barron-Hauwaert, 2011: 147.)

Sisarusten ikäero voi myös vaikuttaa yhteisen kielen valintaan ja kielenkäyttöön perheen keskuudessa. Barron-Hauwert (2011) jakaa kaksikieliset sisarukset kahteen ryhmään heidän ikäeronsa perusteella: sisarukset, joiden ikäero on kaksi vuotta tai vähemmän ja sisarukset, joiden ikäero on enemmän kuin kaksi vuotta. Barron-Hauwaertin (2011: 74) mukaan sisaruksilla, joilla on alle kahden vuoden ikäero, on samantyylliset elämäntavat ja kulttuuriset taustat muun muassa samojen lastenohjelmien, kirjojen, harrastusten ja ystävien takia. Näille sisaruksille kehittyy Barron-Hauwaertin mukaan erityinen kielellinen suhde, sillä lasten jakaessa samanlaiset elämäntavat he myös jakavat yhteisen kielen, joka pohjautuu ympärillä tapahtuviin ilmiöihin.

Barron-Hauwaertin (2011: 75) tutkimuksessa ilmeni, että kaksikielisten sisarusten vanhempien mielestä oli helpompaa ylläpitää perheen vähemmistökieltä, jos lapset olivat syntyneet alle kahden vuoden välein. Jos sisaruksilla on yli kolmen vuoden ikäero, on heillä Barron-Hauwaertin (2011: 77) mukaan todennäköisesti erilaiset kielelliset kaavat, kun taas sisaruksilla, joilla on yli kuuden vuoden ikäero. Kaavat eroavat yli kuuden vuoden ikäeron kohdalla jo niin paljon, että sisarukset voivat käyttäytyä ainoan lapsen tavalla. Barron-Hauwaert (2011: 77) täsmentää, että sisarusten ikäeron kasvaessa heidän päivittäiset toimintansa ja ympäristönsä eroavat toisistaan yhä enemmän. Perheen vanhemman lapsen ollessa kouluikäinen toisen lapsen syntyessä vanhemmalle jää enemmän aikaa kahdenkeskeiseen kommunikaatioon vauvan kanssa kuin perheissä, jossa lapset syntyvät alle kahden vuoden välein, koska lapset jakavat kommunikaationsa yhdessä vanhempiansa sekä sisarustensa kanssa. Barron-Hauwaert (2011: 79) kirjoittaa, että perheen vanhin tai vanhimmat sisarukset saavat usein opettajan roolin, jos heillä on enemmän kuin kolmen vuoden ikäero sisaruksiinsa. Vanhempi sisarus on usein kielellinen roolimalli, mutta Barron-Hauwaertin mukaan vanhempi sisarus voi myös opettaa nuoremmalle sisarukselleen ei-haluttuja taitoja, kuten kirjosanoja tai perheen ulkopuolella käytettävää slangia.

Bridges ja Hoff (2014: 226) kirjoittavat, että kaksikielisten sisarusten yhteinen kielenkäyttö seuraa harvoin vanhempien asettamia kielistrategioita sisaruksille, sillä perheen vanhimmalla sisaruksella on usein isompi vaikutusvalta yhteisen kielen valinnassa kuin perheen isällä, äidillä tai nuoremmilla sisaruksilla. Syyksi vanhimman sisaruksen vaikutusvallalle yhteisen kielen valinnassa Bridges ja Hoff (2014: 226–227) antavat vanhimman lapsen ensimmäiset kontaktit perheen ulkoiseen maailmaan. Kaksikielisen perheen vanhin lapsi aloittaa useimmiten päiväkodin sekä koulun ensimmäisenä ja voi tuoda sieltä päiväkotitai koulukielen mukanaan kotiin. Myös Barron-Hauwaert (2011: 55) toteaa, että perheen vanhin sisarus usein määrittelee sen, mitä kieltä sisarukset puhuvat keskenään. Kaksikielisten perheiden vanhimmalla sisaruksella on mahdollisuus vaikuttaa yhteiseen kieleen, sillä hän on myös todennäköisimmin se, joka oppii ensiksi puhumaan. Vanhin sisarus puhuu jo todennäköisesti sisaruksilleen, ennen kuin he ovat edes oppineet puhumaan.

Barron-Hauwaert kirjoittaa, että vanhempien läsnäolo lasten varhaisessa elämässä vaikuttaa sisarusten yhteisen kielen valintaan. Barron-Hauwaertin mukaan on tyypillistä, että äidin käyttämä kieli valitaan usein sisarusten yhteiseksi kieleksi, koska perheen äiti on usein vanhemmista se, joka jää lasten kanssa kotiin. Äidin käyttämästä kielestä voi kehittyä sisarusten suosima yhteinen kieli, mutta koulun alkaessa sisarusten ystävillä on yleensä suurempi vaikutus yhteisen kielen valintaan kuin sillä vanhemmalla, joka on mahdollisesti viettänyt lasten kanssa enemmän aikaa. (Barron-Hauwaert, 2011: 55.)

Isovanhempien läsnäololla voi myös olla vaikutus kaksikielisten lasten kielelliseen kehitykseen (Kopeliovich, 2013: 256–257; Conteh et al. 2013: 87). Kopeliovich (2013) tutki omien kaksikielisten lastensa kielellistä kehitystä Israelissa. Perheessä puhuttiin venäjää ja hepreaa, ja tutkimus kesti lasten syntymästä siihen saakka, kunnes he täyttivät 4, 7, 9 ja 12. Kopeliovich (2013: 256–257) toteaa, että isovanhempien läsnäololla oli vahva vaikutus lasten venäjän kielen ylläpitämiseen. Isovanhemmat ylläpitivät venäjän kieltä kävelylenkeillä leikkipuistoon, minne muut venäjänkieliset isovanhemmat kokoontuivat 3–4-vuotiaiden lastenlastensa kanssa. Lasten saavuttaessa kouluiän isovanhempien oli kuitenkin paljon hankalampaa kommunikoida luontevasti lastenlastensa kanssa. Kopeliovichin (2013: 257) mukaan heprea koulukielenä vaikutti lasten tapaan kommunikoida isovanhempien kanssa, sillä isovanhempien mukaan heidän oli vaikeampi löytää yhteisiä keskustelun aiheita venäjäksi. Vaikka isovanhempien vaikutusta kaksikielisen perheen kielistrategioihin on tutkittu, emme tiedä paljoakaan

isovanhempien vaikutuksesta sisarusten yhteisen kielen valintaan. On kuitenkin mahdollista ajatella, että isovanhempien käyttämät kielet vaikuttavat sisarusten yhteisen kielen valintaan, sillä tietyissä perheissä isovanhempien kielellinen syötös voi olla todella runsasta. Isovanhempien kanssa käytettyjä kieliä on siis syytä tutkia, sillä on hyvin mahdollista, että sen avulla saadaan lisätietoa kaksikielisten sisarusten kielenkäytöstä.

Kaksikielisten sisarusten yhteisen kielenvalintaan vaikuttavat tekijät voivat olla perheen koko, syntymäjärjestys, luonne ja sisarusten ikäero. Vanhemmat voivat yrittää hallita sisarusten yhteistä kieltä, mutta usein vanhimalla sisaruksella on enemmän vaikutusvaltaa kielen valinnassa. Jommankumman vanhemman runsaammalla läsnäololla lasten ollessa pieniä voi myös olla vaikutusta yhteisen kielen valintaan ja isovanhemmat voivat vaikuttaa perheen kielistrategioihin, jotka puolestaan vaikuttavat sisarusten kielenvalintaan. Edellä mainitut tekijät koostuvat pitkälti perheen sisäisistä suhteista. Saadaksemme kokonaiskuvan tekijöistä, jotka voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten kielenvalintaan on kuitenkin myös tarkasteltava tekijöitä, jotka ilmenevät perheen ulkopuolella.

2.2.2 Päiväkoti- ja koulukieli

Tässä luvussa tarkastelen päiväkotij- ja koulukielen vaikutusta kaksikielisten lasten kielenkäyttöön ja kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan. Kaksikielisten perheiden kielipolitiikka voi hyvin mahdollisesti muuttua lasten aloittaessa varhaiskasvatuksen tai koulun. Perheen ja sisarusten kielistrategioiden muuttumiselle koulun alkaessa on monta syytä, sillä lapsen kieliympäristö muuttuu huomattavasti lasten tavatessa esimerkiksi uusia ikätovereita ja uusia tilanteita, jotka vaativat erilaista kielenkäyttöä kuin aikaisemmin.

Kaksikielisen perheen kielistrategian muuttuessa syynä on usein lasten koulun alkaminen. Barron-Hauwaert (2011: 60) toteaa, että koulussa käytettävä kieli kehkeytyy usein hallitsevaksi kieleksi kaksikielisten lasten keskuudessa. Sundman (1999: 14) kirjoittaa, että koulussa käytettävällä kielellä on suuri vaikutus lapsen kielelliseen kehitykseen ja se on myös vahvasti kytköksissä hänen kielellisen identiteettinsä luomiseen. Brewer (2001) (esitetty Barron-Hauwaertin (2011: 62–63) teoksessa) toteaa, että lapsi viettää noin 40 % päivästänsä koululla, mikä johtaa siihen, että lapsi on hyvin paljon kosketuksessa koulussa käytettävään kieleen

päivän aikana. Lapsi joutuu käyttämään tiettyä kieltä koulussa, jotta hän sopii koulun antamaan sosiaaliseen muottiin. Koulun sosiaalinen muotti vaatii mahdollisesti yhden kielen käyttöä koulussa, mutta samaa kieltä joudutaan ehkä käyttämään myös koulun jälkeen järjestettävien aktiviteettien parissa. Jos sisarusten yhteinen kieli ennen koulun aloittamista on muu kuin mitä koulussa puhutaan, on Brewerin (2001) mukaan hyvin mahdollista, että sisarukset vaihtavat koulukielen yhteiseksi kielekseen. Tämä johtuu käytännön syistä: sisarukset valitsevat usein koulussa puhutun kielen yhteiseksi kielekseen, koska jatkuvaa kielen vaihtamista sisarusten ja koulukavereiden välillä pidetään työläänä. On siis vaivattomampaa valita sisarusten yhteiseksi kieleksi kieli, jota voi käyttää niin kotona kuin kodin ulkopuolella.

Kaksikielisten lasten ikätovereilla on suuri vaikutus lasten käyttämiin kieliin. Barron-Hauwaert (2004: 48) kirjoittaa, että kotikielellä ja päiväkodissa ja koulussa käytettävällä kielellä on eroja, sillä vaikka kotona ja koulussa käytettäisiin samaa kieltä, on kielelle asetettu uusia sosiaalisia sääntöjä ja käyttöyhteyksiä. Lapsi joutuu opettelemaan, millainen kielenkäyttö on sopivaa esimerkiksi välitunnilla kavereiden kanssa. Barron-Hauwaert (2004: 58) toteaa, että lapset alkavat jo viiden tai kuuden vuoden ikäisenä seuraamaan mieluummin ikätovereidensa keskuudessa vallitsevia ”muoti-ilmiöitä” kuin vanhempiensa toiveita. Vanhemmilla on myös vähemmän vaikutusvaltaa esimerkiksi lasten kavereiden valintaan lapsien aloittaessa koulun. Barron-Hauwaert (2004: 58) mukaan lapset haluavat sopeutua kodin ulkopuolella olevaan yhteisöön ja voivat jopa ruveta häpeämään toista kotikieltään, minkä seurauksena sen käyttöä vältellään esimerkiksi kavereiden keskuudessa. Barron-Hauwaert toteaa kuitenkin, että lapsi löytää usein takaisin väheksytyin kielen pariin, kun hän tuntee olonsa itsevarmaksi uudessa ryhmässä.

Barron-Hauwaert (2011) tarkasteli tutkimuksessaan, oliko kaksikielisten lasten yhteisellä kielellä ja koulukielellä yhteyttä. Kysymykseen vastasi 97 perhettä ja tutkimus paljasti, että 47 perheessä lapset käyttivät samaa kieltä keskenään kuin koulussa. 97 perheestä 19 vastasi, että perheen kaksikieliset lapset käyttivät yhtä kieltä koulussa, mutta vaihtelivat kotona koulukielen ja toisen kielen välillä. Tutkimuksen tulokset osoittivat myös, että 14 perheessä vaihdeltiin kieliä sekä koulussa että kotona, ja että 17 perheessä kaksikieliset sisarukset käyttivät keskenään eri kieltä kuin koulukieltä. (Barron-Hauwaert, 2011: 64–65.) Barron-Hauwaert (2011: 65) mukaan sisarusten yhteisellä kielellä ja koulussa käytetyllä kielellä on vahvoja yhtäläisyyksiä. Barron-Hauwaert (2011: 66) muistuttaa, että perheen ensimmäinen lapsi

todennäköisimmin esittelee sisaruksille päiväkotitai koulukielen, koska on ensimmäinen sisaruksista, joka on kosketuksessa kieliin, joita käytetään kodin ulkopuolella.

Myös Lojander-Visapää kirjoittaa päiväkotitai koulukielen vaikutuksista kaksikielisiin lapsiin. Hän muistuttaa, että pienten lasten ensimmäiset kielikontaktit perheen ulkopuolella tapahtuvat juuri päiväkodissa. Tämä on myös paikka, jossa lapset tapaavat ensimmäiset ystävänsä ja luovat uusia kontakteja kielen kautta. (Lojander-Visapää, 2001: 43–44.) Sundman (1999: 14) kirjoittaa, miten lapsen kielellinen identiteetti vahvistuu päiväkotitai koulukielen avulla. Päiväkoti ja koulu ovat myös tärkeitä lapsen kielellisen kehityksen kannalta, sillä lapsi oppii koulukielellään lukemaan ja kirjoittamaan ja oppii tämän kielen kautta uutta tietoa.

Kaksikielisten perheiden on siis tehtävä valinta, millä kielellä lapset aloittavat varhaiskasvatuksen, jos varhaiskasvatus molemmilla kotikielillä ei ole mahdollista. Suomi–ruotsi-kaksikielisten perheiden on siis valittava aloittaako lapsi päiväkodin ja koulun suomen vai ruotsin kielellä. Tietyillä paikkakunnilla perheillä on myös mahdollisuus valita kaksikielinen päivähoito. Sundman (1999: 14–15) kirjoittaa, että suomi–ruotsi-kaksikielisten perheiden lapsille suositeltiin valitsemaan ruotsinkielinen koulutus, sillä suomen kielen uskottiin kehittyvän hyvin koulun ulkopuolella, jos lapsi elää paikkakunnalla, jossa suomen kieli on hallitseva. Ruotsia koulukielenä motivoitiin myös sillä, että lapselle kehittyisi tasapanoisempi kaksikielisyys, jos hänen koulukielensä olisi yhteiskunnan vähemmistökieli. Nykypäivänä kuitenkin suositellaan, että lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen sillä kielellä, jolla hän pärjää koulussa (Sundman, 1999: 20; Arnberg, 2004: 154). Ei ole siis syytä laittaa lasta ruotsinkieliseen kouluun, jos hän ei osaa kieltä tarpeeksi hyvin. Sundman (1999: 15) kirjoittaa, että riskinä tilanteissa, jossa lapsi laitetaan liian vähällä kielitaidoilla kouluun, on se, että lapsella voi olla hankaluuksia oppimisessa tai sosiaalisten kontaktien luomisessa. Sundmanin mukaan vastausta ei kuitenkaan ole siihen, millä tasolla lapsen kieli tulisi olla, jotta hän pärjäisi suomen- tai ruotsinkielisessä koulussa, sillä on tapauksia, jossa yksikieliset suomenkieliset lapset ovat pärjänneet hyvin ruotsinkielisissä kouluissa. Jokaisella lapsella on kuitenkin omat kielelliset lähtökohdansa ja lapset oppivat kieliä eri tahtiin. (Sundman, 1999: 15–16.)

Visapään (1996: 18–22) tutkimus osoitti, että suomalaisista kaksikielisistä perheistä, jossa puhutaan suomea ja ruotsia, 62 % valitsi ruotsinkielisen päivähoidon lapsilleen. Hänen tutkimuksessaan 80 % suomi–ruotsi-kaksikielisistä perheistä suunnitteli laittavansa lapsensa

ruotsinkieliseen kouluun. Sundman (1999: 19) kirjoittaa, että on hyvin tavallista, että kaksikielisten perheiden lapset laitetaan kouluun, jossa käytetään samaa kieltä kuin päiväkodissa. Sundmanin (1999: 18) mukaan, kaksikieliset perheen valitsevat useammin lapsilleen ruotsinkielisen koulutuksen. Hän kirjoittaa, että syynä tälle voi olla ”heikomman” kielen tukeminen suomenkielisillä alueilla. Toinen syy ruotsinkielisen koulutuksen valinnalle on kaksikielisten oppilaiden huomiointi. Sundmanin (1999: 18) mukaan kaksikielisyys huomioidaan paremmin ruotsinkielisissä kouluissa, koska kaksikielisyys on näissä kouluissa paljon yleisempää. Kaksikielisillä perheillä, jotka asuvat enemmän ruotsinkielisillä alueilla, on taipumus valita ruotsinkielinen koulutus lapsilleen, sillä näillä paikkakunnilla on useimmiten enemmän ruotsinkielisiä kouluja. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että kaksikieliset perheet valitsevat todennäköisesti ruotsin koulukieleksi, jos perheen äiti on ruotsinkielinen tai perheellä on suhteellisen korkea koulutustaso. (Sundman, 1999: 20.)

Tässä tutkielmassa tarkastelen suomi–ruotsi-kaksikielisten sisarusten päiväkotij- ja koulukieltä. Barron-Hauwaertin (2011) tutkiessa lasten koulukieltä, lapset olivat suurimmaksi osaksi päiväkotijässä, vaikka hän käyttää termiä *koulukieli*. Tämä johtuu siitä, että Barron-Hauwaert tutki koulukieltä niissä maissa, joissa koulu aloitetaan huomattavasti aikaisemmin kuin Suomessa. Tässä tutkielmassa käytän termiä *päiväkotikieli*, jolla tarkoitan kieltä, jota on käytetty informantin ollessa päiväkotijikäinen. Suomessa jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen, joka järjestetään päiväkodissa ja perhepäivähoidossa (InfoFinland, 2020). Varhaiskasvatuksen vaihtoehtoihin kuuluu myös kerhotoiminta ja lapsen hoitaminen kotona (Helsingin kaupunki, 2020). Tässä tutkielmassa en erottele varhaiskasvatuksen eri muotoja, vaan viittaan termillä *päiväkoti* kaikkiin näihin varhaiskasvatuksen muotoihin. Tässä tutkielmassa tarkastellaan siis informanttien päiväkotij- ja koulukieltä, jotta niitä voidaan verrata kaksikielisten sisarusten yhteiseen kieleen.

Bergroth ja Kvist (2011: 47) muistuttavat, että päiväkotij ei aina ole yksikielinen ympäristö, vaan voi hyvinkin olla dynaamisesti kaksikielinen, jos useampi lapsi osaa suomea sekä ruotsia. Tässä tutkielmassa tutkitaan informanttien päiväkotij- ja koulukieltä kysymällä informanteilta, mitä kieltä he ovat käyttäneet päiväkodissa ja koulussa. Vastausvaihtoehtoina tässä tutkielmassa on ruotsin tai suomen kieli, sillä uskon suurimman osan informanteista käyttäneen jompaa kumpaa kieltä päiväkodissa ja koulussa. Informanteilla on myös mahdollisuus valita päiväkotikielekseen vastausvaihtoehdon ”muuta”, sillä Bergrothin ja Kvistin tavoin uskon, että informanttien päiväkotikielen ei tarvitse olla yksinomaan suomen- tai ruotsinkielinen. On myös

mahdollista, että informantin päiväkotikielenä on toiminut jokin ihan muu kieli. Myös koulukielen kohdalla informantit voivat valita vastausvaihtoehdon ”muuta”, sillä informantti on voinut esimerkiksi vaihtaa suomenkielisestä ruotsinkieliseen kouluun tai käynyt kielikylvyn.

2.2.3 Kieliympäristö

Kieliympäristö on hyvin laaja käsite. Se voi esimerkiksi Landry ja Bourhisin (1997: 24–25) mukaan sisältää julkisilla paikoilla esiintyvät kyltit, paikannimet, mainokset ja ilmoitukset. Miikkulainen kirjoittaa, että ”kieliympäristö kattaa kaiken kielellisen ympäristön” (2017: 21). Tässä tutkimuksessa kieliympäristöllä tarkoitetaan henkilön ympäröivässä yhteiskunnassa käytettäviä kieliä. Ympäröivään yhteiskuntaan kuuluu tietoisuus valtion ja paikkakunnan mahdollisista kielellisistä enemmistö- ja vähemmistöasetelmista, ympäröivistä kieliasenteista ja arkipäivässä kohdattavista kielistä. Kaksikieliset sisarukset voivat arjessa kohdata kieliä muun muassa erilaisten harrastusten ja koulun ulkopuolella järjestettyjen aktiviteettien kautta. Tässä tutkimuksessa informanttien kieliympäristö ulottuu siis kodin ja perheen kielenkäytön ulkopuolelle.

Aiemmissa tutkimuksissa todetaan, että kaksikieliset sisarukset valitsevat usein valtion tai ympäristön enemmistökielen tai hallitsevan kielen heidän yhteiseksi kielekseen (Obied, 2009: 705; Bridges & Hoff, 2014: 226; Barron-Hauwaert, 2011: 159). Enemmistökielellä tarkoitetaan kieltä, jota hallitseva osa väestöstä käyttää. Enemmistökieltä käytetään vähemmistökieltä laajemmin niin epävirallisissa kuin muodollisissa tilanteissa (Nationalencyklopedin, 2020.). Tieteen termipankki (2020) määrittelee vähemmistökielen seuraavanlaisesti: ”Vähemmistökielellä tarkoitetaan kieltä, jota puhuu huomattavasti pienempi määrä kuin alueella/valtiossa enemmistöasemassa olevaa kieltä.” Yamamoto (2001) tutki kaksikielisiä perheitä Japanissa, joissa kotikielenä toimi englannin sekä japanin kieli. Yamamoto (2001: 127) toteaa, että ympäristön enemmistökielellä on niin vahva vaikutus perheiden kaksikielisiin lapsiin, että voidaan jopa puhua lasten siirtymisestä passiiviseen kaksikielisyyteen tai jopa yksikielisyyteen.

Barron-Hauwaertin (2011) tutkimuksen mukaan koulun kieli ja yhteisön enemmistökieli oli se, jonka sisarukset tyypillisesti valitsivat yhteiseksi kielekseen. Koulukielen ja yhteisön

enemmistökielen valitsemiseen saattoi kuitenkin vaikuttaa se, että monet Barron-Hauwaertin (2011) tutkimukseen osallistuneet perheen asuivat alueilla, jossa yhteisön enemmistökieli on sama kuin koulukieli. Barron-Hauwaertin (2011: 194–196) tutkimukseen osallistui 105 perhettä, joista enemmistö oli Isosta-Britanniasta ja Pohjois-Amerikasta. Hänen tutkimuksensa mukaan 47 sisaruskatrasta käytti koulukieltä keskenään. Näistä 40 sisaruskatrasta kävi yksikielistä englanninkielistä koulua. Tämä viittaa siihen, että suuri osa Barron-Hauwaertin (2011) tutkimukseensa osallistuneista perheistä valitsi koulun, jossa käytetään yhteisön enemmistökieltä, mikä on huomioitava toteamuksessa, että koulu- ja yhteiskunnan enemmistökieli toimii useimmiten kaksikielisten sisarusten yhteisenä kielenä. Tapauksissa, jossa yhteiseksi kieleksi valikoituu yhteisön vähemmistökieli, syyksi kielen valinnalle voi olla perheen lasten tietoisuus kielen heikosta asemasta. Käyttämällä vähemmistökieltä sisarukset voivat suojella heikommassa asemassa olevaa kieltä. (Barron-Hauwaert, 2011: 65–66).

Tässä tutkimuksessa on motivoitua tarkastella informanttien kieliympäristöä, koska ympäristön kielellä näyttää aiempien tutkimusten perusteella olevan suuri vaikutus kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan. Informanttien kieliympäristön tarkastelua varten informanteilta kysytään heidän päiväkotij- ja koulukielestään, heidän omien ja sisarusten mahdollisista harrastuksista ja millä paikkakunnalla he ovat varttuneet. Paikkakunnan enemmistökieli otetaan myös tässä tutkimuksessa huomioon, sillä Suomessa kunnat voivat olla joko yksi- tai kaksikielisiä, mikä vaikuttaa hieman kunnassa saatavilla oleviin palveluihin ruotsin kielellä. On siis syytä tarkastella lähemmin Suomen kielitilannetta, ja erityisesti suomen sekä ruotsin kielen suhdetta Suomessa.

2.2 Kaksikielisyys Suomessa

Kielilain (423/2003) mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Jokaisella kansalaisella on Oikeusministeriön (2020a) mukaan yksi rekisteröity äidinkieli. Suomessa henkilöllä voi ainoastaan olla yksi rekisteröity äidinkieli, vaikka henkilö identifioisikin itsensä kaksikieliseksi. Valtion tasolla henkilöllä on Suomessa oikeus käyttää suomea tai ruotsia asioidessaan valtion viranomaisen kanssa (Kielilaki 2003/423 §10). On kuitenkin huomattava, että Suomessa on yksikielisiä ja kaksikielisiä viranomaisia. Yksikieliselä viranomaisella tarkoitetaan ”valtion viranomaista, jonka virka-alueeseen kuuluu vain saman kielisiä kuntia,

yksikielisen kunnan viranomaisen ja kuntayhtymä, johon kuuluu vain saman kielisiä kuntia” (Oikeusministeriö, 2020a: 6).

Oikeusministeriön (2020b) mukaan, suomen kieli on maan eniten käytetty kieli, mutta ”Suomessa on kuntia, joissa suomenkieliset ovat vähemmistössä ja kuntia, joissa ruotsinkieliset ovat vähemmistössä”. Kun puhutaan kielistä kunnallisella tasolla, on otettava huomioon, onko kunta yksikielinen vai kaksikielinen. Yksikielinen kunta voi olla suomenkielinen tai ruotsinkielinen. Kunta säädetään joko yksi- tai kaksikieliseksi valtioneuvoston asetuksella. Jos kunnassa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita, on kunta säädettävä kaksikieliseksi. Näin on kuitenkin vain, jos vähintään kahdeksan prosenttia tai 3000 asukasta puhuu vähemmistönä toista kansalliskieltä. Jos vähemmistön osuus laskee alle kuuden prosentin tai 3000 asukkaaseen, on kunta säädettävä yksikieliseksi. (Kielilaki 2003/423 §5.)

Suomen virallisen tilaston (2020) mukaan Suomessa oli vuonna 2019 rekisteröity 287 954 ruotsia äidinkielenään puhuvaa henkilöä. Luku vastaa 5,2 % Suomessa puhuttavista kielistä. Koska suomessa henkilöllä voi ainoastaan olla yksi rekisteröity äidinkieli, meillä ei ole tarkkaa tietoa siitä, kuinka moni suomessa identifioi itsensä kaksikieliseksi. Ruotsia äidinkielenään puhuvien lisäksi voi siis olla, että kaksikieliset henkilöt ovat väestörekisterijärjestelmän mukaan suomenkielisiä, vaikka he identifioivat itsensä ruotsinkielisiksi.

Saaren (2005: 318) mukaan viimeisen sadan vuoden aikana ruotsinkielisen väestön pieneneminen johtuu maastamuutosta, alhaisemmasta syntyvyydestä kuin suomenkielisillä, muuttoliikkeestä Suomen rajojen sisällä sekä kielirajat ylittävistä avioliitoista. Saari (2005: 321) toteaa, että lähes puolet Suomen ruotsinkielisestä väestöstä asuu Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla ja kolmannes Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla. Loput ruotsinkielisestä väestöstä on asettunut Varsinais-Suomeen ja Ahvenanmaalle ja pieni osa Kymmenlaaksoon ja Pirkanmaalle. Saaren (2005: 321) mukaan ruotsinkielinen väestö asuu pääasiassa ruotsinkielisissä tai kaksikielisissä kunnissa. Saari (2005: 326) kirjoittaa Suomen ruotsinkielisten olevan vähemmistöryhmä, sillä vaikka ruotsin kielellä onkin virallinen asema Suomessa, se on kuitenkin vähemmistön kieli.

Ruotsin kielen luokittelusta vähemmistökieleksi on monta käsitystä. Skutnabb-Kankaan (1981: 75) mukaan vähemmistökielet ovat uhanalaisia ympäri maailmaa, ja paras tapa suojella vähemmistökieliä on se, että kieli saa virallisen tunnustuksen. Skutnabb-Kangas toteaa, että Suomessa käytetyllä ruotsin kielellä on yksi parhaista asemista maailmassa muihin vähemmistökieliin verrattuna, sillä ruotsin kieli on laillisesti tasa-arvoisessa asemassa suomen kielen kanssa. Skutnabb-Kangas (1981:75) toteaa, että ruotsin kieli on virallisesti tasavertaisessa asemassa suomen kielen kanssa, minkä takia ruotsin kieltä ei ehkä voida nähdä vähemmistökielenä. Suomessa ei ole virallista vähemmistökieltä, mutta Suomen virallisen tilaston (2020) esittämän luvun mukaan meillä on huomattava ero suomea äidinkielenä rekisteröityneiden ja ruotsia äidinkielenä rekisteröityneiden välillä. Ruotsin kielen käyttö Suomessa asettaisi Tieteen termipankin (2020) määritelmän mukaan ruotsin vähemmistökieleksi Suomessa, sillä sitä puhuu huomattavasti pienempi määrä kuin suomen kieltä, joka on maan eniten käytetty kieli (Oikeusministeriö, 2020b).

Suomen ruotsinkielisen väestön identiteettiä tutkittaessa on myös todettu, että vähemmistöön kuuluminen on suuri osa identiteettiä. ”Merkittävin ero identiteeteissä suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä liittyy vähemmistöidentiteettiin – ruotsinkielisillä kuuluminen kielivähemmistöön on iso osa minuutta. Suomenkielisille tärkeiden alueellisten heimoidentiteettien (karjalaiset, pohjalaiset, savolaiset jne.) sijaan ruotsinkieliset samastuvat ensisijaisesti suomenruotsalaisiin.” (Pitkänen & Westinen, 2018: 4). Pitkänen ja Westinen (2018: 5) kirjoittavat, että Suomen ruotsinkielinen väestö ei kuitenkaan ole sisäisesti yhtenäinen ryhmä, sillä paikkakunnalla vaikutti olevan vaikutusta heidän identiteettiinsä. Pääkaupunkiseudun ruotsinkieliset erottuvat muista Suomen ruotsinkielisistä korostamalla identiteetissään muun muassa poliittisuutta, kun taas Pohjanmaan ruotsinkielisten identiteetin parissa korostuu uskonnollisuus sekä kotiseuturakkaus (Pitkänen & Westinen, 2018: 38).

Keskustelu enemmistö- ja vähemmistökielistä Suomessa on motivoitua, sillä monet kansainväliset tutkimukset ovat tutkineet kaksikielisen perheen kieliympäristöä paikoissa, joissa toinen perheen kielistä nähdään vähemmistökielenä ja toinen enemmistökielenä. (ks. Kopeliovich, 2013; Yamamoto, 2001) Kielten luokittelu enemmistö- ja vähemmistökieliin ei kuitenkaan aina ole niin yksinkertaista, mikä tarkoittaa, että aiempien tutkimusten tulokset, joissa sisäruokset valitsevat valtion enemmistökielen yhteiseksi kielekseen,

eivät ole yleispäteviä kaikilla kielialueilla. Berglundin (2008: 54) mukaan harva on esimerkiksi tarkastellut kaksikielisen perheen kielistrategioita täysin kaksikielisessä kieliyhteisössä, jossa molemmilla kielillä on virallinen asema ja jossa molempia kieliä käytetään päivittäin rinnakkain. Berglund (2008: 19) toteaa, että monien kansainvälisten tutkimusten tulokset eivät sen takia ole aina verrattavissa Suomen tilanteeseen, sillä meidän kaksikielinen ympäristömme eroaa muiden alueiden kieliympäristöistä jopa merkittävästi.

Laillinen tasa-arvo ei kerro kielten todellisesta painoarvosta yhteiskunnassa. Hakulinen et al. (2009: 50) kirjoittavat, että esimerkiksi Pohjoismaissa kaikki kielet ovat samanarvoisia, mutta on huomioitava, että niillä ei kuitenkaan ole samanlaista roolia. Suomen kansalliskielillä ei tietenkään ole samanlaista roolia ympäri valtiota, sillä eri kuntien välillä kieliympäristöt voivat näyttää todella erilaisilta. Berglund (2008: 45) toteaa, että kaksikieliset kieliympäristöt ovat hyvin erilaisia Suomessa. Hän toteaa esimerkiksi, että hänen vaasalaisilla informanteillaan ei ole identtistä kaksikielistä kieliympäristöä turkulaisiin informanteihin verrattuna. Kaksikielisiä sisarusia ja heidän yhteistä kieltänsä tutkittaessa on siis huomioitava kunnassa käytettävät kielet, kun tutkitaan heidän kieliympäristöään. Tilastollinen tieto paikkakunnassa käytettävistä kielistä ei kuitenkaan kerro, mitä kieltä sisarusukset ovat kieliympäristössään todella kuulleet, sillä paikkakuntien kielet eivät tietenkään jakaudu tasaisesti. Vaikka kaksikieliset perheet asuisivatkin samalla paikkakunnalla, voi perheen lapsilla silti olla hyvin erilaiset kieliympäristöt.

Tämän tutkimuksen kohteena ovat kaksikieliset sisarusukset, joiden kotikielinä on toiminut ruotsin sekä suomen kieli. Emme voi kuitenkaan automaattisesti olettaa, että kaikki sisarusukset identifioivat itsensä suomenruotsalaisiksi, vaikka he ovat puhuneet ruotsia kotonaan. Ståhlberg (1995: 32–33) kirjoittaa kuitenkin, että ruotsin kielen hallitsemisella Suomessa ja suomenruotsalaisella identiteetillä on hyvin vahvat yhteydet. Suomenruotsalainen identiteetti koostuu Sandbergin (1995: 78–79) henkilökohtaisista sekä yhteisöllisistä ulottuvuuksista, joista molemmat ovat suhteellisia, sillä identiteettimme vaihtelee olosuhteiden mukaan. Henkilön identifioituminen tiettyyn ryhmään merkitään usein ulkoisella tuntomerkillä, joka Sandbergin (1995: 80) mukaan suomenruotsalaisten kohdalla on yhteinen kieli. Suomenruotsalaiseen identiteettiin kuuluu myös Sandbergin mukaan tuntomerkit yhteisestä historiasta, tavoista ja juhlahyhistä.

Tässä tutkimuksessa informanttien mahdollista identifioitumista suomenruotsalaisuuteen ja käsitystä ruotsin kielen asemasta Suomessa on tutkittava, sillä aiempien tutkimusten perusteella vähemmistökielen valitseminen yhteiseksi kieleksi voi viitata siihen, että kieltä halutaan ylläpitää tai suojella (Barron-Hauwaert, 2011: 65–66). On myös tutkittava, mitä käsityksiä informanttien ympäristöllä on ollut ruotsin kieltä kohtaan, sillä se antaa meidän ymmärtää paremmin niitä kieliaseiteita, jotka ovat ympäröineet informantteja. On myös motivoitua keskustella ruotsin kielen laillisesta asemasta Suomessa sekä informanttien omista henkilökohtaisista käsityksistä kielen asemasta, sillä nämä voivat olla ristiriidassa toistensa kanssa. Ruotsin kieli ei esimerkiksi ole laillisesti vähemmistökieli, mutta informantit voivat kuitenkin ymmärtää kielen vähemmistökielenä, jolloin informantin omat tuntemukset ovat myös otettava huomioon analysoidessa sisarusten kielivalintoja.

3 Menetelmät ja tutkimusaineisto

Tässä luvussa esittelen tutkielmassa käytettävät menetelmät ja tutkimusaineiston. Ensimmäisessä alaluvussa kirjoitan, miten aineisto on kerätty ja miltä aineisto näyttää. Toisessa alaluvussa esittelen tässä tutkielmassa käytetyn kyselylomakkeen sisällön. Kolmannessa alaluvussa kuvaan tämän tutkielman informantteja ja luvun neljännessä alaluvussa kerron tämän tutkielman menetelmistä.

3.1 Aineiston keruu ja aineisto

Tämän tutkielman aineistonkeruumenetelmänä toimii kyselylomake. Kyselylomake on yksi perinteisimmistä aineistonkeruumenetelmistä (Valli, 2018: 92). Vehkalahden (2019: 11) mukaan kyselytutkimuksen avulla voimme kerätä tietoa erilaisista ilmiöistä, toiminnoista, mielipiteistä, asenteista ja arvoista. Check ja Schutt (2012) kirjoittavat kyselytutkimuksen jatkuvan suosion liittyvän sen monipuolisuuteen ja tehokkuuteen. He toteavat, että kyselylomakkeeseen liittyy suhteellisen alhaiset kustannukset, ja kyselylomakkeen avulla voidaan melko nopeasti kerätä iso määrä tutkimustietoa lyhyessä ajassa. Check ja Schutt (2012) toteavat myös, että kyselylomake on oikeastaan ainoa menetelmä, jonka avulla pystytään saamaan tietoa kokonaisten väestöjen ominaisuuksista ja asenteista.

Vehkalahti (2019: 13) toteaa, että kyselyn avulla tehtävät tutkimukset ovat monesti määrällisiä tutkimuksia, sillä aineisto koostuu pääasiassa mitatuista luvuista. Vehkalahti (2019: 25) kirjoittaa, että kyselylomakkeen suljetut osiot selkeyttävät mittaamista ja suljettujen osioiden analysointi on suhteellisen vaivatonta. Kyselylomakkeeseen voi myös liittää vapaamuotoisia avoimia kysymyksiä, joiden tarkoitus on tukea suljettuja kysymyksiä. Vehkalahti (2019: 25) huomauttaa, että avoimien vastauksien avulla voidaan saada olennaista tietoa tutkimukseen liittyen, joka voisi muuten jäädä tunnistamatta. Hän kirjoittaa, että avoimia osioita on kuitenkin työläämpää analysoida suljettuihin osioihin verrattuna. Kyselylomakkeessa esiintyviä sanallisia vastauksia voidaan myös Vehkalahden (2019) mukaan lähestyä laadullisilla menetelmillä ja sen jälkeen julkaista tiivistetyt tulokset määrällisesti. Tämän tutkielman kyselylomake koostuu sekä avoimista että suljetuista osioista, eli tutkimuksessa käytettävällä lomakkeella on sekä määrällisiä että laadullisia ominaisuuksia.

Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä on tämän tutkielman kannalta motivoitua, koska tavoitteena on saada tietoa laajasti informanttien toiminnasta ja kokemuksista heidän kielenkäyttöön liittyen. Kyselylomakkeen avulla tietojen saaminen isolta määrältä informanteja on todennäköisempää, kuin muiden aineistonkeruumenetelmien avulla. Iso informanttimäärä on toivottua, sillä isomman tutkimusaineiston avulla saamme enemmän tietoa syistä, jotka voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan. Myös Barron-Hauwaertin (2011) aineistonkeruumenetelmiin kuului kyselylomake, kun hän tutki kaksikielisten sisarusten yhteistä kielenkäyttöä.

Kyselylomakkeeni on luotu E-lomake-ohjelman avulla. Kyselylomake on siis sähköinen ja siihen pystytään vastaamaan ainoastaan sähköisesti verkossa. E-lomake on Åbo Akademin opiskelijoille ja henkilökunnalle ilmainen kyselyohjelma, jonne kirjaudutaan henkilökohtaisilla tunnuksilla. Sähköisen kyselylomakkeen etu on sen taloudellisuus (Valli ja Perkkilä, 2018: 118). Tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että tutkimusaineiston voi muuntaa helposti suoraan eri tiedostoiksi, eikä tutkijan tarvitse manuaalisesti syöttää tietoja esimerkiksi Excel-ohjelmaan. Kyselylomakkeen taloudellisuuteen liittyy myös Vallin ja Perkkilän (2018: 118) mukaan laajan informanttiryhmän osallistuminen, sillä elektroninen kyselylomake on jaettavissa, vaikka maapallon toiselle puolelle aiheuttamatta juurikaan mitään kuluja. Elektroniseen kyselylomakkeeseen liittyy kuitenkin Vallin (2018) mielestä haaste, sillä iäkkäämmät ihmiset

eivät ole yhtä tottuneita tietokoneen käyttäjiä kuin nuoret, mikä voi vaikuttaa informanttien ikäjakaumaan.

Linkki tämän tutkielman elektroniseen kyselylomakkeeseen jaettiin sosiaalisen median kautta. Valli ja Perkkilä (2018: 120) toteavat, että sosiaalisen median alustalla tehtävissä verkkokyselyssä tutkija ei pysty valikoimaan kyselylomakkeen vastaajia samalla tavalla kuin esimerkiksi verkkokyselyssä, joka tehdään jonkun ennalta sovitun sähköpostilistan kautta. Vallin ja Perkkilän (2018: 119–120) mukaan jonkin sosiaalisen median alustan avulla tehdyissä tutkimuksissa tutkija ei valikoi tutkittavia henkilöitä yksilökohtaisesti. Tämä tarkoittaa, että tutkija ei noudata todennäköisyysotannan periaatetta. Valli ja Perkkilä (2018: 120) toteavat, että sosiaalisen median avulla tehdyissä verkkokyselyissä puhutaankin aineiston *näytteistä* aineiston *otosten* sijaan, sillä tutkijan on näiden kyselyiden yhteydessä mietittävä, onko aineisto mahdollisesti valikoitunut. Vanhatalo ja Vehkalahti (2020: 258–259) kirjoittavat, että ero otosten ja näytteiden välillä on se, että otoksessa jokaisen perusjoukkoon sopivan henkilön on yhtä todennäköistä tulla valituksi. Otannan avulla pystytään yleistämään tuloksia laajempaan kohdejoukkoon. He toteavat myös, että jos tutkimus tehdään harkinnanvaraisen näytteen avulla, tutkimustuloksia ei heti voida yleistää vastaajajoukon ulkopuolelle.

Tämän tutkielman aineistonkeruu tapahtuu niin sanotulla lumipallometodilla. Valli ja Perkkilä (2018: 124) kirjoittavat, että aineistoa kerätessä tutkija voi sosiaalisen median kautta löytää avainhenkilöitä, jotka kutsuvat mukaan muita henkilöitä tutkimukseen, jotka taas puolestaan kutsuvat lisää henkilöitä mukaan. Näin itse tutkija ei hallitse informanttien lukumäärää, vaan muut informantit jakavat esimerkiksi lomakkeen ystävilleen sosiaalisen median kautta, jolloin syntyy lumipalloefekti.

Tämän tutkielman kyselylomakkeeseen voivat vastata kaikki yli 18-vuotiaat henkilöt, jotka puhuvat tai ovat puhuneet suomea ja ruotsia kodissaan ja joilla on sisarusia. Informantin ja hänen sisarustensa kotipaikkakunta (paikkakunta, jossa he ovat varttuneet) tulee olla suomalainen paikkakunta. Kyselylomake on luotu ruotsin kielellä, sillä informanteilta vaaditaan suomen kielen lisäksi ruotsin kielen hallinta, jolloin lomakkeen kieli ei pitäisi tuottaa informanteille ongelmia. Lomakkeen olisi voinut julkaista molemmilla kielillä, mutta

ongelmaksi voisi silloin koitua lomakkeiden vertailukelpoisuus, sillä suomen- sekä ruotsinkielisen version välillä voisi ilmaantua ymmärrettävyyseroja, mikä voisi johtaa tutkimuksen luotettavuuden heikkenemiseen.

Facebook -sovellus toimi päällimmäisenä kanavana tämän tutkielman kyselylomakkeen jakamiselle. Kyselylomake jaettiin minun omalle Facebook-sivulleni sekä Facebook-ryhmään nimeltä ”Kaksiäidinkieliset – tvåmodersmåliga”, jossa on tällä hetkellä 300 jäsentä. Ryhmä on julkinen ja näkyvä, eli Facebook-käyttäjät voivat nähdä, keitä ryhmässä on, mitä ryhmän jäsenet julkaisevat ja kuka tahansa voi löytää ryhmän. Julkaisut olivat julkisia, eli muutkin kuin ystäväni pystyivät näkemään ja jakamaan julkaisun. Lomakkeeseen oli mahdollisuus vastata 7.12. klo 15.00 ja 14.12. kello 21.00 välisenä aikana. Linkki kyselylomakkeeseen jaettiin myös Instagram-tilini kautta 10.12.2020. Jakaessani kyselylomakkeen omalle Facebook-sivulleni ja ryhmään ”Kaksiäidinkieliset – Tvåmodersmåliga”, liitin julkaisuun seuraavan tekstin:

Jag skriver min pro gradu-avhandling om tvåspråkiga (finska + svenska) syskons umgängesspråk och skulle nu behöva hjälp med att få svar på min elektroniska enkät! Jag söker tvåspråkiga informanter som har syskon, haft finska och svenska som hemspråk, varit bosatta i en finländsk kommun under sin uppväxt och är över 18 år. Det tar ca 5–10 minuter att svara på enkäten. Forskningsresultaten presenteras anonymt vilket betyder att enskilda informanter inte kan identifieras i studiens resultatredovisning. Enkäten får gärna delas vidare åt passande informanter 😊

Tack på förhand åt alla deltagare!

3.2 Kyselylomake

Tässä tutkielmassa käytetty kyselylomake on standardoitu survey-tutkimus, eli kaikilta informanteilta kysytään täsmälleen samat asiat, samalla tavalla ja samassa järjestyksessä (Vilka, 2007: 28). Kyselylomakkeen (Liite 1) ensimmäinen osa koostuu johdannosta, jossa kerrotaan kyselylomakkeen aiheesta, tavoitteesta ja miten informanttien antamia tietoja käytetään. Johdannosta löytyy myös tutkijan yhteystiedot sekä pakolliset kysymykset siitä, onko informantti yli 18-vuotias ja jos hänen antamia tietoja saa käyttää tässä sekä mahdollisessa tulevassa tutkielmassa. Kyselylomakkeen toisessa osassa informantit antavat

olennaiset taustatiedot, eli iän sekä sukupuolen. Iän määrittäminen on motivoitua, sillä yksi tutkielman osallistumisen vaatimuksista on yli 18-vuoden ikä. Sukupuolen määrittäminen perustuu haluttuun tietoon siitä, eroaako tietyt muuttajat sukupuolen yhteydessä. Informantti voi valita sukupuolekseen ”nainen”, ”mies”, ”muu” tai ”en halua ilmoittaa”.

Kyselylomakkeen kolmas osa koostuu kysymyksistä informantin perheeseen liittyen. Lomakkeessa kysytään äidin sekä isän käyttämiä kieliä, vanhempien käyttämää yhteistä kieltä, isovanhempien käyttämiä kieliä sekä läheisten sukulaisten tai muiden läheisten henkilöiden käyttämiä kieliä. Informantin on myös annettava tietoja vanhempien äidinkielestä tai kielistä. Lomakkeen avulla halutaan myös saada selville, ovatko informantit viettäneet enemmän aikaa jommankumman vanhemman kanssa, ja jos vanhemmat ovat toivoneet, että sisarukset puhuisivat keskenään jotakin tiettyä kieltä. Kaikilla näillä voi tutkimusten mukaan olla vaikutusta sisarusten yhteisen kielen valintaan. Kysymyksiä tarkastellessa on kuitenkin oltava tietoinen siitä, että kaikilla lomakkeeseen vastaavilla ei ole mahdollisuutta sopia lomakkeessa ehdotettuun perheen muottiin, sillä informantit ovat voineet kasvaa uusperheessä esimerkiksi isä- tai äitipuolen kanssa. Jos informantti ei tunne sopivansa lomakkeen asettamaan kuvaan perheestä, voi hän tarkentaa tai lisätä informaatiota kyselylomakkeen lopussa olevaan avoimeen tekstiruutuun.

Kyselylomakkeen neljännessä osassa käsitellään informantin suhdetta hänen sisaruksiinsa. Lomakkeessa kysytään, mitä kieltä informantti puhuu tai on puhunut sisarustensa kanssa, puhuvatko kaikki sisarukset samaa kieltä toistensa kanssa, ovatko sisarukset vaihtaneet yhteistä kieltään, kuinka monta sisarusta perheessä on ja kuinka suuri ikäero sisarusten välillä on. On todettu, että sisarusten ikäerolla sekä sisarusten määrällä voi olla vaikutusta yhteisen kielen valintaan. Neljännessä osassa kysytään myös, onko informantti perheen vanhin, keskimäinen tai nuorin sisarus, tai jopa kaksonen. Tutkimukset osoittavat, että lapsen syntymäjärjestyksellä voi olla vaikutusta lapsen luonteeseen ja vanhin sisarus on useimmiten se, joka valitsee sisarusten yhteisen kielen. Tutkimukset osoittavat myös, että lapsen kieliympäristöllä on hyvin suuri vaikutus sisarusten yhteisen kielen valintaan. Lomakkeen osa viisi käsittelee informanttien kieliympäristöä, johon kuuluu tieto informantin sekä hänen sisarustensa päiväkotij- ja koulukielestä. Informantin kieliympäristöön kuuluu myös kotipaikkakunnassa

käytettävät kielet ja tieto enemmistökielestä sekä mahdollisissa harrastuksissa käytettävistä kielistä.

Lomakkeen kuudennessa ja viimeisessä osassa käsitellään informanttien käsityksiä ruotsin kielestä Suomessa. Informantilta kysytään, identifioituuko hän suomenruotsalaiseksi ja pitkökö hän ruotsin kieltä vähemmistökielenä Suomessa. Lopuksi haluan myös tietää, minkälaisia asenteita informantti on kohdannut ruotsin kieltä kohtaan kotipaikkakunnallaan. Informantin mahdolliset identifioitumiset tiettyyn kielelliseen ryhmään, kuten suomenruotsalaisiin, on tutkittava sillä kielivalinnat voivat olla riippuvaisia tiettyyn kielelliseen ryhmään kuulumisesta. Tietyn kielen näkeminen enemmistö- tai vähemmistökielenä voi myös vaikuttaa kielen valintaan, koska vähemmistökieltä halutaan esimerkiksi suojella. Samoin ympäristön kieliasteilla voi olla vaikutusta siihen, miten toinen kotikieli nähdään ja miten sitä käytetään.

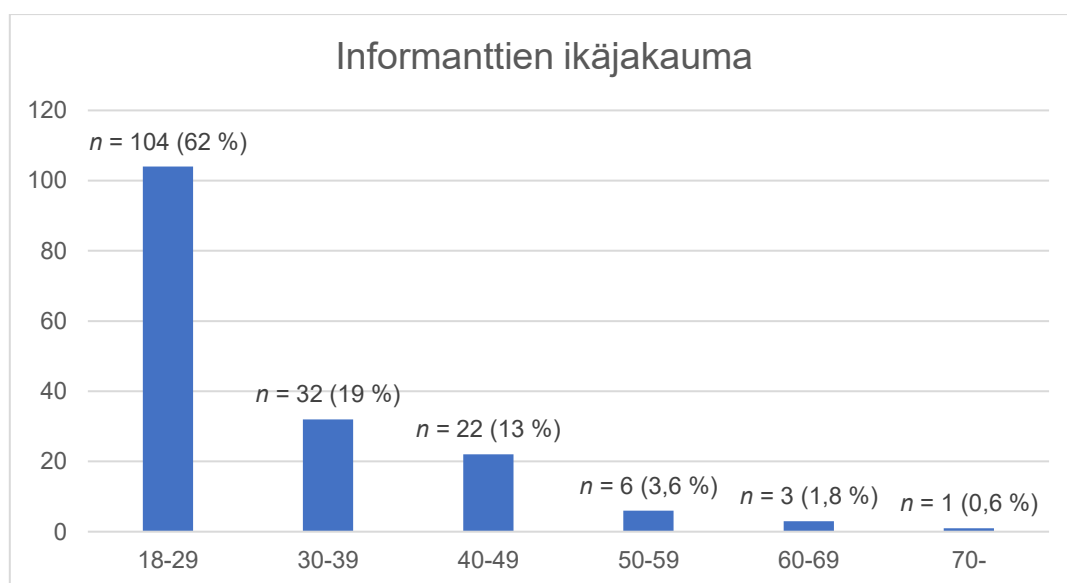
Informantit saavat myös tutustua tietosuojaselosteeseen kyselylomakkeen alussa. Tietosuojaselosteessa selvennetään, miten kyselylomakkeen avulla saatuja tietoja käsitellään. Informanteilta ei kerätä suoria tai vahvoja epäsuoria tunnisteita, kuten nimeä, henkilötunnusta, nimen mukaista sähköpostiosoitetta, ammattinimikettä tai tietokoneen IP-osoitetta. Tämän tutkimuksen kannalta informanteilta kerätään seuraavat epäsuorat tunnisteet: sukupuoli, sisarusten määrä eli perheen koko ja lapsuuden kotipaikkakunta. Informanteilta ei kysytä tarkkaa ikää, vaan sen sijaan he valitsevat itselleen sopivan ikäluokan eri vaihtoehtoista. Tietosuojaselosteessa ilmenee se, miten aineistosta saadut tiedot tallennetaan ja miten niitä säilytetään. Tässä tutkielmassa kyselylomakkeen tiedot tallennetaan kyselylomakkeen luojan tekemään Excel-tiedostoon, minne ainoastaan kyselylomakkeen luojalla on pääsy salasanan kautta. Elektroniseen E-lomakkeeseen kerätyt tiedot poistetaan, kun tutkielma on saatu päätökseen. Kyselylomakkeen data siirretään siis pois lomakkeelta Excel-muotoon ja säilytetään Excelissä mahdollisia tulevia tutkimuksia varten.

3.3 Informanttien kuvaus

Kaikki kyselylomakkeeseen vastanneet informantit antoivat luvan käyttää heidän vastauksiaan tässä tutkielmassa sekä mahdollisissa tulevaisissa tutkimuksissa. Kyselylomakkeeseen vastasi *N*

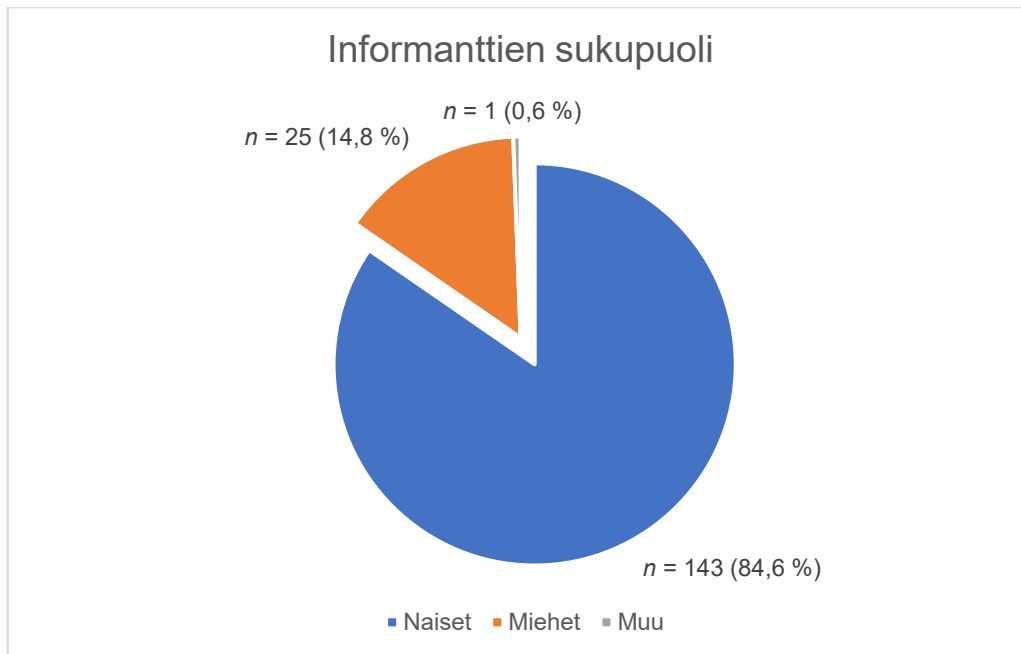
= 180 henkilöä, joista 8 ei vastannut tutkimuksen kriteerejä. Kriteerit tulivat esille elektronisen kyselylomakkeen esittelyosiossa. Kriteerit, jotka eivät täytyneet näiden informanttien kohdalla, olivat suomalainen kotipaikkakunta tai suomi sekä ruotsi kotikielinä. Kahden kotikielen kriteerin kohdalla poistin niiden informanttien vastaukset, joiden kotona on käytetty ainoastaan yhtä kieltä tai toinen kotikieli oli jokin muu kuin suomi tai ruotsi. Kahden kotikielen kriteeri täyttyi informanttien kohdalla, jotka puhuivat toista kieltä uusperheen luona. Lisäksi kolme kyselyyn tullutta vastausta poistettiin, koska samat vastaukset oli palautettu useaan kertaan. Tämä voitiin todistaa identtisten vastausten perusteella niin avoimissa kuin monivalinnaisissa vastauksissa. Tutkimusaineisto koostuu siis kyselylomakevastauksesta.

Kaikki informantit ilmoittivat olevansa yli 18-vuotiaita. Informanteilta ei kerätty tarkkaa ikää vaan he saivat valita sopivan ikäryhmän seuraavista vaihtoehdoista: 18–29-, 30–39-, 40–49-, 50–59-, 60–69- tai 70-vuotiaat. Suurin osa informanteista vastasi olevansa 18–29-vuotiaita (Kuvio 1). Tähän kategoriaan kuuluu 104 informanttia. Toiseksi suurin ikäryhmä oli 30–39-vuotiaat, johon kuuluu 32 informanttia. Informanteista 22 vastasi kuuluvansa kategoriaan 40–49-vuotiaat, kuusi kategoriaan 50–59-vuotiaat, kolme kategoriaan 60–69-vuotiaat ja yksi kategoriaan yli 70-vuotiaat. Yksi informantti ei antanut tietoja iästään, eli informanttien ikäryhmät perustuvat 168 vastaukseen.

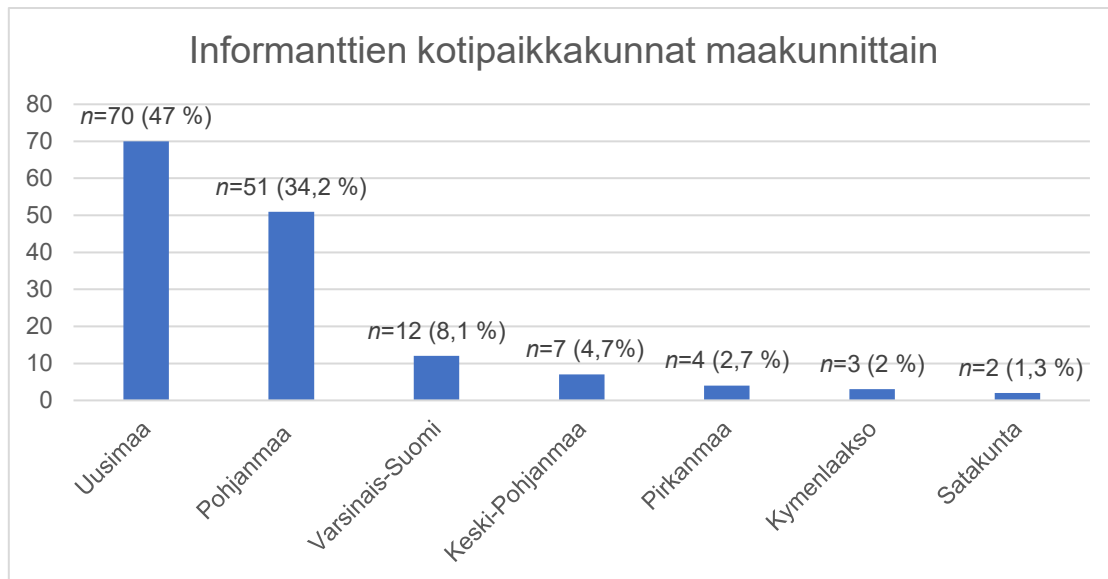
Kuvio 1. Informanttien ikäjakauma ($n = 168$)

Informanteista 143 vastasi olevansa naisia, 25 miehiä ja yksi vastasi kysymykseen vastauksella ”muu” (Kuvio 2).

Kuvio 2. Informanttien sukupuoli ($n = 169$)

Informantit saivat myös vastata, millä paikkakunnalla he ovat varttuneet sisarustensa kanssa. 149 informanttia vastasi kysymykseen kotipaikkakunnasta. Kotipaikkakunnat on ryhmitelty maakunnittain, koska erilaisten paikkakuntien määrä oli suuri ja koska yksittäisiä informantteja ei haluta tunnistaa esimerkiksi tietyn pienemmän paikkakunnan perusteella. Informanttien kotipaikkakunnat pystyttiin jakamaan seitsemään maakuntaan: Uusimaa, Pohjanmaa, Varsinais-Suomi, Keski-Pohjanmaa, Pirkanmaa, Kymenlaakso ja Satakunta. Informanteista 70 vastasi varttuneensa paikkakunnalla, joka sijaitsi Uudellamaalla, 51 varttui Pohjanmaalla, 12 varttui Varsinais-Suomessa, 7 varttui Keski-Pohjanmaalla, 4 varttui Pirkanmaalla, 3 varttui Kymenlaaksossa ja 2 varttui Satakunnassa (Kuvio 3).

Kuvio 3. Informanttien kotipaikkakunnat maakunnittain ($n = 149$)

Suurin osa informanteista (Kuvio 3) on siis varttunut Uudellamaalla. Monet informantit olivat asuneet usealla paikkakunnalla, mutta saman maakunnan rajojen sisäpuolella. Yksi informantti oli kuitenkin varttunut kahdessa eri maakunnassa, mutta informantin kohdalle valikoitui tässä tutkielmassa se maakunta, jossa hän oli asunut ensin.

3.4 Menetelmät

Tässä tutkielmassa käytetään sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. Määrällisessä tutkimuksessa tutkimuksen mitattavista ominaisuuksista annetaan yleinen kuva ja tuodaan esille muuttujien välisiä mahdollisia suhteita sekä eroja (Vilka, 2007: 13). Vilka (2007: 14) kirjoittaa, että määrällisessä tutkimuksessa aineisto ryhmitellään numeeriseen muotoon ja tulokset esitetään usein numeroiden avulla. Juuti ja Puusa (2020) kirjoittavat, että laadullinen tutkimus on hyvin aineistolähtöistä ja on paljolti vuorovaikutuksessa teorian ja aineiston kanssa. Eskolan ja Suorannan (1988) mukaan laadullisessa tutkimuksessa päämääränä ei ole ennalta-asetetun hypoteesin todistaminen, vaan pikemminkin hypoteesin keksiminen. Juuti ja Puusa (2020) toteavat, että laadullisen tutkimuksen kautta halutaan saada esille vaihtelevia näkökulmia, eikä niinkään määrää esimerkiksi jonkun ilmiön esiintyvyydestä.

Tämän tutkielman määrällisen analyysin tarkoitus on tuoda esille havaintoja, kuten esimerkiksi yhtäläisyyksiä, lukujen avulla. Aineiston eri muuttujia vertaillaan toisiinsa, jotta voidaan saada kuva siitä, onko esimerkiksi informantin päiväkotikielellä vaikutusta sisarusten valitsemiaan

yhteiseen kieleen. Muuttujat ovat aina yhteydessä muihin muuttujiin, joten eri muuttujia vertailemalla voidaan saada laaja käsitys aiheesta (Alasuutari, 2011).

Aineiston analyysin ensimmäinen osa on pitkälti määrällinen, mutta analyysissä esiintyy myös laadullisia ominaisuuksia. Juuti ja Puusa (2020) muistuttavat, että laadullinen analyysi voi olla mielenkiintoisen näkökulman tarkastelua. Alasuutari (2011) kirjoittaa, että määrällisessä analyysissä poikkeukset usein sallitaan, kun taas laadullinen analyysi paneutuu näihin poikkeuksiin. Tutkielman kyselylomakkeen avoimet vastaukset analysoidaan laadullisin menetelmin. Laadullisella analyysillä on siis tehtävänsä tässä tutkielmassa, sillä kyselylomakkeen aineistossa ilmenee todennäköisesti mielenkiintoisia poikkeuksia, kun informantit ovat kommentoineet kysymyksiä avoimien vastausten avulla.

Tuomi ja Sarajärvi (2018: 103) kirjoittavat sisällönanalyysistä, joka voidaan nähdä laadullisen aineiston perusanalyysimenetelmänä. Sisällönanalyysi on yksittäinen metodi, mutta myös avara teoreettinen kehys, jonka avulla voidaan analysoida kirjoitettua, kuultua ja nähtyä sisältöä. Tuomi ja Sarajärvi (2018: 117) toteavat, että menetelmän avulla tähdätään tutkittavan ilmiön kuvaukseen tiivistetysti. Tuomi ja Sarajärvi (2018: 122) tuovat myös esille sisällönanalyysin pyrkimyksen järjestää aineistoa unohtamatta aineiston alkuperäistä sisältöä.

Tuomi ja Sarajärvi (2018: 122–123) kirjoittavat aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä, eli induktiivisesta aineiston analyysistä, joka on kolmivaiheinen prosessi. Prosessiin kuuluu aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen, eli käsitteellistäminen. Aineiston pelkistelyssä voidaan joko tiivistää tai pilkkoa informaatiota pienempiin osiin, jotta ainoastaan tutkimukselle olennainen tieto ilmenee. Alkuperäisilmauksille voidaan myös tehdä pelkistettyjä ilmauksia. Tuomi ja Sarajärvi (2018: 124) kirjoittavat, että pelkistämisen jälkeen seuraa aineiston ryhmittely, jossa osat ryhmitellään luokkiin samankaltaisuuksien perusteella. Nämä muodostavat alaluokkia. Aineiston käsitteellistäminen tapahtuu alaluokkien avulla, jolloin oleellisen tiedon perusteella muodostetaan käsitteitä (Tuomi ja Sarajärvi, 2018: 125).

Tämän tutkielman laadullisen tutkimuksen aineistona toimii siis elektronisen kyselylomakkeen avoimien kysymysten vastaukset. Avoimet vastaukset analysoidaan aineistolähtöisen laadullisen analyysin avulla, jossa aineisto aluksi pelkistellään, ryhmitellään ja lopuksi käsitteellistetään. Näin saadaan tiivistetty kuvaus avoimien kysymysten vastauksista ilman, että aineiston alkuperäinen sisältö unohtuu.

Vietyäni kyselylomakkeen vastaukset E-lomakkeesta Exceliin, tarkastelen ensiksi vastauksia yksi kysymys kerrallaan. Esittelen tämän tutkielman kannalta omasta mielestäni tärkeimmät havainnot, joita ilmenee Excel-tiedostossa. Havainnot esitellään prosentiosuuksien sekä kuvioiden avulla, jotka tehdään Excelin pika-analyysi-painikkeen avulla. Pika-analyysi-painike luo käyttäjälle kaavioita, taulukoita, summia ja *Sparkline*-kaavioita, kun hän korostaa tietyn solun alueen Excelissä. Painike on käytännöllinen, sillä sen avulla vastaukset tiettyyn kysymykseen saadaan laskettua ja lajiteltua nopeasti. Tässä tutkielmassa tuloksia esitetään sekä ympyrädiagrammien että pylväskaavioiden avulla. Valinta näiden kahden välillä riippuu vastausten sekä muuttujien määrästä. Jos vastausvaihtoehtoja on runsaasti, valitsen pylväskaavion selkeyttämään muuttujien suhdetta. Käytän ympyrädiagrammia vastausten määrän ollessa pienempi kokonaisuuden paremman hahmottamisen takia.

Pelkkä vastausten esille tuominen ei kuitenkaan riitä, sillä tiettyjen kysymysten kohdalla halutaan tietää, onko muuttujien välillä jonkinlaista yhteyttä. Tässä tutkielmassa tullaan vertaamaan kahden eri kyselylomakkeessa esitettyjen kysymysten vastauksia keskenään JOS-funktion avulla. JOS-funktion avulla voidaan tehdä loogisia vertailuja. Funktion avulla pystyy tarkistamaan, jos määräämä ehto täyttyy vertailemalla arvoja ja odotettuja arvoja. JOS-funktio palauttaa yhden arvon, jos ehto on tosi ja toisen arvon, jos ehto on epätosi. (Microsoft, 2021.) Tämän tutkielman kannalta tämä tarkoittaa esimerkiksi informantin isän kanssa puhutun kielen vertaamista informantin käyttämään kieleen sisarustensa kanssa. Ehto on tosi, jos informantin isän äidinkieli on sama kuin informantin käyttämä kieli sisarustensa kanssa. Ehto on epätosi, jos informantti käyttää eri kieltä sisarustensa kanssa kuin mitä hänen isällään on äidinkielenään.

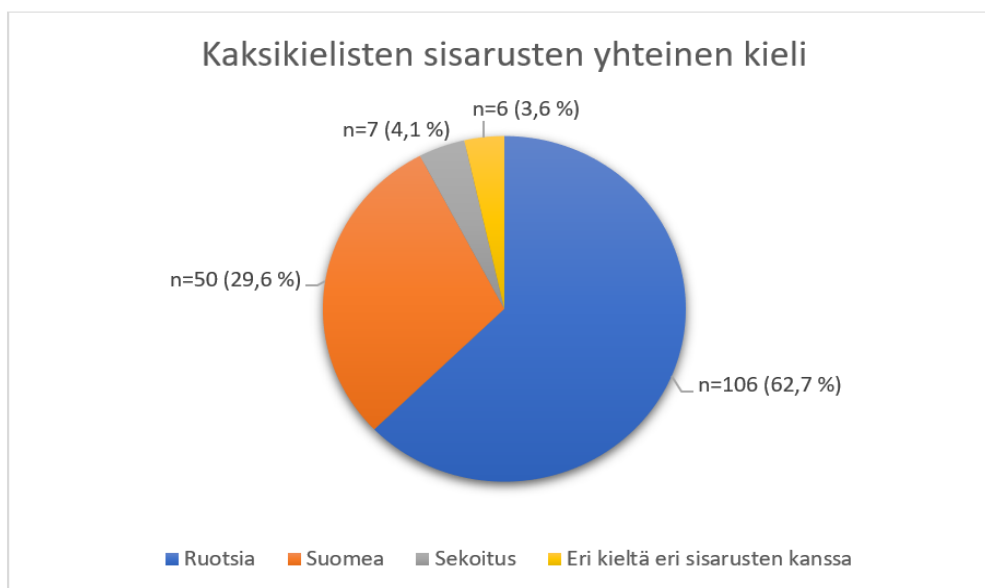
4 Tulokset

Tämän tutkielman päällimmäisenä tavoitteena on selvittää, mitä kieltä suomea ja ruotsia puhuvat kaksikieliset sisarukset puhuvat keskenään ja syyt kyseisen kielen valinnalle. Tässä luvussa esitellään tulokset, jotka ovat oleellisia tutkielman tutkimuskysymyksiä ajatellen. Tässä luvussa tuodaan ensiksi esille se, mitä kieltä kaksikieliset sisarukset puhuvat keskenään, minkä jälkeen kuvaillaan informanttien perheiden kielivalintoja, heidän päiväkotij- ja koulukieltään sekä heidän kieliympäristöään. Tämän luvun viimeisessä osassa vertaillaan myös tutkielman tuloksien eri taustamuuttujia toisiinsa Excelin JOS-funktion avulla.

4.1 Kaksikieliset sisarukset

Elektronisessa kyselylomakkeessa informanteilta kysyttiin, mitä kieltä he puhuvat sisarustensa kanssa, kuinka monta sisarusta heidän perheeseensä kuuluu, ovatko sisarukset vaihtaneet yhteistä kieltään ja puhuvatko kaikki sisarukset samaa kieltä toistensa kanssa. Informanteilta kysyttiin myös, kuinka iso ikäero sisarusten välillä on ja kuinka mones sisarus informantti on.

Vastaukset kysymykseen ”Mitä kieltä puhut, tai olet puhunut, sisarustesi kanssa” on jaettu neljään eri kategoriaan: ”ruotsia”, ”suomea”, ”sekoitus” ja ” eri kieltä eri sisarusten kanssa” (Kuvio 4). Tämän tutkielman informanteista 106 puhuu sisarustensa kanssa ruotsia, 50 suomea, 7 suomen ja ruotsin sekoitusta ja 6 eri kieltä eri sisarusten kanssa. Yli puolet informanteista puhuu siis ruotsin kieltä sisarustensa kanssa.

Kuvio 4. Mitä kieltä kaksikieliset sisarukset puhuvat toistensa kanssa ($n = 169$)

Alun perin kysymykseen sisarusten yhteisestä kielestä 102 informanttia vastasi ”ruotsia”, 48 informanttia vastasi ”suomea” ja 19 informanttia vastasi ”muuta”. Informantteja, jotka vastasivat ”muuta” pyydettiin lomakkeessa tarkentamaan, mitä he tällä tarkoittavat. Avoimet vastaukset jaettiin kahteen uuteen kategoriaan informanttien vastausten perusteella. Informantit, jotka olivat vastanneet ”muuta”, puhuivat joko suomen ja ruotsin sekoitusta tai he puhuivat eri kieltä eri sisarusten kanssa.

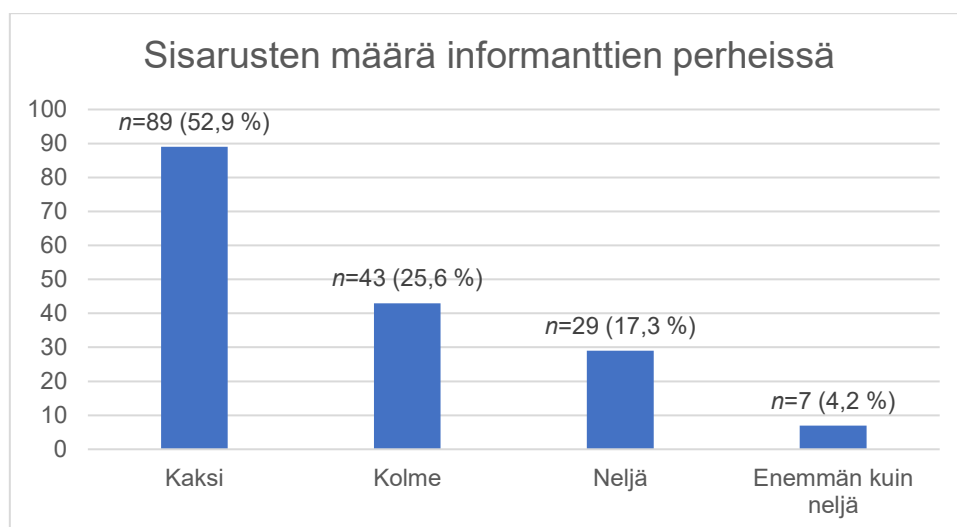
Kuusi informanttia ei kuitenkaan sopinut kahteen edellä mainittuun kategoriaan, sillä he ilmoittivat puhuvansa yhtä kieltä sisarustensa kanssa tällä hetkellä, mutta ovat vaihtaneet yhteistä kieltään myöhemmin. Näistä kuudesta informantista neljä puhuu kuitenkin pääasiassa ruotsia sisarustensa kanssa ja kaksi informanttia puhuu pääasiassa suomea, minkä takia lasken heidät kategorioihin ”ruotsia” ja ”suomea” tämän kysymyksen kohdalla.

Vaikka moni informanteista vastasi, että puhuu joko suomea tai ruotsia sisarustensa kanssa, moni mainitsi silti avoimien kysymysten avulla sekoittavansa kieliä ajoittain. Viisi informanttia vastasi lomakkeen lopussa olevan avoimen osion avulla, että he vaihtelevat kieliä sisarustensa kanssa riippuen ympäristöstä tai puheenaiheesta. Oli tavallista, että kouluun liittyvistä aiheista puhuttiin sisarusten kanssa koulussa käytetyn kielen avulla. Tiettyihin harrastuksiin liittyi myös tietyn kielen puhuminen, vaikka sisarukset puhuivatkin toista kieltä muissa tilanteissa. Moni

avoimeen osioon vastannut informantti totesi myös, että heistä tuntuisi oudolta puhua toista kieltä sisaruksilleen, vaikka ajoittain olisikin kohteliasta puhua esimerkiksi tiettyä kieltä yksikielisen vieraan ollessa läsnä.

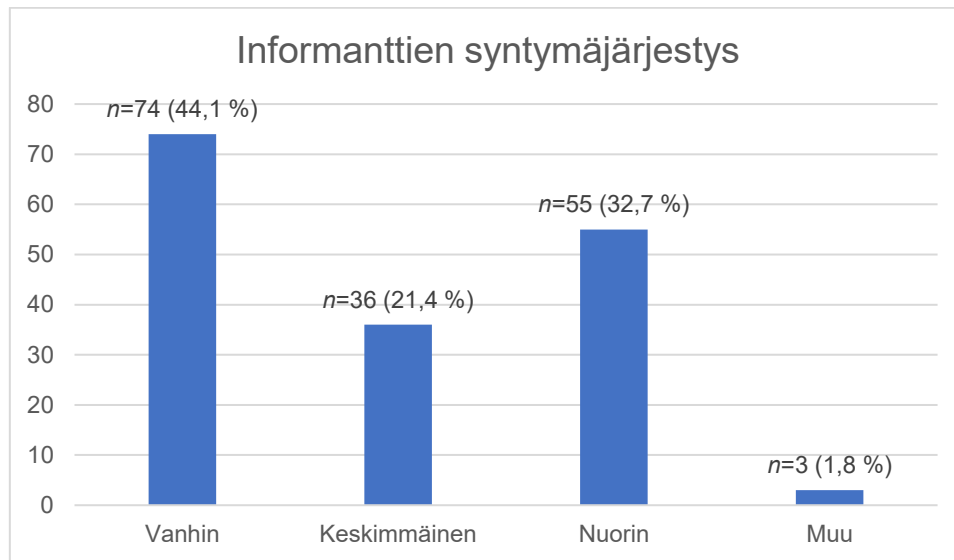
Informanteista ($n = 169$) 28 (16,6 %) on vaihtanut sisarustensa kanssa yhteistä kieltään ja 141 (83,4 %) informanttia ei ole vaihtanut sisarusten käyttämää yhteistä kieltä. Heistä, jotka ovat vaihtaneet sisarusten käyttämää yhteistä kieltä, 16 on vaihtanut suomen kielestä ruotsin kieleen, kahdeksan ruotsin kielestä suomen kieleen ja neljä informanttia käyttää sekoitusta suomen ja ruotsin kielen välillä. Muutama informantti on kommentoinut kielenvaihtoaan. Kaksi informanttia mainitsee, että he käyttivät suomen kieltä yhteisenä kielenään niin kauan, kunnes he aloittivat ruotsinkielisessä koulussa. Sisaruksista, jotka ovat vaihtaneet yhteistä kieltään, 19 olivat perheistä, jossa on kaksi lasta. Kahdeksassa perheessä, jossa sisarukset ovat vaihtaneet yhteistä kieltään, on kolme tai enemmän lasta. Yksi informantti ei ole vastannut siihen, kuinka monta sisarusta perheessä on.

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin myös sisarusten määrää. 89 informanttia vastasi ”kaksi”, 43 informanttia vastasi ”kolme”, 29 informanttia vastasi ”neljä” ja 7 informanttia vastasi ”enemmän” (Kuvio 5). Yksi informantti ei vastannut kysymykseen.

Kuvio 5. Sisarusten määrä informanttien perheissä ($n = 168$)

Kysymykseen ”Oletko sisaruksista vanhin, keskimmäinen vai nuorin?” 74 informanttia vastasi olevansa vanhin, 36 vastasi olevansa keskimmäinen ja 55 vastasi olevansa nuorin (Kuvio 6). Kolme informanttia vastasi ”muu”, joista kaksi tarkensi olevansa kaksonen ja yksi vastasi olevansa kolmas neljästä sisaruksesta.

Kuvio 6. Informanttien syntymäjärjestys ($n = 168$)

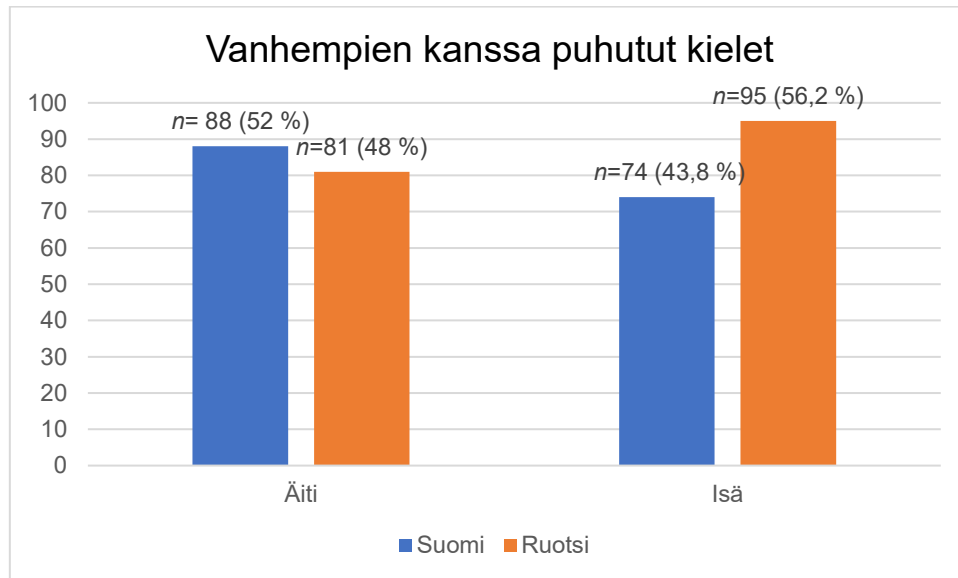
Informanteista, jotka vastasivat olevansa keskimmäinen sisarus, 16 tulee neljän lapsen perheistä. On siis epäselvää, ovatko he perheen lapsista toinen vai kolmas. Yksi informantti ei vastannut kysymykseen, eli kysymykseen vastasi kaiken kaikkiaan 168 informanttia.

4.2 Perheen kielivalinnat

Perheen kielivalintoihin kuuluu tieto siitä, mitä kieltä perheen lapset käyttävät vanhempiensa kanssa ja mitä kieltä vanhemmat käyttävät keskenään. Perheen kielivalintoihin kuuluu lisäksi tieto vanhempien äidinkielistä. Informanteilta kysyttiin myös, jos he kokevat viettäneensä enemmän aikaa jommankumman vanhemman kanssa lapsuudessaan ja jos vanhemmat halusivat, että sisarukset puhuisivat jotakin tiettyä kieltä keskenään.

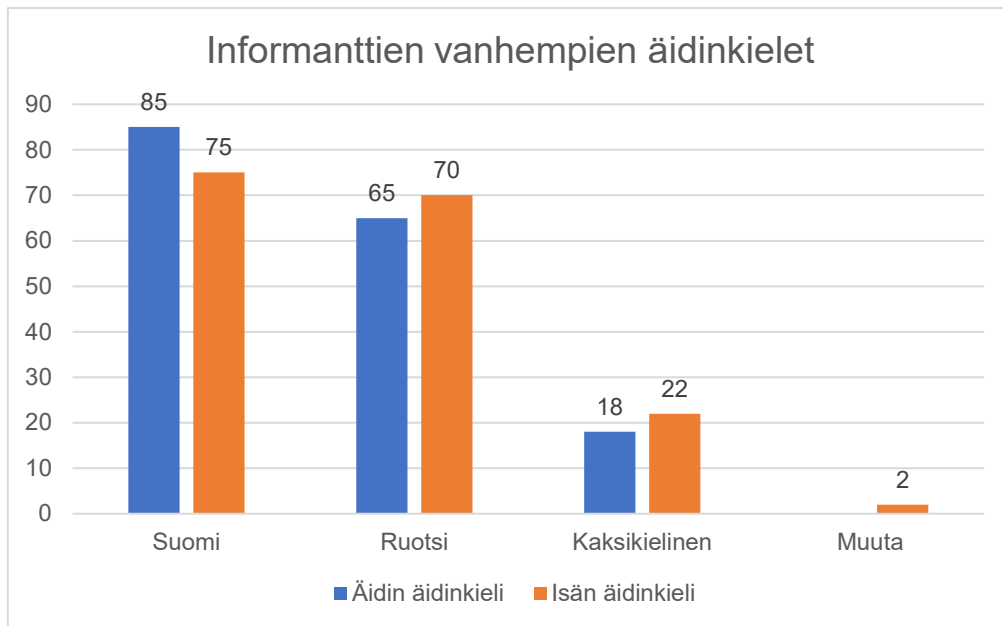
Kysymykseen ”Mitä kieltä puhut äitisi kanssa” 169 informantista 81 informanttia vastasi ”ruotsia” ja 88 ”suomea”. Kysymykseen ”Mitä kieltä puhut isäsi kanssa” 169 informantista 95 vastasi ”ruotsia” ja 74 ”suomea” (Kuvio 7). Joidenkin informanttien kohdalla äidin puhuessa

suomea isä ei automaattisesti puhunut ruotsia, koska perheen lapset puhuivat toista kieltä esimerkiksi isä- tai äitipuolensa kanssa. Kaiken kaikkiaan kymmenen informanttia puhui samaa kieltä sekä äitinsä että isänsä kanssa.

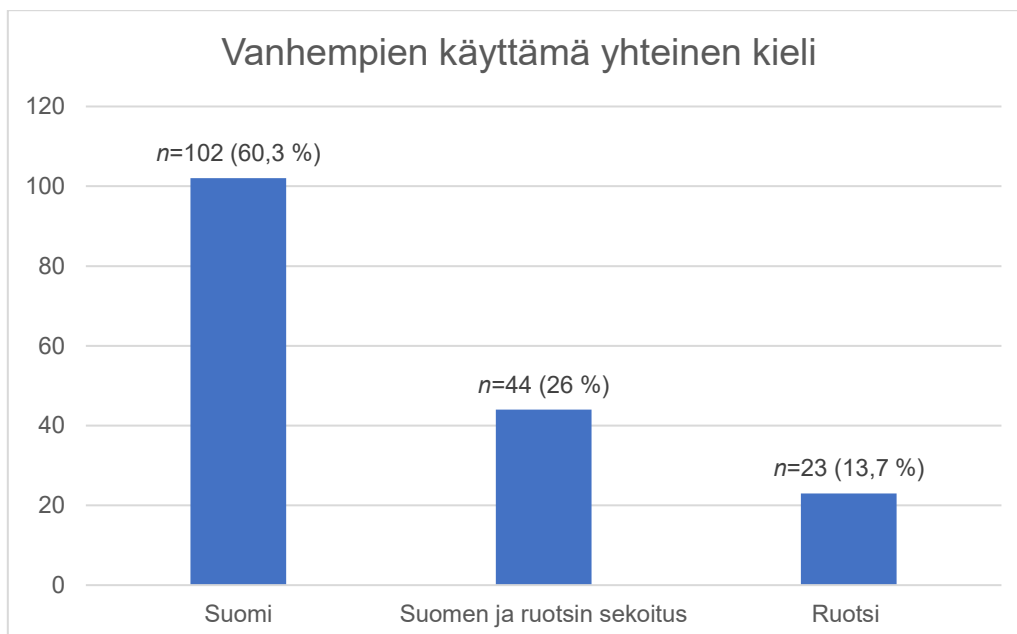
Kuvio 7. Mitä kieltä informantit puhuvat vanhempiensa kanssa ($n = 169$)

Informanttien ($n = 168$) äideistä 85 (50,6 %) puhuu suomea äidinkielenään, 65 (38,7 %) ruotsia äidinkielenään ja 18 (10,7 %) informanttia vastasi, että heidän äitinsä on kaksikielinen. Informanttien ($n = 169$) isistä 75 (44,4 %) puhuu suomea äidinkielenään, 70 (41,4 %) puhuu ruotsia äidinkielenään ja 22 (13 %) isää ovat informanttien mukaan kaksikielisiä. Kaksi (1,2 %) informanttia on vastannut kysymykseen vastauksella ”muuta” (Kuvio 8). Näiden kahden informanttien kohdalla ei kuitenkaan ole tarkennettu, mitä äidinkieltä vastauksella ”muuta” on tarkoitettu, mutta molemmat informantit ovat puhuneet ruotsia isälleen.

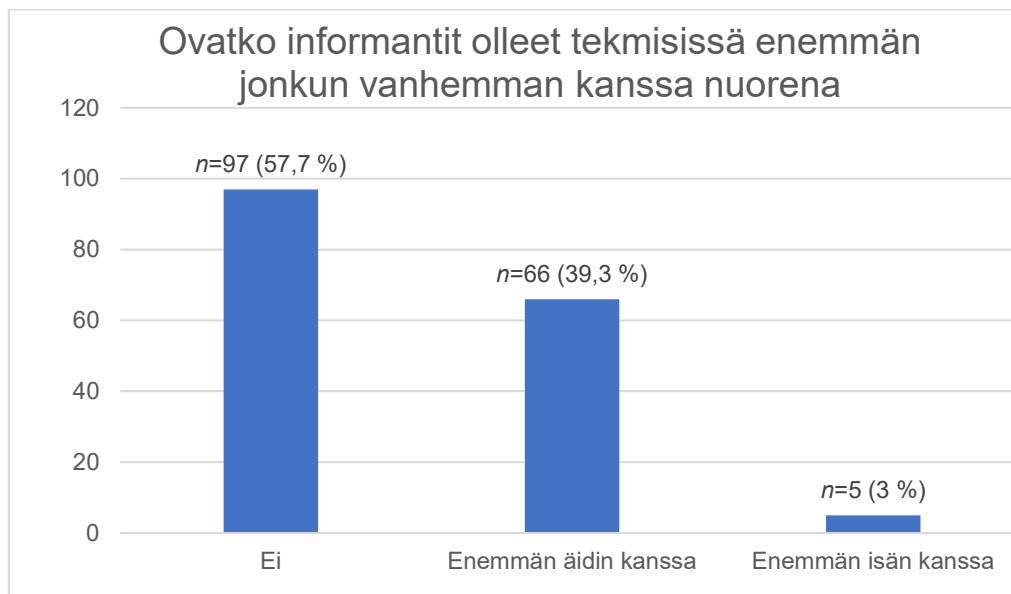
Kuvio 8. Informanttien vanhempien äidinkielet.

Informanteilta kysyttiin myös, mitä kieltä heidän vanhempansa käyttävät keskenään. Informanttien vanhemmista 102 käyttää suomen kieltä keskenään, 44 käyttää suomen ja ruotsin kielen sekoitusta ja 23 käyttää ruotsin kieltä keskenään. Suomen kieli vanhempien yhteisenä kielenä on siis tavallisin vaihtoehto informanttien parissa (Kuvio 9).

Kuvio 9. Vanhempien käyttämä yhteinen kieli ($n = 169$)

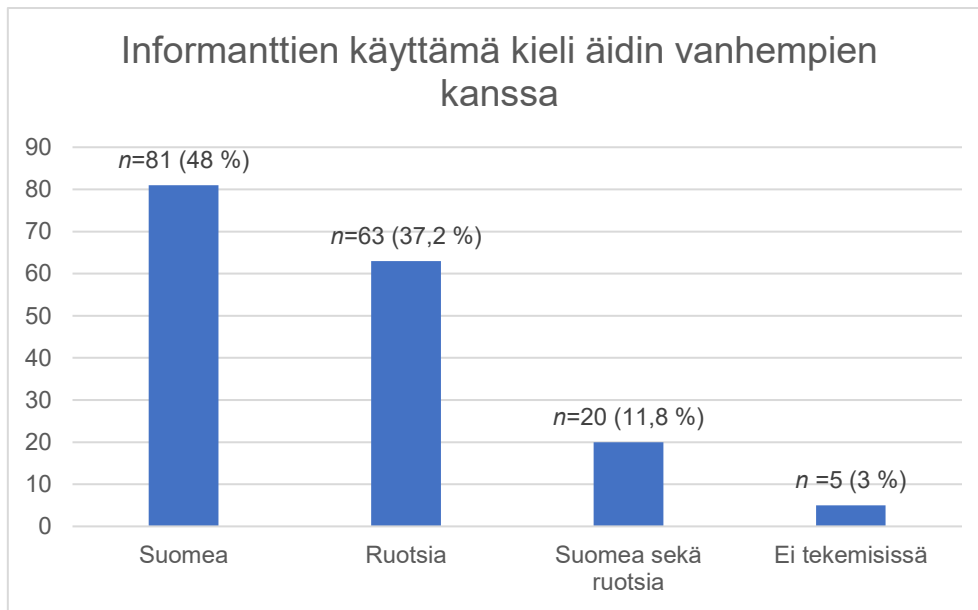
Informanteilta kysyttiin, kokivatko he olleensa enemmän tekemisissä jommankumman vanhemman kanssa lapsuudessaan. Suuri osa informanteista vastasi, etteivät koe olleensa lapsuudessaan enemmän tekemisissä jommankumman vanhemman kanssa (Kuvio 10). Informanteista 97 vastasi kieltävästi, kun taas 66 informanteista koki, että on viettänyt pienenä enemmän aikaa äitinsä kuin isänsä kanssa. Viisi informanttia vastasi viettäneensä enemmän aikaa isänsä kanssa pienenä. Informanteista, jotka olivat viettäneet enemmän aikaa lapsuudessaan äitinsä kanssa, 29 puhuu ruotsia ja 37 suomea äitinsä kanssa.

Kuvio 10. Onko informantti ollut tekemisissä jonkun vanhemman kanssa enemmän ($n = 168$)

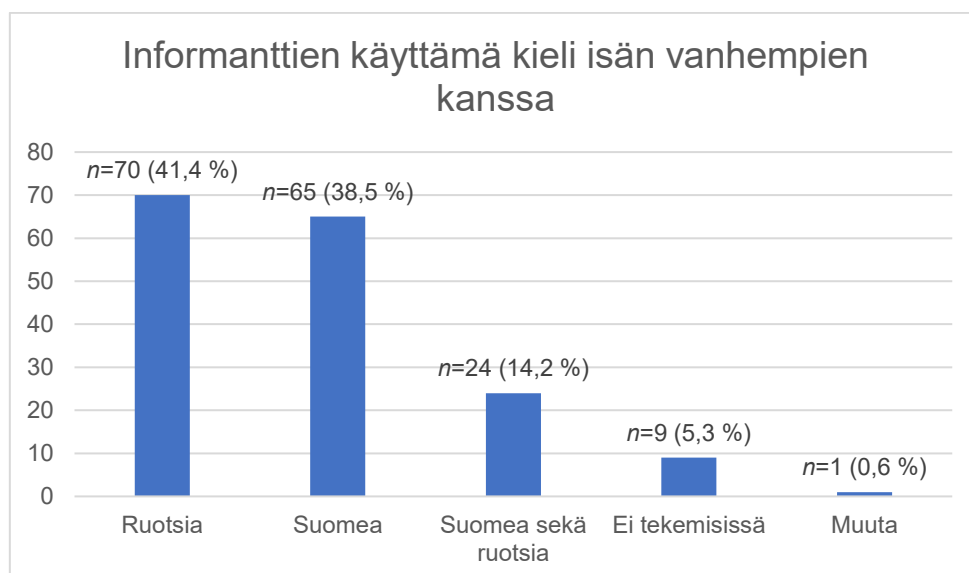
Informanteilta kysyttiin, halusivatko heidän vanhempansa, että sisarukset puhuisivat keskenään tiettyä kieltä. Informanteista ($n = 169$) 153 vastasi kieltävästi ja 16 vastasi myöntävästi. Informanteista, jotka vastasivat myöntävästi, kolme informanttia vastasi, että vanhemmat halusivat lasten puhuvan suomea keskenään ja 13 informanttia vastasi, että vanhemmat halusivat lasten puhuvan ruotsia keskenään.

Informanteilta kysyttiin myös, mitä kieltä he ovat puhuneet isovanhempiensa kanssa. Äidin vanhempien kanssa 81 informanttia on puhunut suomea, 63 ruotsia, 20 suomea sekä ruotsia ja 5 informanttia ei ole ollut tekemisissä äidin vanhempien kanssa (Kuvio 11).

Kuvio 11. Informanttien käyttämä kieli äidin vanhempien kanssa ($n = 169$)

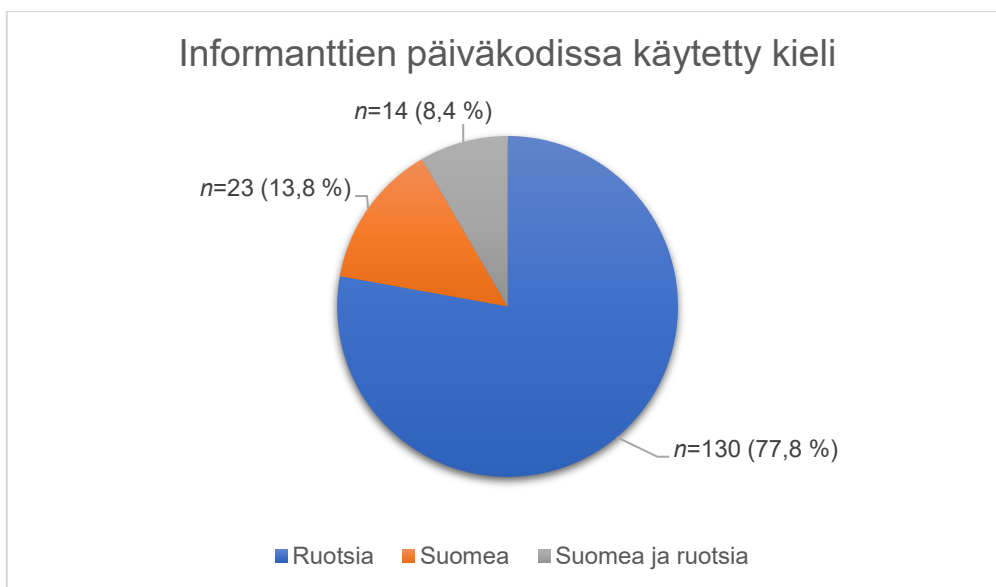
Isän vanhempien kanssa 70 informanttia on puhunut ruotsia, 65 on puhunut suomea, 24 on puhunut suomea sekä ruotsia ja 9 informanttia ei ole ollut tekemisissä isän vanhempien kanssa (Kuvio 12). Yksi informantti vastasi, että ei ole puhunut suomea tai ruotsia isän vanhempien kanssa vaan jotakin muuta kieltä.

Kuvio 12. Informanttien käyttämä kieli isän vanhempien kanssa ($n = 169$)

4.3 Päiväkoti- ja koulukieli

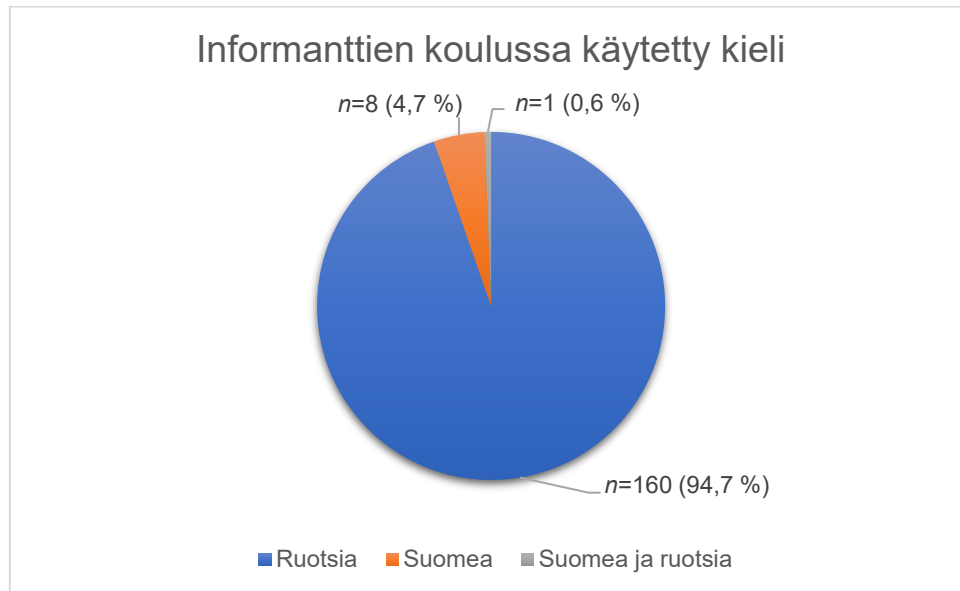
Elektronisen kyselylomakkeen neljännessä osassa informanteilta kysyttiin heidän päiväkotii- ja koulukielestään. Olen tehnyt jaon seuraaviin ryhmiin informanttien päiväkotikieleen liittyen: informantin päiväkodissa on puhuttu ruotsia, informantin päiväkodissa on puhuttu suomea ja informantin päiväkodissa on puhuttu suomea sekä ruotsia. 167 informantista 130 on käyttänyt päiväkodissa ruotsia, 23 on käyttänyt suomea ja 14 on käyttänyt päiväkodissa sekä suomea että ruotsia (Kuvio 13).

Kuvio 13. Informanttien päiväkodissa käytetty kieli ($n = 167$)

Aluksi kysymykseen ”Mitä kieltä päiväkodissasi puhuttiin?” 123 informanttia vastasi ”ruotsia”, 14 vastasi ”suomea”, 22 vastasi ”en ollut päiväkodissa” ja 10 vastasi ”muuta”. Informantit, jotka eivät ole olleet päiväkodissa, saivat tarkentaa mitä kieltä henkilöt puhuivat, jotka hoitivat informantteja pienenä. Näistä informanteista seitsemällä oli ruotsinkielinen hoitaja tai hoitopaikka ja yhdeksällä suomenkielinen hoitaja tai hoitopaikka. Neljän informantin kohdalla oli puhuttu sekä suomea että ruotsia hoitopaikalla ja kaksi informanttia ei vastannut kysymykseen. Kaikki informantit, jotka vastasivat ”muuta” päiväkotikieleen liittyen, olivat olleet kaksikielisessä päiväkodissa tai vaihdelleet suomen- sekä ruotsinkielisten päiväkotien välillä esimerkiksi kesällä, kun toinen päiväkodeista oli suljettuna.

Informanttien alakoulun koulukielenä on toiminut pääasiassa ruotsin kieli (Kuvio 14). Informanteista ($n = 169$) 160 on käynyt ruotsinkielisen alakoulun, kahdeksan on käynyt suomenkielisen alakoulun ja yksi on vastannut ”muuta”.

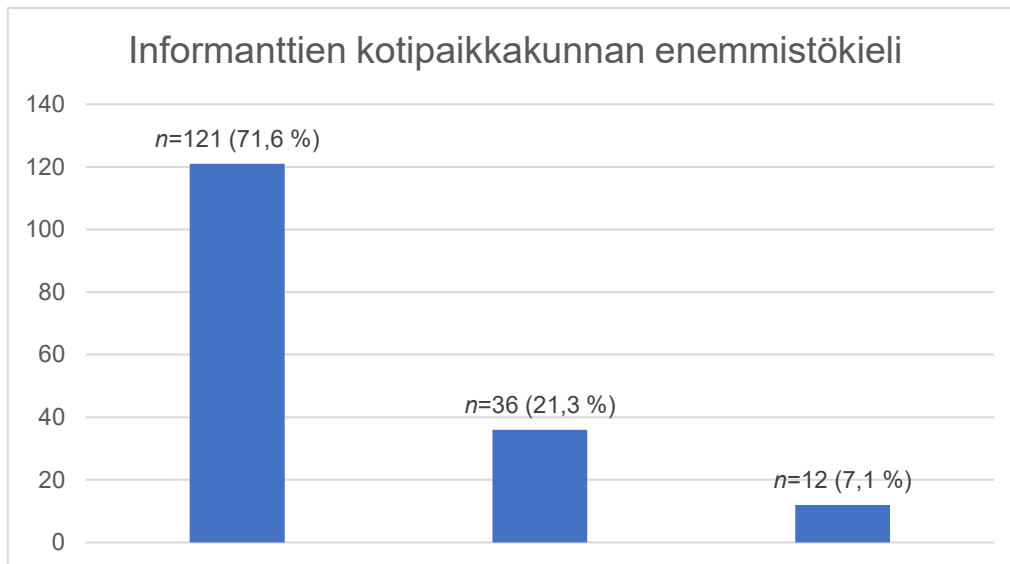

Kuvio 14. Informanttien koulussa käytetty kieli ($n = 169$)

Informantti, joka vastasi ”muuta”, on tarkentanut, että hän on käyttänyt sekä suomea että ruotsia alakoulussa. Vastauksesta ei kuitenkaan käy ilmi, millä tavalla molempia kieliä on käytetty alakoulussa.

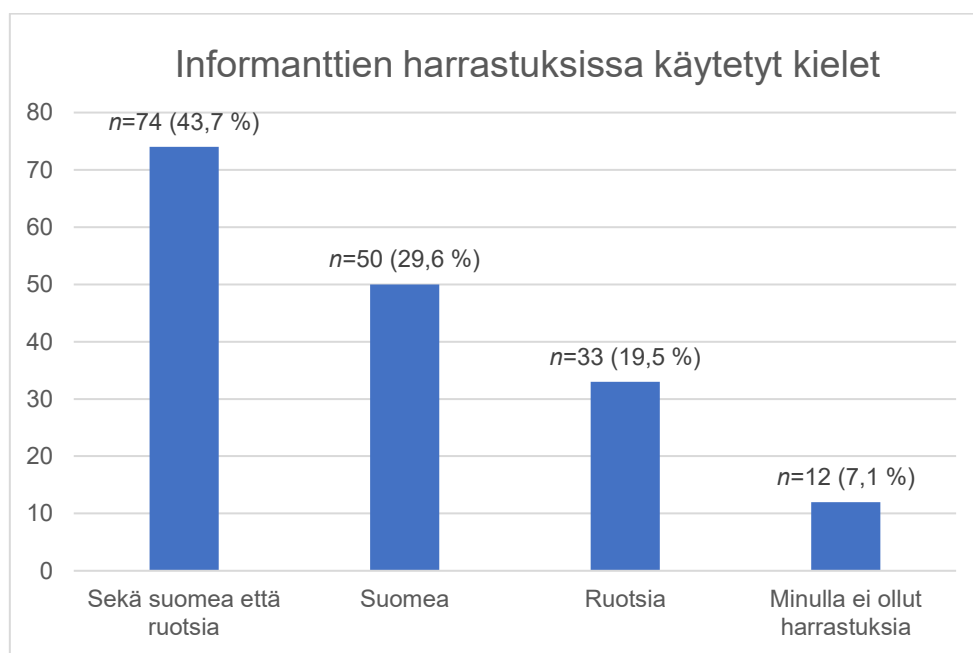
4.4 Informanttien kieliympäristö

Informanteilta kysyttiin, millä paikkakunnalla he ovat varttuneet ja mikä heidän mukaansa tämän paikkakunnan enemmistökieli on. Vaihtoehtoina oli ”suomi”, ”ruotsi” ja ”en tiedä”. Informanttien antamilla vastauksilla on haettu tietoa informantin kokemasta enemmistökielestä, eli vastaukset eivät ole yhteyksissä paikkakuntien todelliseen määrään tietyn kielen puhujia tai tietoon kunnan virallisista kielistä. Informanteista 121 vastasi, että kotipaikkakunnan enemmistökieli on suomi, 36 vastasi enemmistökielen olevan ruotsi ja 12 vastasi, että ei tiennyt mikä kotipaikkakunnan enemmistökieli on (Kuvio 15).

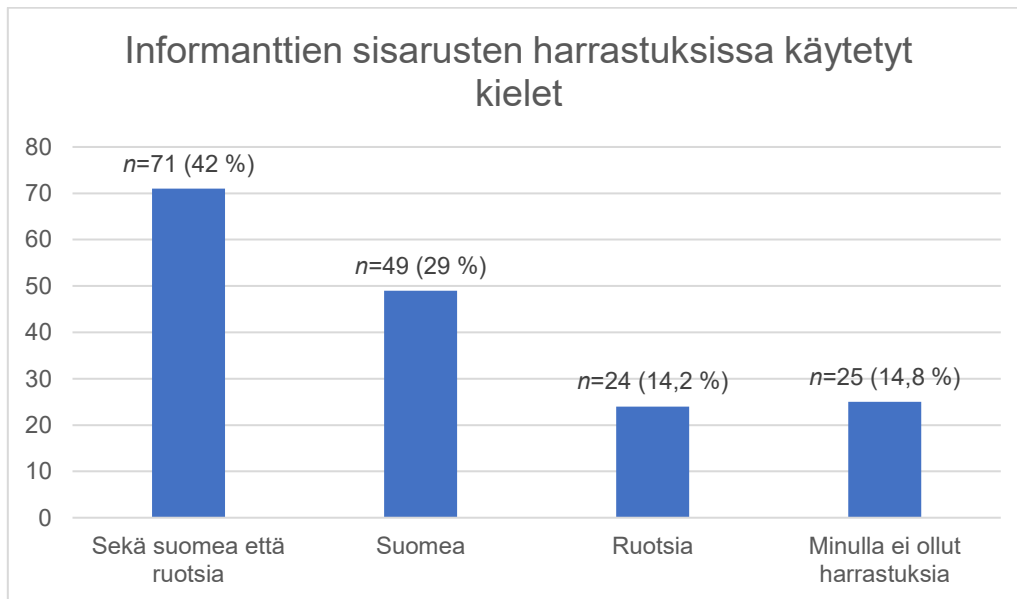
Kuvio 15. Informanttien ilmoittama kotipaikkakunnan enemmistökieli ($n = 169$)

Mahdolliset harrastukset ja niissä käytetyt kielet kuuluvat myös informanttien kieliympäristöön. Informanteilta kysyttiin, mitä kieltä heidän harrastuksissaan on käytetty. Vastausvaihtoehtoina oli ”suomea”, ”ruotsia”, ”suomea sekä ruotsia” tai ”minulla ei ole ollut harrastuksia”. Informanteista ($n = 169$) 74 on käyttänyt suomea sekä ruotsia harrastustensa parissa, 50 on käyttänyt suomea, 33 on käyttänyt ruotsia ja 12 informanttia vastasi, että heillä ei ole ollut harrastusta (Kuvio 16).

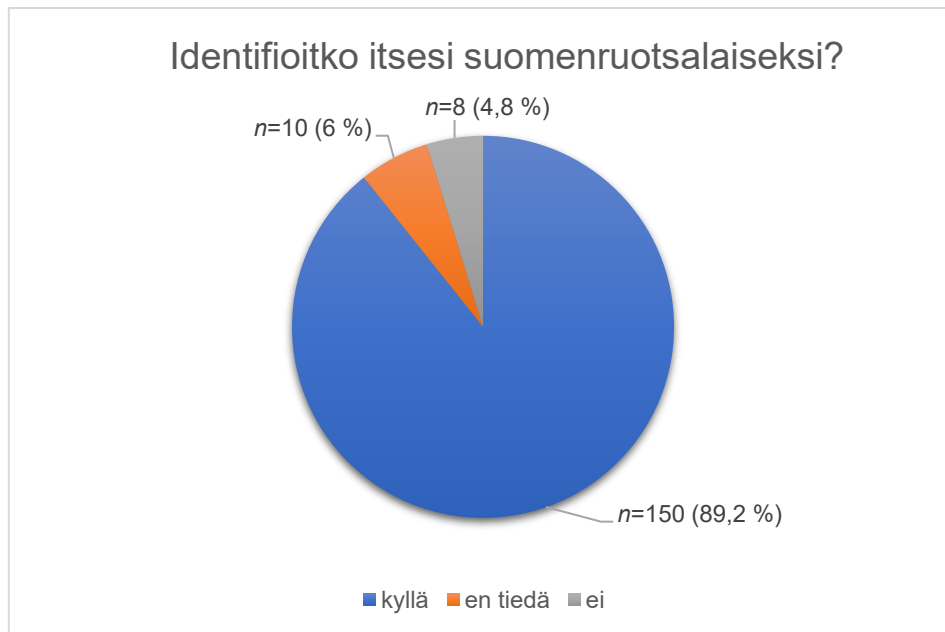
Kuvio 16. Mitä kieltä informantit käyttivät nuorena harrastustensa parissa ($n = 169$)

Informanteilta kysyttiin myös, mitä kieltä heidän sisaruksensa ovat käyttäneet harrastustensa parissa nuorena. Informanttien ($n = 169$) sisaruksista, 71 on harrastanut suomeksi sekä ruotsiksi, 49 on harrastanut pelkästään suomeksi, 24 on harrastanut pelkästään ruotsiksi ja 25 ei ole ollut harrastuksia nuorena (Kuvio 17).

Kuvio 17. Mitä kieltä informanttien sisarukset käyttivät nuorena harrastustensa parissa ($n = 169$)

Informanteilta kysyttiin, identifioivatko he itsensä suomenruotsalaisiksi. Vastausvaihtoehtoina oli ”kyllä”, ”ei” ja ”en tiedä”. Kysymykseen vastasi 168 informanttia, joista 150 vastasi ”kyllä”, kahdeksan vastasi ”ei” ja kymmenen vastasi ”en tiedä” (Kuvio 18). Yksi informantti, joka valitsi vastausvaihtoehdon ”en tiedä”, täsmentää että identifioiminen on hankalaa, sillä hän identifioi itsensä pikemminkin kaksikieliseksi kuin suomenruotsalaiseksi.

Kuvio 18. Informanttien identifioituminen suomenruotsalaiseksi ($n = 168$).

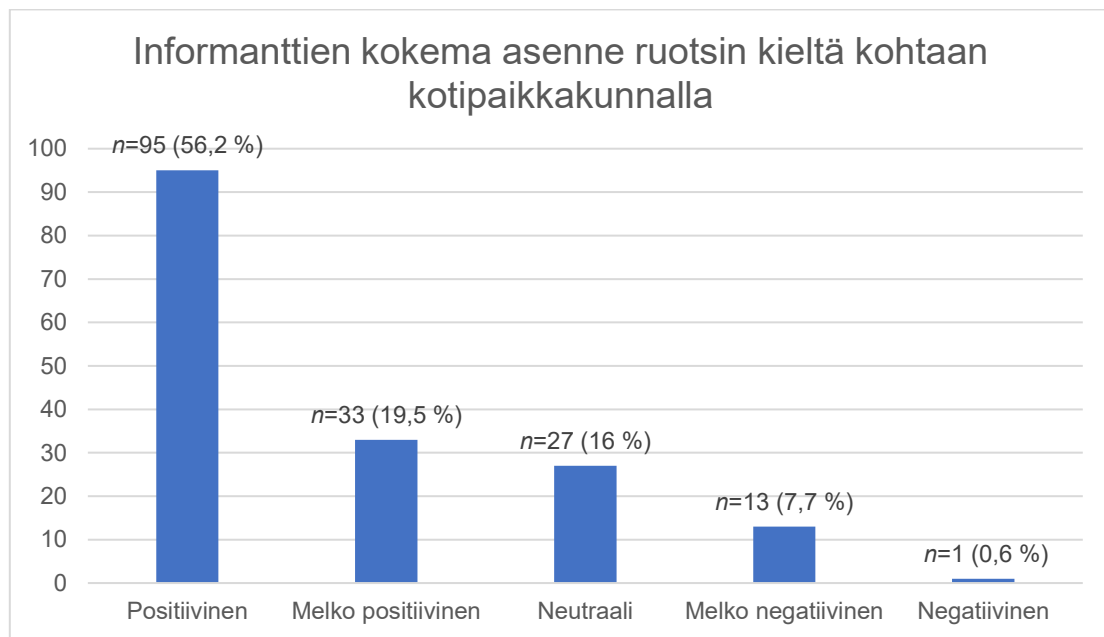
Informanteilta kysyttiin myös, onko ruotsin kieli heidän mielestään vähemmistökieli Suomessa. Kysymykseen vastasi 169 informanttia, joista 156 vastasi ”kyllä”, seitsemän vastasi ”ei” ja kuusi vastasi ”en tiedä” (Kuvio 19).

Kuvio 19. Onko ruotsin kieli informanttien mielestä vähemmistökieli Suomessa ($n = 169$)

Kyselylomakkeessa kysyttiin, miten informantit ovat kokeneet asenteen ruotsin kieltä kohtaan omalla kotipaikkakunnallaan. Vastausvaihtoehtoja oli viisi: positiivinen, melko positiivinen,

neutraali, melko negatiivinen ja negatiivinen. Informanteista 95 vastasi asenteiden olevan positiivisia, 33 vastasi asenteiden olevan melko positiivisia, 27 vastasi asenteiden olevan neutraaleja, 13 vastasi asenteiden olevan melko negatiivisia ja yksi informantti vastasi asenteiden olevan negatiivisia ruotsin kieltä kohtaan (Kuvio 20).

Kuvio 20. Informanttien kokema asenne ruotsin kieltä kohtaan heidän kotipaikkakunnallaan ($n = 169$)

Suuri osa informanteista koki, että asenteet ruotsin kieltä kohtaan kotipaikkakunnalla olivat positiiviset ja harva koki, että asenteet kieltä kohtaan olisivat negatiivisia. Kaksi informanttia, jotka vastasivat asenteiden ruotsin kieltä kohtaan olevan melko negatiivisia, tarkensivat että ruotsinkieliset joutuivat ajoittain kiusatuksi kielensä takia. Toinen näistä informanteista toteaa, että negatiiviset asenteet ruotsin kieltä kohtaan johtivat luultavasti siihen, että he valitsivat sisarustensa kanssa suomen kielen yhteiseksi kielekseen. Informanteista, jotka vastasivat asenteet ruotsin kieltä kohtaan olevan negatiivisia tai melko negatiivisia, 12 (85,7 %) oli asunut paikkakunnalla, jossa suomen kieli toimi informanttien mukaan enemmistökielenä. Näiden kahden informantin lisäksi kolme informanttia kertoi avoimen osion avulla, että olivat itse kokeneet negatiivisia asenteita ruotsinkielisiä tai kaksikielisiä kohtaan. Yksi informanteista ei halunnut puhua ruotsia, koska pelkäsi poikkeavansa joukosta. Toinen kommentoi, että osa ystäväistä näki ruotsin kielen käytön positiivisena, mutta jotkut haukkuivat informanttia hänen käyttäessään ruotsin kieltä. Vaikka nämä informantit ovat kokeneet negatiivisia asenteita

ruotsin kieltä kohtaan, ovat he silti valinneet vastata suljettuun kysymykseen vastauksilla positiivinen, melko positiivinen ja neutraali.

4.5 Tulosten vertailu

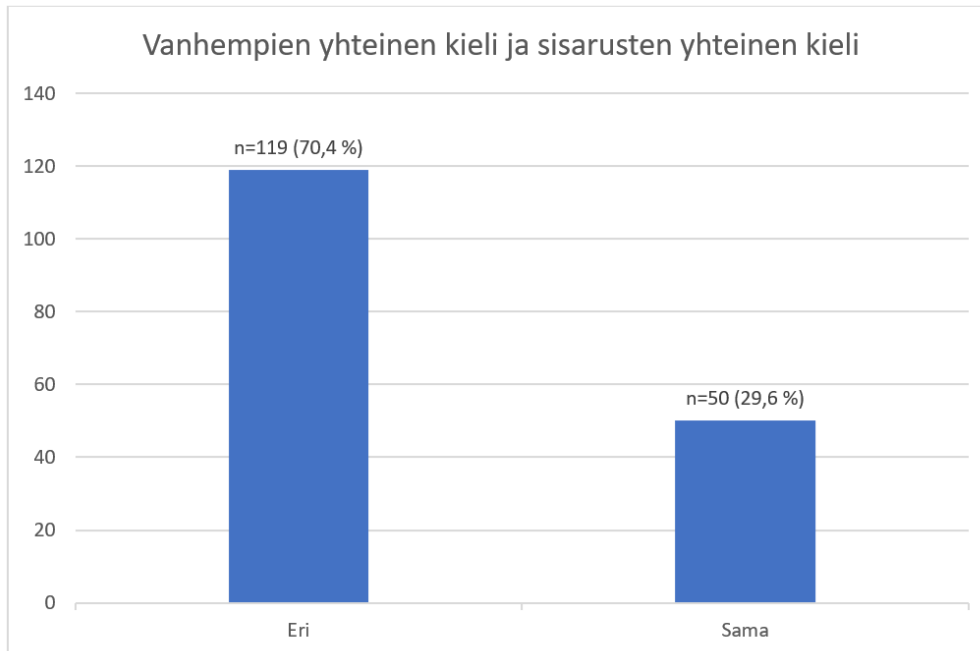
Tämän tutkielman tulosten kuvailemisen lisäksi on motivoitua vertailla eri osatekijöitä toisiinsa. Vertailun tavoitteena on saada laajempi kuva tämän tutkielman tuloksista ja tuoda esille mahdollisia yhtäläisyyksiä eri osatekijöiden välillä. Vertailut tehdään Excelissä JOS-funktion avulla, joka tekee loogisia vertailuja arvon ja odotetun arvon välillä.

Verratessa sisaruksien käyttämää yhteistä kieltä informantin käyttämään kieleen äitinsä kanssa, 108 (63,9 %) informanttia puhuu samaa kieltä sisarustensa sekä äitinsä kanssa ja 61 (36,1 %) informanttia puhuu eri kieltä sisarustensa sekä äitinsä kanssa. He, jotka vastasivat puhuvansa sekoitusta kahden kielen välillä tai puhuvansa eri kieltä eri sisarustensa kanssa, on laskettu puhuvan eri kieltä sisarustensa sekä äitinsä kanssa, koska he eivät ole valinneet äidin käyttämää kieltä ainoaksi yhteiseksi kielekseen. Verratessa informanttien käyttämää kieltä isänsä kanssa, 115 (68 %) informanttia käyttää eri kieltä ja 54 (32 %) samaa kieltä sisarustensa sekä isänsä kanssa.

168 informantista 97 koki, että ei ole ollut enemmän tekemisissä jommankumman vanhemman kanssa. Näistä 168 informantista 66 informanttia vastasi kuitenkin, että on viettänyt enemmän aikaa lapsuudessaan äitinsä kanssa ja viisi informanttia vastasi viettäneensä enemmän aikaa isänsä kanssa. Lapsuudessaan enemmän äitinsä kanssa viettäneistä informanteista 29 puhuu ruotsia ja 37 suomea äitinsä kanssa. Kun verrataan näiden informanttien käyttämää kieltä sisarustensa kanssa siihen kieleen, jota he puhuvat äitinsä kanssa 46 (69,7 %) informanttia puhuu samaa kieltä ja 20 (30,3 %) puhuu eri kieltä äitinsä ja sisarustensa kanssa.

Tämän tutkielman informanteista suurin osa puhuu sisarustensa kanssa ruotsia ja vanhemmista suurin osa käyttää suomea yhteisenä kielenään. Verratessa vanhempien yhteistä kieltä sisarusten käyttämään yhteiseen kieleen voidaan todeta, että suurin osa informanteista puhuu eri kieltä sisarustensa kanssa kuin mitä vanhemmat käyttävät keskenään. Informanteista 119

puhuu toista kieltä kuin vanhemmat keskenään ja 50 informanttia puhuu samaa kieltä keskenään kuin vanhemmat (Kuvio 21).

Kuvio 21. Vanhempien yhteinen kieli ja sisarusten yhteinen kieli ($n = 169$)

Informanteilta kysyttiin, halusivatko heidän vanhempansa, että sisarukset puhuisivat jotakin tiettyä kieltä keskenään. 169 informantista 16 vastasi, että heidän vanhempansa halusivat, että perheen lapset puhuisivat jotakin tiettyä kieltä keskenään. Verratessa vanhempien toivomaa kieltä sisarusten käyttämään yhteiseen kieleen, 13 (81,3 %) informanttia 16 informantista käyttää vanhempien toivomaa kieltä sisarustensa kanssa. Kolme (18,7 %) informanttia ei käytä vanhempien toivomaa kieltä yhteisenä kielenään.

Informanteilta kysyttiin myös heidän päiväkotij- ja koulukielestään. 146 informanttia (87,4 %) puhui samaa kieltä päiväkodissa kuin heidän sisaruksensa ja 21 (12,6 %) puhui eri kieltä päiväkodissa kuin heidän sisaruksensa ($n = 167$). Verratessa informanttien päiväkotikieltä sisarusten yhteiseen kieleen voidaan todeta, että 167 informantista 98 (58,7 %) informanttia on käyttänyt samaa kieltä päiväkodissa kuin sisarustensa kanssa. Tämä tarkoittaa, että 69 (41,3 %) informanttia käytti eri kieltä päiväkodissa kuin sisarustensa kanssa. Näistä informanteista kolmetoista on kuitenkin puhunut eri kieltä eri sisaruksille, jolloin päiväkotikieli ei ole voinut korreloida sisarusten yhteisen kielen kanssa.

Kun verrataan informanttien alakoulussa puhuttua kieltä sisarusten yhteiseen kieleen, 114 (67,5 %) informanttia puhuu samaa kieltä sisarustensa kanssa kuin alakoulussa ja 55 (32,5 %) puhuu eri kieltä sisarustensa kanssa kuin alakoulussa ($n = 169$). Kolmetoista informanttia on kuitenkin vastannut käyttävänsä suomen ja ruotsin kielen sekoitusta sisarustensa kanssa tai puhuvansa eri kieltä eri sisaruksille, jolloin koulussa käytetty kieli ei ole voinut korreloida sisarusten yhteisen kielen kanssa.

Kun verrataan sisarusten yhteistä kieltä informantin ilmoittamaan kotipaikkakunnan enemmistökieleen, 65 (38,5 %) informantin kohdalla kyseessä on sama kieli ja 104 (61,5 %) informantin kohdalla kyseessä on eri kieli. Näistä informanteista kolmetoista on kuitenkin vastannut, että he puhuvat muuta kuin ainoastaan suomea tai ruotsia sisarustensa kanssa, jolloin heidän yhteinen kielensä ei korreloi informantin kotipaikkakunnan enemmistökielen kanssa.

5 Pohdinta

Tässä luvussa nostetaan esille tutkielman keskeisimmät tulokset ja vertaillaan niitä aiempiin tutkimustuloksiin. Luvussa edetään tutkimuskysymyksittäin. Luvun lopussa pohdinnoista tehdään yhteenveto ja keskustellaan tutkielman luotettavuudesta sekä mahdollisista jatkotutkimuksista.

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut selvittää, mitä kieltä kaksikieliset suomea ja ruotsia puhuvat sisarukset käyttävät keskenään ja mitkä ovat syyt tietyn kielen valinnalle. Tämän tutkielman aineistona toimii 169 informantin vastaukset kyselylomakkeeseen. Kyselylomakkeen sisältö korreloi osittain Barron-Hauwaertin (2011) tutkimuksen ehdotuksiin syistä, jotka voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan. Barron-Hauwaert (2011) on todennut, että äidin kanssa käytetty kieli, vanhempien yhteinen kieli, perheen kielistrategiat, päiväkotikieli ja koulukieli ja kieliympäristö voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan.

Tämän tutkielman informanteista ($n = 168$) yli puolet kuuluu 18–29-vuotiaiden ikäryhmään. (Kuvio 1). Ainoastaan kymmenen informanttia kuuluu 50–59-, 60–69- ja yli 70- vuotiaiden ikäryhmiin. Informanttien iät eivät siis jakaudu tasaisesti, sillä *Kuvio 1* tarkastelemalla voidaan todeta, että nuoremmat informantit ovat vastanneet ahkerammin elektroniseen kyselylomakkeeseen. Vallin (2018) mukaan informanttien ikäjakaumaan voi vaikuttaa se, että iäkkäämmät ihmiset eivät ole yhtä tottuneita tietokoneen käyttäjiä kuin nuoret. Myös elektronisen kyselylomakkeen jakaminen sosiaalisen median kautta on voinut vaikuttaa informanttien ikäjakaumaan, sillä kyselylomake jaettiin muun muassa omalla Facebook-sivullani, ja suurin osa omista Facebook-ystävistäni kuuluu edellä mainittuun 18–29-vuotiaiden ikäryhmään. Linkki kyselylomakkeeseen jaettiin myös omalla Instagram-tililläni, jossa seuraajien ikä liikkuu enimmäkseen 18–29-ikävuoden paikkeilla. Informanttien iät eivät siis jakaudu tasaisesti tämän tutkielman informanttien kohdalla, mikä on otettava huomioon pohdintaosiossa.

Jako informanttien sukupuolten välillä on iän tavoin epäsuhtainen, sillä suurin osa informanteista ilmoitti olevansa naisia (Kuvio 2). Syy naisten suureen osallistumismäärään miehiin ja muunsukupuolisiin verrattuna voi olla iän tavoin elektronisen kyselylomakkeen jakoon minun oman sosiaalisten kanavieni kautta, jossa suurin osa ystäväistäni ja seuraajistani ovat naisia. En kuitenkaan tässä tutkielmassa vertaa kielen valintaa eri sukupuolten kesken.

Tutkielman tulokset osoittavat, että yli puolet informanteista ($n = 168$) oli kasvanut perheissä, jossa on kaksi lasta (Kuvio 5). Informanteista noin neljännes oli kasvanut kolmen lapsen perheissä, ja loput tutkielman informanteista oli kasvanut neljän lapsen perheissä ja perheissä, jossa on enemmän kuin neljä lasta. Tulokset osoittavat, että melkein puolet informanteista ($n = 168$) on perheen vanhin lapsi ja kolmasosa nuorin lapsi (Kuvio 6). Noin viidesosa informanteista ilmoitti olevansa keskimäinen lapsi ja kolme informanttia oli vastannut vaihtoehdolla ”muu”. Tässä tapauksessa vastausvaihtoehdolla ”muu” tarkoitettiin esimerkiksi kaksosia. Muutama informantti oli kuitenkin valinnut vaihtoehdon ”muu”, koska oli kolmas lapsi neljästä lapsesta, eikä siksi nähnyt itseään keskimäisenä lapsena. Tulevissa tutkimuksissa tulisi tämän takia selventää, mitä tarkoitetaan keskimäisellä lapsella, ja kuuluuko esimerkiksi nelilapsisen perheen kolmas lapsi tähän kategoriaan vai ei.

Yksi tämän tutkielman tutkimuskysymyksistä oli ”mitä kieltä kaksikieliset suomea ja ruotsia puhuvat sisarukset käyttävät keskenään?” Tämän tutkielman tulosten mukaan 169 informantista 106 puhuu sisarustensa kanssa ruotsia, 50 puhuu sisarustensa kanssa suomea, 7 puhuu sisarustensa kanssa suomen ja ruotsin kielen sekoitusta ja 6 informanttia puhuu eri kieltä eri sisarusten kanssa (Kuvio 4). Suurin osa tämän tutkielman kyselylomakkeeseen vastanneista suomea ja ruotsia puhuvista kaksikielisistä informanteista puhuu siis ruotsia sisarustensa kanssa.

Aiempien tutkimusten mukaan (Barron-Hauwaert, 2011: 55) sisarukset valitsevat usein jommankumman kotikielistään yhteiseksi kielekseen, mutta voivat myös valita kahden kielen sekoituksen. Tämän tutkielman elektronisessa kyselylomakkeessa informantit pystyivät valitsemaan sisaruksen yhteiseksi kieleksi suomen, ruotsin tai vastausvaihtoehdon ”muuta”. Ne, jotka vastasivat ”muuta” saivat tarkentaa, mitä he tällä tarkoittivat. Seitsemän informanttia vastasi puhuvansa sisarustensa kanssa suomen ja ruotsin kielen sekoitusta. Informanteilta ei kuitenkaan vaadittu tarkennusta siihen, missä määrin sisarukset sekoittavat kieliä. Näiden seitsemän informantin kohdalla ei voida siis päätellä, sekoittavatko he kieliä tasaisesti keskenään vai onko kyse esimerkiksi koodinvaihdosta tietynlaisissa tilanteissa. Viisi informanttia tarkensi avoimien kysymysten avulla, että he voivat käyttää eri kieliä eri tilanteissa, mutta kaikki viisi olivat silti valinneet yhden kielen yhteiseksi kielekseen sisarustensa kanssa. Mahdollisissa tulevaisissa tutkimuksissa olisi motivoitua hankkia entistä tarkempaa tietoa informanttien kielenkäytöstä sisarustensa kanssa, jotta saadaan parempi käsitys mitä esimerkiksi kahden kielen sekoittamisella tarkalleen tarkoitetaan. Tieto voitaisiin hankkia esimerkiksi erillisen haastattelun avulla.

Kahden eri kielen käyttö eri sisarusten kanssa on Barron-Hauwaertin (2011: 55) mukaan harvinaista, sillä kahden eri kielen käyttö eri sisarusten kanssa on tavallisesti ohimenevä ilmiö. Tämän tutkielman informanteista kuusi puhuu eri kieltä eri sisarusten kanssa. Kiinnostavaa on, että näistä informanteista viisi selventää avoimen kysymyksen avulla, että he puhuvat eri kieltä veljilleen kuin siskoilleen. Siskoille puhutaan siis viidessä tapauksessa yhtä kieltä, ja perheen veljille toista. Kuudes informantti ei ole tarkentanut sisarustensa sukupuolta vaan toteaa ainoastaan, että puhuu suomea kahdelle sisarukselle ja ruotsia yhdelle. Sukupuoli ei kuitenkaan yksiselitteisesti selvennä sisaruksien ratkaisua puhua eri kieltä eri sisaruksille, sillä eri kielen

käyttö eri sisaruksille voi näiden informanttien kohdalla myös avoimien kysymysten avulla selittyä sisarusten välisellä isolla ikäerolla tai sillä, että informantilla on sisarpuolia, jotka ovat kasvaneet eri kieliympäristössä kuin informantti itse. Aiempien tutkimusten mukaan pienempi ikäero sisarusten välillä on yhteydessä samankaltaiseen kielenkäyttöön, koska sisarukset luultavammin jakavat samantyylliset elämäntavat sekä kulttuuriset taustat, jotka vaikuttavat kielenkäyttöön (Barron-Hauwaert, 2011: 74).

Tutkielman tulosten mukaan 169 informantista 28 informanttia on vaihtanut yhteistä kieltään sisarustensa kanssa. Näistä informanteista kaksi kommentoi avoimen kysymyksen avulla, että kielen vaihto on tapahtunut, kun sisarukset aloittivat koulun ja vaihtoivat silloin yhteisen kielensä koulukieleen. Aiempien tutkimusten mukaan (Barron-Hauwaert, 2011: 60) on hyvin yleistä, että koulussa käytetty kieli kehittyy hallitsevaksi kieleksi kaksikielisten sisarusten keskuudessa. 28 informantista 16 on vaihtanut suomen kielestä ruotsin kieleen, joka on 130 informantin ($n = 167$) päiväkotikieli ja 160 informantin ($n = 169$) alakoulukieli. Suurin osa informanteista on siis käynyt ruotsinkielisen päiväkodin ja alakoulun, ja suurin osa informanteista, jotka ovat vaihtaneet yhteistä kieltään, ovat vaihtaneet suomen kielestä ruotsin kieleen. Kaikki informantit eivät kuitenkaan ole tarkentaneet kielenvaihdon syytä, minkä takia ei voida todeta, kuinka moni informantti on vaihtanut yhteistä kieltään päiväkotikielen vaikutuksen takia.

Sisaruksista, jotka ovat vaihtaneet yhteistä kieltään 19 olivat perheistä, jossa on kaksi lasta, ja kahdeksan oli perheistä, jossa on kolme tai enemmän lasta. Yksi informantti ei vastannut, kuinka monta sisarusta hänellä on. Yli puolet ovat siis perheistä, jossa on kaksi lasta. Barron-Hauwaert (2011: 86) on todennut, että kielenvaihto sisarusten välillä on paljon helpompaa, jos sisaruksia on vähemmän. Kielen vaihtaminen monen sisaruksen kanssa voi olla ajoittain hankalaa, koska kaikkien sisarusten on hyväksyttävä kielenvaihto. Mitä vähemmän sisaruksia sitä harvemman on hyväksyttävä mahdollinen kielenvaihto. Tämän tutkielman informanttimäärän perusteella on kuitenkin hyvin hankalaa todistaa minkäänlaista yhteyttä sisarusmäärän ja kielenvaihdon välillä. Mahdollisissa tulevissa tutkimuksissa yhteistä kieltään vaihtaneilta informanteilta tarvittaisiin enemmän tietoa syistä, jotka ovat voineet vaikuttaa kielenvaihtoon. Myös suurempi informanttimäärä auttaisi, sillä 28 informantin perusteella ei voi tehdä yleistyksiä kielenvaihdon syistä.

Tulosten mukaan informanttien ($n = 169$) molemmista vanhemmista 102 käyttää suomen kieltä keskenään, 44 käyttää suomen ja ruotsin kielen sekoitusta ja 23 käyttää ruotsin kieltä keskenään (Kuvio 9). Jopa yli puolet informanttien vanhemmista käyttää siis suomen kieltä keskenään. Tämä on aiempien tutkimusten mukaan yleinen ratkaisu, sillä ruotsinkielinen vanhempi puhuu usein paremmin suomen kieltä kuin ruotsinkielinen vanhempi puhuu ruotsin kieltä (Visapää, 1996: 25). Jos informanttien käyttämää kieltä sisarustensa kanssa verrataan vanhempien yhteiseen kieleen JOS-funktion avulla, voidaan todeta, että ainoastaan noin kolmasosa käyttää sisarustensa kanssa samaa kieltä, jota vanhemmat käyttävät keskenään (Kuvio 21). Tämän tutkielman informanttien antamien tietojen perusteella vanhempien yhteinen kieli ei vaikuta olevan päällimmäinen syy yhteisen kielen valinnalle.

Tulosten mukaan 169 informantista 16 vastasi, että heidän vanhempansa halusivat, että perheen lapset puhuisivat jotakin tiettyä kieltä keskenään. Kun verrataan vanhempien toivomaa kieltä sisarusten yhteisen kielen kanssa, jopa neljä viidesosaa informanteista puhuu vanhempien toivomaa kieltä. Suurin osa informanteista, joiden vanhemmat halusivat sisarusten käyttävän tiettyä kieltä yhdessä, käyttävät siis vanhempien toivomaa kieltä yhdessä sisarustensa kanssa. Informanttien antamien tietojen perusteella on kuitenkin vaikea todeta vahvaa yhteyttä näiden kahden tekijän välillä, koska analysoitavia vastauksia oli ainoastaan 16. On kuitenkin kiinnostavaa, että aiempien tutkimusten perusteella vanhemmilla ei loppujen lopuksi ole paljoa sanavaltaa siihen, mikä kielistä valikoituu sisarusten yhteiseksi kieleksi. Syy-yhteys vanhempien toiveiden ja lasten kielenvalinnan välillä ei siis ole selvä. Voikin olla, että muut tekijät kuin vanhempien toivomus on vaikuttanut sisarusten yhteisen kielen valintaan. Mahdollisissa tulevaisissa tutkimuksissa olisi hyvä vielä tarkentaa avoimien kysymysten avulla, onko vanhempien toivoma kieli informanttien mielestä vaikuttanut yhteisen kielen valintaan.

Tutkielman tulokset osoittavat, että informanttien ($n = 168$) äideistä noin puolet puhuu suomen kieltä äidinkielenään, alle puolet puhuu ruotsia äidinkielenään ja loput ovat kaksikielisiä (Kuvio 8). Informanttien ($n = 169$) isien kohdalla jako kielten välillä on melko samanlainen kuin äitien kohdalla, mutta jako suomen ja ruotsin kielen välillä on isien kohdalla hieman tasaisempi (Kuvio 8). Kahdella informantin isistä on jokin muu äidinkieli kuin suomi, ruotsi tai suomi–ruotsi-kaksikielinen. Yksi informantti kommentoi, että ei oikein ymmärtänyt mitä

vastausvaihtoehdolla ”kaksikielinen” tarkoitetaan. Kielet jakautuvat kaikkien tutkielman informanttien vanhempien kohdalla melko tasaisesti eikä aiempien tutkimusten käsitys siitä, että äiti on useimmiten se, joka puhuu suomea, täsmää tässä tutkielmassa.

Tulosten mukaan noin puolet informanteista ($n = 169$) puhuu äitinsä kanssa suomea ja noin puolet puhuu äitinsä kanssa ruotsia. Informanteista ($n = 169$) alle puolet puhuu isänsä kanssa suomea ja yli puolet puhuu isänsä kanssa ruotsia. Jako kielten välillä, erityisesti informanttien äitien kohdalla, on melko tasainen (Kuvio 7). Kymmenen informantin kohdalla äidin puhuessa esimerkiksi suomea isä ei automaattisesti käyttänyt ruotsin kieltä, vaan informantit puhuivat samaa kieltä molempien vanhempien kanssa. Nämä informantit puhuvat kuitenkin toista kieltä esimerkiksi isä- tai äitipuolensa kanssa, jolloin toisen kielen syöte tulee joltakin muulta aikuiselta.

Tutkielman tulokset osoittavat, että yli puolet informanteista puhuu samaa kieltä äitinsä sekä sisarustensa kanssa ja ainoastaan noin kolmannes puhuu samaa kieltä isänsä sekä sisarustensa kanssa. Tämän tutkielman tulosten mukaan on siis todennäköisempää, että sisarukset valitsevat äidin kanssa puhutun kielen yhteiseksi kielekseen sisarusten kanssa kuin isän kanssa puhutun kielen. Aiempien tutkimusten mukaan on hyvin todennäköistä, että äidin kanssa puhuttu kieli on se, joka valikoituu sisarusten yhteiseksi kieleksi. Selityksenä tälle voi Barron-Hauwaertin (2011: 55) mukaan olla se, että perheen äiti on tavallisesti ollut se, joka jää kotiin hoitamaan lapsia kotiin lasten ollessa pieniä. Lapset kuulevat ja käyttävät tällaisissa tilanteissa todennäköisimmin enemmän äidin kieltä kuin isän kieltä. Näin äidin tai henkilön, joka on ollut enemmän lasten kanssa kotona, käyttämä kieli lasten kanssa valikoituu helpommin sisarusten yhteiseksi kieleksi.

Tulosten mukaan 168 informantista 66 ilmoitti, että on viettänyt enemmän aikaa lapsuudessaan perheen äidin kanssa. Ainoastaan viisi informanttia ilmoitti viettäneensä enemmän aikaa lapsuudessaan perheen isän kanssa. Informanteista, jotka ovat viettäneet enemmän aikaa lapsuudessaan äitinsä kanssa yli puolet puhuu samaa kieltä äitinsä ja sisarustensa kanssa. Kun verrataan informantteja, jotka ovat viettäneet lapsuudessaan enemmän aikaa perheen äidin kanssa kaikkiin tämän tutkielman informantteihin, ei voi havaita prosentuaalisesti merkittäviä

eroja äidille ja sisaruksille puhuttavan kielen suhteen. Enemmän perheen äidin kanssa olleista informanteista myös yli puolet puhuu samaa kieltä sisarustensa ja äitinsä kanssa ja tarkastellessa samaa ilmiötä kaikkien tutkielman informanttien kohdalla 63,9 % puhuu samaa kieltä sisarustensa ja äitinsä kanssa. Tästä voidaan päätellä, että tämän tutkielman informanttien kohdalla äidin kanssa enemmän aikaa viettäneillä informanteilla on suurin piirtein yhtä iso todennäköisyys valita äidin kanssa puhuttu kieli yhteiseksi kielekseen kuin kaikilla tähän tutkielmaan osallistuneilla informanteilla.

Tulosten perusteella suurin osa informanteista on käyttänyt ruotsin kieltä päiväkodissa sekä alakoulussa. Jopa 130 informanttia ($n = 167$) on ollut ruotsinkielisessä päiväkodissa (Kuvio 13) ja 160 informanttia ($n = 169$) on käynyt ruotsinkielisen alakoulun (Kuvio 14). Tulosten mukaan yli puolet informanteista ($n = 167$) käyttää samaa kieltä sisarustensa kanssa kuin päiväkodissa ja myös yli puolet informanteista ($n = 169$) käyttää samaa kieltä sisarustensa kanssa kuin alakoulussa. Vertailu tehtiin JOS-funktion avulla, mikä tarkoittaa, että sisarusten puhuessa esimerkiksi eri kieltä eri sisaruksille, päiväkotikieli- ja koulukieli eivät voi korreloida keskenään, koska päiväkotikieli- ja koulukielenä toimi ainoastaan suomi, ruotsi tai suomi sekä ruotsi.

Päiväkotikielillä ja erityisesti koulukielillä on kuitenkin vahvoja yhtäläisyyksiä sisarusten käyttämän yhteisen kielen kanssa, koska niin suuri osa informanteista käyttää ruotsin kieltä sisarustensa kanssa ja suuri osa informanteista on myös käyttänyt ruotsin kieltä sekä päiväkodissa että koulussa. Verratessa näitä muuttujia keskenään voidaan todeta, että yli puolella informanteista on yhtäläisyyksiä koulukielen ja sisarusten käyttämän yhteisen kielen välillä. Perusteellisia vertailuja JOS-funktion avulla oli kuitenkin vaikea tehdä, koska osalla informanteista ei ole yhtä selkeää yhteistä kieltä, vaan informantit käyttävät sisarustensa kanssa esimerkiksi suomen ja ruotsin sekoitusta, jolloin kategorisointi ja vertailu tiettyjen muuttujien kanssa on hankalaa. Siksi olisi tärkeää, että informanteilla, jotka puhuvat sisarusten kanssa esimerkiksi kahden kielen sekoitusta, olisi mahdollisuus tarkentaa, miten he sekoittavat kieliään ja onko jompikumpi kielistä dominoiva sisarusten parissa.

Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että päiväkodissa ja koulussa käytetyillä kielillä on suuri vaikutus lapsen kielenkäyttöön. Lojander-Visapää (2001: 43–44) kirjoittaa, että pienten lasten

ensimmäiset kielikontaktit perheen ulkopuolella tapahtuu juuri päiväkodissa, jossa lapset tapaavat ensimmäiset ystävänsä ja luovat uusia kontakteja kielen avulla. Sundmanin (1999: 14) mukaan päiväkotikieli ja koulu ovat todella tärkeitä lapsen kielen kehityksen kannalta, sillä lapsi oppii päiväkotikielen avulla uutta tietoa. Kaksikielisten lasten ikätovereilla on Barron-Hauwaertin (2004: 48) mukaan suuri vaikutus lasten kielenkäyttöön, koska he seuraavat mielellään ikätovereiden keskuudessa vallitsevia ”muoti-ilmiöitä”. Yksi syy koulussa käytetyn kielen valitsemiseen sisarusten yhteiseksi kieleksi on muun muassa se, että jatkuvaa kielen vaihtamista koulutovereiden ja sisarusten välillä pidetään työläänä (Brewer, 2001, teoksessa: Barron-Hauwaert, 2011: 62–63).

Tulosten mukaan informanttien ($n = 169$) kotipaikkakuntien enemmistökielenä on suurimmaksi osaksi toiminut suomen kieli (Kuvio 15). Jos informanttien käyttämä kieli sisarustensa kanssa rinnastetaan informanttien ilmoittamaan kotipaikkakunnan enemmistökielen, informanttien käyttämä kieli sisarusten kanssa ei korreloi informantin kotipaikkakunnan enemmistökielen kanssa, koska suurin osa informanteista käyttää ruotsin kieltä sisarustensa kanssa.

Aiempien tutkimusten perusteella on hyvin tavallista, että kaksikieliset sisarukset valitsevat valtion tai ympäristön enemmistökielen heidän yhteiseksi kielekseen (Obied, 2009: 705; Bridges & Hoff, 2014: 226; Barron-Hauwaert, 2011: 159). Yamamoto (2001: 127) kirjoittaa, että ympäristön enemmistökielillä on niin vahva vaikutus kaksikielisiin lapsiin, koska joissakin tapauksissa lasten kielenkäyttö on jopa muuttunut yhä enemmän yksikieliseksi. Tässä kohtaa on kuitenkin tarkasteltava enemmistökielen vaikutusta kaksikielisiin sisaruksiin Suomalaisesta näkökulmasta. Monet aiemmat tutkimukset ovat tehneet tutkimusta valtioissa tai alueilla, jossa yhteiskunnan enemmistökieli on ainoa kieli, jonka avulla voidaan esimerkiksi käydä koulua. Näin ollen aiemmissa tutkimuksissa on tutkittu esimerkiksi perheitä, joiden kahdesta kielestä toinen on ainoastaan sellainen, jota pystyy käyttämään perheen ulkopuolella. Suomessa on kuitenkin eri tilanne, koska Suomessa Kielilain (423/2003) mukaan sekä suomen että ruotsin kieli ovat kansalliskieliä. Berglundin (2008: 19) mukaan, kansainvälisten tutkimusten tulokset eivät ole siis suoraan verrattavissa Suomen tilanteeseen, sillä meidän kieliympäristömme eroaa muiden alueiden kieliympäristöistä jopa merkittävästi.

Tulosten mukaan sisarusten käyttämä yhteinen kieli ei ole enimmäkseen sama kuin ympäristön enemmistökieli, koska suurin osa informanteista koki, että suomen kieli on toiminut kotipaikkakunnan enemmistökielenä. Tässä kohtaa on silti huomioitava, että vaikka enemmistökieli ja sisarusten yhteinen kieli ei heti ole yhteyksissä toisiinsa ei se tarkoita, että informantin kieliympäristöllä ei olisi vaikutusta yhteisen kielen valintaan. Edellä mainittuihin aiempiin tutkimuksiin kieliympäristöön kuuluu myös koulussa käytetty kieli, mikä on tässä tutkielmassa tutkittu erillisenä osatekijänä yhteisen kielen valinnalle. Sisällyttäessä koulukielen informantin kieliympäristöön, yhteys sisarusten yhteisen kielen sekä kieliympäristön kanssa olisi huomattavasti suurempi. Suomen kaksikielisyytilanteen erotessa muiden alueiden tilanteista jopa merkittävästi, on kuitenkin motivoitua analysoida päiväkotij- ja koulukieltä erikseen kieliympäristöstä. Tämä jako on myös motivoitua, sillä sen avulla saamme tarkemman kuvan siitä, mitkä tekijät informanttien kieliympäristössä on ne oleellimmat, kun valitaan yhteinen kieli.

Informanttien ($n = 169$) harrastuksissa on vastausten perusteella käytetty enimmäkseen suomen sekä ruotsin kielen sekoitusta tai suomen kieltä (Kuvio 16). Informanteilta kysyttiin myös sisarusten harrastuksissa käytetyistä kielistä, ja jako kielten välillä oli lähes sama (Kuvio 17). Informanttien sisarusten kohdalla ruotsin kielen käyttö harrastuksissa oli entistä pienempi. Suomen kieli on siis ollut enemmän käytetty kieli harrastusten parissa informanttien ja informanttien sisarusten kohdalla, kun taas tämän tutkielman informanteista suurin osa puhuu ruotsin kieltä sisaruksilleen. Tästä voi päätellä, että tämän tutkielman informanttien ja heidän sisarusten yhteisen kielen valinnan kannalta, informanttien harrastukset ei ole ollut ratkaiseva tekijä yhteisen kielen valinnassa.

Tulokset osoittavat, että suurin osa tämän tutkielman informanteista identifioi itsensä suomenruotsalaiseksi. 168 informantista jopa 150 identifioi itsensä suomenruotsalaiseksi. Kahdeksan informanttia vastasi, että ei identifioitu suomenruotsalaiseksi ja kymmenen vastasi, etteivät he tiedä. Yksi informantti tarkensi, että ei tiedä, koska identifioi itsensä pikemminkin kaksikieliseksi kuin suomenruotsalaiseksi. Tulosten mukaan 169 informantista jopa 156 informanttia on sitä mieltä, että ruotsin kieli on vähemmistökieli Suomessa (Kuvio 19).

Seitsemän informanttia vastasi kysymykseen kieltävästi kysymykseen ja kuusi vastasi, että ei tiedä onko ruotsin kieli heidän mielestään vähemmistökieli Suomessa.

Aiemmat tutkimukset osoittavat, että vähemmistöön kuuluminen on suuri osa Suomen ruotsinkielisten identiteettiä. Vaikka Suomen ruotsinkielinen väestö ei ole sisäisesti yhtenäinen ryhmä, on merkittävin ero suomenkielisten ja ruotsinkielisten identiteeteissä se, että ruotsinkieliset liittävät itsensä vähemmistöidentiteettiin (Pitkänen ja Westinen, 2018: 4–5). Aiemmissa tutkimuksissa on myös pohdittu, jos vähemmistökielen valitseminen yhteiseksi kieleksi kaksikielisten sisarusten välillä johtuu siitä, että vähemmistöasemassa olevaa kieltä halutaan ylläpitää tai suojella enemmistökielen vaikutukselta (Barron-Hauwaert, 2011: 65–66).

Suurin osa tämän tutkielman informanteista kokee, että on suomenruotsalainen ja että ruotsin kieli on vähemmistökieli Suomessa. Kuinka paljon esimerkiksi vähemmistöidentiteetti tai ruotsin kielen ylläpitäminen Suomessa on vaikuttanut siihen, että suurin osa tämän tutkielman sisaruksista puhuu ruotsin kieltä keskenään, on vaikea todeta. Suomenruotsalaisuuden vaikutusta yhteisen kielen valintaan on myös vaikea todeta olevan yhteyttä yhteisen kielen valintaan, koska informanteilta ei kysytty miksi he identifioituvat suomenruotsalaisiksi. Jos syyt identifioitumiselle olisivat riippuvaisia esimerkiksi kielestä, voisi näiden kahden välillä mahdollisesti olla jokin yhteys. Tästä on kuitenkin tehtävä tarkempaa jatkotutkimusta, esimerkiksi haastattelun avulla, jotta yhteyksiä näiden tekijöiden välillä voitaisiin todistaa.

Tulosten mukaan yli puolet informanteista on kokenut, että asenteet ruotsin kieltä kohtaan heidän kotipaikkakunnallaan ovat olleet positiivisia (Kuvio 20). Kaksi informanttia, joiden mielestä asenteet olivat melko negatiivisia, tarkensivat avoimien kysymysten avulla, että he kokivat ruotsinkielisten joutuvan kiusatuksi ja yksi informanteista uskoi, että puhui nykyään sisarustensa kanssa suomea ympäristön negatiivisten asenteiden takia ruotsin kieltä kohtaan. Kolme informanttia vastasi avoimen osion avulla, että olivat henkilökohtaisesti kokeneet melko negatiivisia asenteita ruotsin kohtaan, mutta olivat silti valinneet kysymykseen ympäristön asenteista ruotsin kieltä kohti vastausvaihtoehdoiksi neutraali, melko positiivinen ja positiivinen. Näistä informanteista yksi tarkensi, että ei halunnut erottua joukosta sisarustensa kanssa, joten he vaihtoivat usein yhteistä kieltään kodin ulkopuolella ruotsista suomeksi. Sama

informantti vastasi myös, että on vaihtanut sisaruksensa kanssa sisarusten käyttämää yhteistä kieltä. Toinen informantti kommentoi, että kaksikielisyys koettiin negatiivisena ja johti usein jopa tappeluihin. Näiden informanttien kohdalla avoimet vastaukset viittaavat hyvin negatiivisiin kokemuksiin ympäristön asenteista ruotsin kieltä kohtaan, vaikka suljettujen kysymysten vastaukset viittaavat positiivisiin tai neutraaleihin asenteisiin. Mahdollisissa tulevaisuudessa tutkimuksissa on motivoitua pyytää informantteja tarkentamaan valintaansa, jotta tiedetään, onko informantti esimerkiksi valinnut vahingossa väärin vastausvaihtoehdon.

Kaksikielistä henkilöä ympäröivä yhteisö voi Barron-Hauwaertin (2011: 71) mukaan vaikuttaa paljon henkilön kielenkäyttöön. Pahimmassa tapauksessa negatiiviset kieliasteet yhteisössä voivat muuttaa kaksikielisen henkilön tapoja käyttää kieliä. Näin tapahtui muutaman informantin kohdalla, jotka kertoivat, että vaihtoivat yhteistä kieltään kodin ulkopuolella tai vaihtoivat yhteistä kieltään jopa kokonaan negatiivisten asenteiden takia. Ei voi siis olla epätavallista, että ympäristön ja varsinkin ikätovereiden, mielipiteet kieliä kohtaan voivat vaikuttaa henkilön kielenkäyttöön. Enemmistö tämän tutkielman informanteista koki silti, että asenteet ruotsin kieltä kohtaan omalla kotipaikkakunnalla on ollut positiivisia tai melko positiivisia. Isomman informanttimäärän avulla voisi kuitenkin mahdollisesti kartoittaa, kuinka paljon esimerkiksi ympäristön negatiiviset kieliasteet vaikuttavat sisarusten yhteisen kielen valintaan, sillä tämän tutkielman tulosten mukaan ilmiö on olemassa.

Tämän tutkielman kyselylomakkeessa kysyttiin, miten informantit ovat kokeneet asenteet ruotsin kieltä kohtaan lähiympäristössään. Lomakkeessa ei kuitenkaan tarkennettu, mitä lähiympäristöllä tarkoitetaan. Mahdollisissa tulevaisuudessa tutkimuksissa olisi motivoitua jaotella lähiympäristö tai kieliympäristö esimerkiksi läheisiin sukulaisiin ja ystäväpiiriin sekä ympärillä olevan yhteiskuntaan. Avoimien vastausten perusteella informantit ovat kokeneet negatiivisia kieliasteita lähipiirissään sekä heitä ympäröivässä yhteiskunnassa. Kuitenkin ainoastaan muutama informantti kommentoi avoimen osion avulla, miksi koki asenteiden olleen melko negatiivisia. Muiden informanttien kohdalla ei voida tietää, miten he ovat ymmärtäneet käsitteen lähiympäristö. Aiempien tutkimusten perusteella varsinkin ikätovereiden mielipiteillä on suuri vaikutus kaksikielisten sisarusten kielenkäyttöön (Barron-Hauwaert, 2004: 58). Tämän takia olisi tärkeä tietää, onko esimerkiksi ystäväpiiri saanut kaksikieliset sisarukset vaihtamaan yhteistä kieltään, vai onko taustalla yhteiskunnan toive tietyn kielen käytöstä.

Edellä mainittujen tulosten ja niiden avulla tehtyjen pohdintojen perusteella tekijät kuten vanhempien käyttämä yhteinen kieli, perheen isälle puhuttu kieli, kotipaikkakunnan enemmistökieli ja informanttien ja heidän sisarusten harrastuksissa käytetty kieli eivät ole tässä tutkielmassa ne päällimmäiset tekijät, jotka voivat vaikuttaa kaksikielisten sisarusten kielenvalintaan. Tämä päätelmä perustuu siihen, että tässä tutkielmassa eniten korrelaatiota kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen kanssa oli informantin äidille puhutun kielen sekä koulukielen kanssa. Molemmissa tapauksissa yli puolella informanteista oli sama yhteinen kieli sisarustensa kanssa kuin äidin kanssa käytetyllä kielellä ja koulukielellä. Tulosten perusteella tämän tutkielman informanttien kohdalla on todennäköisempää, että he puhuvat sisarustensa kanssa esimerkiksi koulussa käytettyä kieltä kuin harrastuksissa käytettyä kieltä. Myös aiemmat tutkimukset viittaavat siihen, että äidin kanssa käytetyllä kielellä sekä koulussa käytetyllä kielellä on suuri vaikutus kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan. Aiempiin tutkimuksiin verrattuna tämän tutkielman tulokset viittaavat siis samoihin syihin, joilla voi olla vaikutusta yhteisen kielen valintaan.

Tämän tutkielman tulos äidin sekä koulukielen mahdollisista vaikutuksista sisarusten yhteiseen kieleen pätee kuitenkin vain tämän tutkielman informantteihin eikä ole yleistettävissä muihin suomi–ruotsi-kaksikielisiin sisaruksiin Suomessa. Syy tälle on suhteellisen vähäinen informanttimäärä. Vaikka tämän tutkielman tuloksia ei voida yleistää kaikkiin suomi–ruotsi-kaksikielisiin henkilöihin Suomessa, antavat tulokset silti tärkeää tietoa siitä, mitkä tekijät voivat olla merkittäviä, kun tarkastellaan sisarusten yhteisen kielenvalinnan syitä. Aihetta on tutkittu hyvin vähän ja kaksikielisten sisarusten kielenkäytöstä Suomessa on niukasti aineistoa. Toivon, että tämän tutkielman avulla voidaan luoda pohjaa tuleville tutkimuksille kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen käytöstä antamalla suuntaa mahdollisista syistä, jotka vaikuttavat sisarusten yhteisen kielen valintaan.

Elektroninen kyselylomake toimi mielestäni hyvin aineistonkeruumenetelmänä tässä tutkielmassa. Kyselylomakkeen avulla pystytään keräämään paljon aineistoa lyhyessä ajassa, eli se on aineistonkeruumenetelmänä suhteellisen taloudellinen. Aineiston siirtäminen E-lomakkeesta Exceliin sujui moitteettomasti, ja aineiston analysointi Excelin avulla oli mutkatonta. Suljettujen ja avoimien kysymysten määrä oli tämän tutkielman kannalta

kelvollinen, mutta tulevissa tutkimuksissa lisäisin avoimien kysymysten määrää, jotta mahdollisia poikkeuksia voidaan analysoida vielä perusteellisemmin. Tulevissa tutkimuksissa lomakkeen tiettyjen termien tarkentaminen on motivoitua moniselitteisyyden vähentämiseksi. Aineiston kerääminen sosiaalisen median kautta toimi hyvin, mutta tulevissa tutkimuksissa laajentaisin kanavia, joiden kautta kyselylomake jaetaan, jotta esimerkiksi informanttien ikä ja sukupuoli jakautuisi tasaisemmin.

Jatkossa olisi myös otollista ottaa aineistonkeruussa kyselylomakkeen rinnalle haastattelu. Yksi syy tälle on kyselylomakkeen joustamattomuus tilanteissa, joissa informantti ei sovellu kyselylomakkeen asettamaan muottiin. Esimerkiksi tämän tutkielman kyselylomake sopeutui paremmin informanteille, jotka olivat kasvaneet ydinperheissä, vaikka uusperheiden mahdollisuus oli otettu huomioon avoimen osion avulla. Kyselylomakkeen pituuden ollessa rajallinen, olisi haastattelu oiva tuki lomakkeelle koska haastattelu mahdollistaa räätälöidyn sisällön, joka määrittyy haastateltavan mukaan. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä on myös motivoitua tulevissa tutkimuksissa, koska kyselylomakkeen suljettujen ja avointen kysymysten avulla saadun tiedon saaminen on aina rajattua. Kyselylomakkeen ja haastattelun avulla saataisiin kerättyä laajempaa aineistoa, jonka avulla saataisiin mahdollisesti laajempi käsitys kaksikielisten sisarusten kielenkäytöstä.

Tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa on muistettava, että kyselylomakkeen avulla informanteilta kerätään heidän omia mielipiteitensä ja kokemuksiansa kaksikielisyyteensä liittyen. On tärkeä muistaa, että informantilta saatua tietoa ja sen paikkaansa pitävyyttä on mahdotonta tarkistaa. Voidaan vain olettaa, että informantit ovat vastanneet todenmukaisesti, mutta on mahdotonta selvittää, mitä informantti on todellisuudessa tehnyt. Tämän takia ei voida todeta, että kyselylomakkeen avulla tehdyt mittaukset olisivat täysin virheettömiä.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tehdä entistä laajempaa jatkotutkimusta suomi–ruotsi-kaksikielisistä sisaruksista Suomessa. Varsinkin suomenruotsalaisuuden sekä kieli-identiteetin vaikutusta kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan, olisi kiinnostavaa tutkia. Jatkotutkimus on motivoitua, sillä tiedämme hyvin vähän kaksikielisten sisarusten kielenkäytöstä sekä kansainvälisellä että kotimaisella tasolla. Jatkotutkimuksia varten

tarvittaisiin isompi informanttimäärä, ja haastattelun lisääminen kyselylomakkeen tueksi aineistonhankinnassa olisi hyödyllistä.

6 Lopuksi

Tämän tutkielman kohteena oli suomi–ruotsi-kaksikieliset sisarukset Suomessa ja heidän yhteinen kielenkäyttönsä. Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, mitä kieltä kaksikieliset suomea ja ruotsia puhuvat sisarukset käyttävät keskenään ja syyt tietyn kielen valinnalle.

Tutkielman tärkeimmät päätelmät voidaan tiivistää neljään havaintoon:

1. Tämän tutkielman suomi–ruotsi-kaksikielisistä informanteista suurin osa puhuu ruotsin kieltä sisarustensa kanssa.
2. Tämän tutkielman informanttien kohdalla vanhempien käyttämä yhteinen kieli, perheen isälle puhuttu kieli, kotipaikkakunnan enemmistökieli ja informanttien ja heidän sisarusten harrastuksissa käytetty kieli eivät ole vahvasti yhteydessä sisarusten käyttämään yhteiseen kieleen.
3. Koulukieli on yhteydessä informanttien ja heidän sisarusten yhteiseen kieleen.
4. Perheen äidin kanssa puhuttu kieli on yhteydessä informanttien ja heidän sisarusten yhteiseen kieleen.

Tutkimuksen tuloksissa nousi myös esille, että suurin osa tutkielman informanteista identifioi itsensä suomenruotsalaiseksi ja kokee, että ruotsin kieli on vähemmistökieli Suomessa. Kuinka paljon esimerkiksi suomenruotsalaisuus tai ruotsin kielen ylläpitäminen Suomessa on vaikuttanut siihen, että suurin osa tämän tutkielman sisaruksista puhuu ruotsin kieltä keskenään, on kuitenkin vaikeaa todeta. Aihetta on siis syytä tutkia, sillä kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen käytöstä ja syistä tietyn kielen valintaan tiedetään hyvin vähän, varsinkin Suomessa. Mahdolliset jatkotutkimukset vaativat kuitenkin isomman informanttimäärän, jotta tuloksia voitaisiin yleistää myös tutkimusten ulkopuolelle. Tämä tutkielma voi silti tarjota tärkeää tietoa tekijöistä, jotka voivat vaikuttaa erityisesti suomi–ruotsi-kaksikielisten sisarusten yhteisen kielen valintaan.

Svensk sammanfattning

En undersökning av finsk-svensk-tvåspråkiga syskons umgängesspråk

Kontakten mellan den svensktalande och finsktalande befolkningen i Finland ökar stadigt och så kallade blandäktenskap är mycket vanliga. Den stadigt växande andelen blandäktenskap medför också fler tvåspråkiga barn, om föräldrarna väljer att tala både finska och svenska i hemmet. Enligt Finnäs (2015) finns det ett stort intresse bland tvåspråkiga familjer i Finland att ge sina barn två språk, vilket syns bland annat i elevtillströmningarna till svenska skolor. I interaktionen mellan barnet och föräldrarna är det ofta föräldrarna som väljer vilket språk de talar med sitt barn. Då familjen utökas och barnen i tvåspråkiga familjer får syskon, måste också de tvåspråkiga barnen göra ett val vad gäller det gemensamma umgängesspråket.

Syftet med denna undersökning är att ta reda på vilket språk som tvåspråkiga syskon använder sinsemellan och orsakerna till valet av detta språk. I avhandlingen analyseras tvåspråkiga individer, med språken finska och svenska, som har syskon. Informanterna analyseras på individnivå, inte utifrån syskonskaran. Jag utgår från Barron-Hauwaerts (2011) undersökning om orsakerna till valet av syskons gemensamma umgängesspråk.

Barron-Hauwaert är en av de få forskare som har undersökt tvåspråkiga syskon och deras umgängesspråk. I hennes studie kring internationella två- och flerspråkiga familjers barn och deras gemensamma språk framkom det att föräldrarnas modersmål och speciellt mammans språk, föräldrarnas gemensamma språk, daghems- och skolspråket samt språkmiljön kan inverka på valet av det gemensamma umgängesspråket bland syskon. Enligt Barron-Hauwaert (2011:55) är det vanligt att man till en början väljer att använda mammans språk bland syskon. När de tvåspråkiga barnen sedan börjar i daghem eller skola, så tenderar syskonens umgängesspråk att bli samma språk som används på dessa ställen. Detta beror på barnens vilja att passa in det sociala sammanhanget och att de ska kunna använda samma språk med sina syskon och med sina jämnåriga vänner, eftersom bytet mellan två språk anses vara ansträngande. (Brewer, 2001, refererad i: Barron-Hauwaert, 2011:62–63.) Tidigare studier visar också att en stor del av tvåspråkiga syskon väljer omgivningens majoritetsspråk som gemensamt umgängesspråk (Obied, 2009: 705; Bridges & Hoff, 2014: 226; Barron-Hauwaert, 2011: 159). Barron-Hauwaert (2011: 65–66) påpekar att i fallen där syskonen väljer omgivningens minoritetsspråk som gemensamt umgängesspråk kan det handla om att man vill

beskydda minoritetsspråket. Barron-Hauwaert (2011:164) kan emellertid inte lyfta fram en speciell faktor som skulle vara utmärkande för valet av umgängesspråk, eftersom tvåspråkiga syskon och deras gemensamma språkbruk inte ännu har undersökts i tillräckligt stor utsträckning. Min undersökning om detta ämne är motiverat eftersom det finns en forskningslucka då det kommer till studier kring tvåspråkiga syskons umgängesspråk.

Undersökningens materialinsamlingsmetod är en elektronisk enkät som skapades med hjälp av online-mjukvaran E-lomake. Enkäten består av sex delar. Enkätens första del består av inledningen som tangerar undersökningens syfte och enkätens andra del består av frågor kring informanternas bakgrundsinformation. Enkätens tredje del består av frågor om språkanvändningen inom familjen och enkätens fjärde del innehåller frågor som gäller språkanvändningen med enbart syskon. Enkätens femte del består av frågor om informanternas språkmiljö och den sjätte delen handlar om frågor kring svenska språkets status och användning. Enkäten delades via sociala medier med hjälp av snöbollsmetoden. Den främsta plattformen för att dela enkäten var på min personliga Facebook-sida samt i Facebook-gruppen ”Kaksiäidinkieliset – tvåmodersmåliga”. Länken till enkäten publicerades även på mitt privata Instagram-konto. Enkätsvaren överfördes till kalkylprogrammet Excel efter att insamlingen av enkätsvaren avslutades. Sammanlagt 180 informanter svarade på enkäten varav 169 informanter uppfyllde studiens kriterier. Undersökningens material analyseras med både kvalitativa och kvantitativa metoder eftersom enkäten innehöll både öppna och slutna frågor. De kvantitativa resultaten sammanfattas i procent och de kvalitativa resultaten analyseras med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys.

Undersökningens första syfte var att undersöka vilket språk som tvåspråkiga syskon, som talar finska och svenska, använder som gemensamt umgängesspråk. Resultaten visar att över hälften (62,7 %) av informanterna ($n=169$) använder svenska och en tredjedel (29,6 %) använder finska som gemensamt umgängesspråk med sina syskon. Resten av informanterna använder antingen en blandning av finska och svenska (4,1 %) med sina syskon eller talar olika språk med olika syskon (3,6 %).

Undersökningens andra syfte var att ta reda på orsakerna till valet av umgängesspråket bland tvåspråkiga syskon. Resultaten visar att 52 % av informanterna ($n = 169$) använder finska med sin mamma och 48 % använder svenska med sin mamma. Vid jämförelse av det språk som informanterna talar med sin mamma och det språk som informanterna talar med sina syskon

visar resultaten att 63,9 % av informanterna använder samma språk i båda fallen. Vid jämförelse av det språk som informanterna talar med sin pappa och det språk som informanterna talar med sina syskon visar resultaten att enbart 32 % av informanterna använder samma språk i båda fallen. Bland undersökningens informanter framkommer det med andra ord ett märkbart samband mellan syskonens umgängesspråk och det språk som talas med mamman.

Undersökningens resultat visar också att största delen av informanterna har använt svenska både på daghemmet och i skolan. 77,8 % av informanterna ($n = 167$) har använt svenska på sitt daghem och 94,7 % av informanterna ($n = 169$) har använt svenska i grundskolan. Enligt resultaten har 58,7 % av informanterna ($n = 167$) använt samma språk med sina syskon som på sitt daghem och 67,5 % av informanterna ($n = 169$) har använt samma språk med sina syskon som i grundskolan. Det finns alltså ett påtagligt samband mellan informanternas umgängesspråk med syskonen och skolspråket i denna undersökning.

Resultaten visar att sambandet mellan syskonens umgängesspråk och föräldrarnas umgängesspråk, språket som talades med fadern, språket som användes i informanternas hobbyer och majoritetsspråket i hemkommunen var svagare i jämförelse med sambandet mellan syskonens umgängesspråk och språket som talas med mamman och språket som används i skolan. Resultaten visar även att 89,3 % av informanterna ($n = 168$) identifierar sig som finlandssvenska och 92,3 % av informanterna ($n = 169$) anser att svenskan är ett minoritetsspråk i Finland. Om dessa faktorer har en inverkan på valet av det gemensamma umgängesspråket är dock svårt att fastslå i denna studie, eftersom man inte vet tillräckligt mycket om informanternas orsaker till valet av dessa svar.

Med hjälp av undersökningens resultat kan man konstatera att största delen av de tvåspråkiga informanterna, som talar finska och svenska, har i denna undersökning svenska som gemensamt umgängesspråk med sina syskon. Vid jämförelse av syskonens gemensamma umgängesspråk med olika faktorer, var det språk som används med mamman och skolspråket de faktorer som korrelerade mest med det gemensamma umgängesspråket bland informanterna. Undersökningens resultat stämmer i stor utsträckning överens med tidigare forskning och deras förslag på orsaker som kan påverka tvåspråkiga syskons val av gemensamt språk.

Slutligen kan det konstateras att undersökningens resultat inte kan generaliseras på andra tvåspråkiga, som talar finska och svenska, i Finland eftersom informanterna är förhållandevis

få. Resultatet om möjliga orsaker till valet av ett språk kan ändå fungera som vägledning inför framtida studier. I möjliga framtida studier kunde spridningen av enkäten vara mer varierande för ett större antal informanter och enkäten kunde kompletteras med intervjuer så att man kunde få en mer omfattande bild av fenomenet. I framtida studier kunde man också undersöka vilken roll finlandssvenskheten har i valet av umgängesspråket mellan tvåspråkiga syskon som pratar finska och svenska.

Lähteet

Alasuutari, Pertti 2011: *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino. [E-kirja].

Arnberg, Lenore 2004: *Så blir barn tvåspråkiga. Vägledning och råd under förskoleåldern*. Tukholma: Wahlström & Wikstrand.

Baetens Beardsmore, Hugo 1986: *Bilingualism: Basic Principles*. Clevedon: Multilingual Matters.

Baker, Colin 2007: *A Parents' and Teachers' Guide to Bilingualism*. 3. painos. Clevedon: Multilingual Matters.

Barron-Hauwaert, Suzanne 2004: *Language strategies for bilingual families: The one-parent-one-language Approach*. Clevedon: Multilingual Matters.

Barron-Hauwaert, Suzanne 2011: *Bilingual Siblings. Language Use in Families*. Clevedon: Multilingual Matters.

Berglund, Raija 2008: *Ett barns interaktion på två språk. En studie i språkval och kodväxling*. Acta Wasaensia No 190. Språkvetenskap 37. Vaasa: Universitas Wasaensis.

Bergroth, Mari & Kvist, Maria 2011: Dynamiska tvåspråkiga leksituationer. Teoksessa: Nissilä, Niina & Siponkoski, Nestori (toim.): *Kieli ja etiikka*. Vaasan yliopiston käännteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän VAKKI julkaisut 38. Vaasa: VAKKI. S. 46–57.

Boyd, Sally & Palviainen, Åsa 2013: Unity in Discourse, Diversity in Practice: The One Person One Language Policy in Bilingual Families. Teoksessa: Toim. Schwartz, Mila & Verschik, Anna: *Successful Family Language Policy: Parents, Children and Educators in Interaction*. Dordrecht: Springer. S. 223–248.

Bridges, Kelly & Hoff, Erika 2014: Older Sibling Influences on the Language Environment and Language Development of Toddlers in Bilingual Homes. *Applied Psycholinguistics*, 35/2. S. 225–41.

Börestam, Ulla & Huss, Leena 2001: *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.

Check, Joseph & Schutt, Russel K. 2012: *Research methods in education*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Conteh, Jean; Riasat, Saiqa & Begum, Shila 2013: Children Learning Multilingually in Home, Community and School Contexts in Britain. Teoksessa: Schwartz, Mila & Verschik, Anna (toim.): *Successful Family Language Policy. Parents, Children and Educators in Interaction*. New York: Springer. S. 83–102.

Eskola, Jari & Suoranta; Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. [E-kirja]

Finnäs, Fjalar 2015: Tvåspråkiga familjer och deras betydelse för demografin. Teoksessa: Marika Tandefelt (toim.): *Gruppspråk, samspråk, två språk. Svenskan i Finland – i dag och i går 1:2*. Helsinki: Svenska Litteratursällskapet I Finland. S. 201-220.

Grosjean, Francois 2010: *Bilingual. Life and Reality*. Cambridge: Harvard University Press.

Hakulinen, Auli; Kalliokoski, Jyrki; Kankaanpää, Salli; Kanner, Antti; Koskenniemi, Kimmo; Laitinen, Lea; Maamies, Sari & Nuolijärvi, Pirkko 2009: *Suomen kielen tulevaisuus: Kielipoliittinen toimintaohjelma*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 7. Osoitteessa: http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk7/suomen_kielen_tulevaisuus_kotus_verkkojulkaisuja_7.pdf. Viitattu 19.6.2020.

Hamers, Josiane F. & Blanc, Michel H.A. 2000: *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hassinen, Sirje 2002: *Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Oulu: Oulu University Press.

Hassinen, Sirje 2005: *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Helsinki: Finn Lectura.

Helsingin kaupunki, 2020: Varhaiskasvatuksen vaihtoehdot. Osoitteessa: <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivahoito/paivahoidon-vaihtoehdot/>. Viitattu 7.8.2020.

Håkansson, Gisela 2003: *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

InfoFinland, 2020: Suomalainen koulutusjärjestelmä. Osoitteessa:
<https://www.infofinland.fi/fi/elama-suomessa/koulutus/suomalainen-koulutusjarjestelma>.
Viitattu 7.8.2020.

Juuti, Pauli & Puusa, Anu 2020: *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*.
Helsinki: Gaudeamus. [E-kirja]

King, Kendall A.; Lyn Fogle & Aubrey, Logan-Terry 2008: Family Language Policy.
Language and Linguistic Compass, 2/5. S. 907–922.

Kielilaki 2003/423. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423#L1P5>.
Viitattu 28.8.2020.

Kopeliovich, Shulamit 2013: Happylingual: A Family Project for Enhancing and Balancing Multilingual Development. Teoksessa: Schwartz, Mila & Verschik, Anna (toim.): *Successful Family Language Policy. Parents, Children and Educators in Interaction*. New York: Springer. S. 249–275.

Landry, Rodrigue & Bourhisin, Richard Y. 1997: Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology*, 1/16. S. 23–49.

Lojander-Visapää, Catharina 2001: *Med rätt att välja. Språkval och språkstrategier i språkligt blandade hushåll i Helsingfors*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 630. Tammsaari: Ekenäs Tryckeri Ab.

MacKey, William F. 2000: The description of bilingualism. Teoksessa: Wei, Li (toim.): *The Bilingualism Reader*. Lontoo: Routledge. S. 26–56.

Microsoft, 2021: JOS-funktio – sisäkkäiset kaavat ja ongelmien välttäminen. Osoitteessa:
<https://support.microsoft.com/fi-fi/office/jos-funktio-%E2%80%93-sis%C3%A4kk%C3%A4iset-kaavat-ja-ongelmien-v%C3%A4ltt%C3%A4minen-0b22ff44-f149-44ba-aeb5-4ef99da241c8>. Viitattu: 30.1.2021

Miikkulainen, Sirkku 2017: *Suomen kielen asema monikielisessä vastaanottokeskuksessa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201711144253>.

Montanari, Simona & Quay, Suzanne 2016: *Early Bilingualism: From Differentiation to the Impact of Family Language Practices*. Teoksessa: Montanari, Simona & Nicoladis, Elena (toim.): *Bilingualism Across the Lifespan: Factors Moderating Language Proficiency*. Walter de Gruyter, American Psychological Association

Nationalencyklopedin 2020: *Majoritetsspråk*. Osoitteessa: <http://www.ne.se.ezproxy.vasa.abo.fi/uppslagsverk/encyklopedi/lang/majoritetsspråk>. Viitattu 15.8.2020.

Norrby, Catrin & Håkansson, Gisela 2015: *Introduktion till sociolingvistik*. 2. painos. Lund: Studentlitteratur.

Oikeusministeriö, 2020a: *Kielelliset oikeudet*. Esite. Osoitteessa: https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4734397/kieliesite_suomi_web.pdf/beb9d3bf1a36-4f83-8863-ef9cd4e34460/kieliesite_suomi_web.pdf. Viitattu 28.8.2020.

Oikeusministeriö 2020b: *Suomen ja ruotsin kieli*. Osoitteessa: <https://oikeusministerio.fi/suomen-ja-ruotsin-kieli>. Viitattu 28.8.2020.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi 2018: *Identiteettejä kahdella kielellä. Tutkimus ruotsin- ja suomenkielisistä*. e2-tutkimus. Helsinki: e2. Osoitteessa: <https://docplayer.fi/104941002-Identiteetteja-kahdella-kielella.html>. Viitattu 15.8.2020.

Saari, Mirja 2005: *Ruotsin kieli Suomessa*. Teoksessa: Johansson, Marjut & Pyykkö, Riitta (toim.): *Monikielinen Eurooppa. Kielipolitiikkaa ja käytäntöä*. Helsinki: Gaudeamus. S. 316–337.

Sandberg, Siv 1995: *Språkbeteende, språkmiljö och identitet*. Teoksessa: Krister Ståhlberg (toim.): *Finlandssvensk identitet och kultur. Meddelanden från Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi, A:441*. Turku. S. 77–104.

Skutnabb-Kangas, Tove 1981: *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel.

Ståhlberg, Krister 1995: *Den finlandssvenska identitetens variationer*. Teoksessa: Krister Ståhlberg (toim.): *Finlandssvensk identitet och kultur. Meddelanden från Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi, A:441*. Turku. S. 25–76.

Sundman, Marketta 1999: *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsinki: Helsinki University Press.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkójulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus. Osoitteessa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>. Viitattu 28.8.2020.

Svensson, Ann-Katrin 2009: *Barnet, språket och miljön. Från ord till mening*. Lund: Studentlitteratur.

Tieteen termipankki 2020: *Kielitiede: vähemmistökieli*. Osoitteessa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:vähemmistökieli>. Viitattu 15.8.2020.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Wei, Li 2000: Dimensions of Bilingualism. Teoksessa: Wei, Li (toim.): *The Bilingualism Reader*. Lontoo: Routledge. S. 3–25.

Wikner, Sarah 2019: *Svenskan i Helsingfors. Uppfattningar, perception och variation*. Åbo Akademi. Osoitteessa: <https://www.doria.fi/handle/10024/172785>. Viitattu 1.3.2021.

Valli, Raine 2018: Aineistokeruu kyselylomakkeella. Teoksessa: Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virkkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus. S. 92–116.

Valli, Raine & Perkkilä, Päivi 2018: Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa: Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virkkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus. S. 117–128.

Vanhatalo, Ulla & Vehkalahti, Kimmo 2020: Kysely. Teoksessa: Luodonpää-Manni, Milla; Hamunen, Markus; Konstenius, Reetta; Miestamo, Matti; Nikanne, Urpo & Sinnemäki, Kaius (toim.): *Kielentutkimuksen menetelmiä I–V*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. S. 241–273.

Vehkalahti, Kimmo 2019: *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsingin yliopisto. Osoitteessa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 21.12.2020.

Vilkka, Hanna (2007). *Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Osoitteessa: <http://hanna.vilkka.fi/wpcontent/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>. Viitattu 21.12.2020.

Visapää, Catharina 1996: *Språkmiljö och skolval i Helsingfors*. Helsinki: Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

Yamamoto, Masayo 2001: *Language Use in Interlingual Families. A Japanese-English Sociolinguistic Study*. Clevedon: Multilingual Matters.

Liitteet

Liite 1. Elektroninen kyselylomake

Undersökning om tvåspråkiga syskons umgängesspråk

Kontakten mellan den finsktalande och svensktalande befolkningen i Finland ökar och tvåspråkiga familjer blir allt vanligare. Barnen i de tvåspråkiga familjerna utsätts för ett val: vilket språk skall de välja som umgängesspråk? Syftet med min undersökning är att ta reda på vilket språk tvåspråkiga syskon, som pratar finska och svenska, använder sinsemellan och orsakerna till valet av detta språk.

För att kunna svara på denna enkät bör du vara över 18 år, vara tvåspråkig, haft finska och svenska som hemspråk, varit bosatt i en finländsk kommun under din uppväxt och ha syskon. Det tar ca 5-10 minuter att svara på denna elektroniska enkät. Att delta studien är frivilligt och anonymt. Genom att svara på frågeformuläret ger du ditt samtycke till att delta i studien. Svara på enkätens alla frågor. I slutet av enkäten har du möjlighet att specificera om du anser att någon fråga är svår att svara på. Om du har några frågor rörande enkäten eller undersökningen i övrigt, kontakta formulärets skapare:

Julia Björkholm

Språkstudier vid Åbo Akademi

e-post: julia.bjorkholm@abo.fi

Tack för att du tar dig tid och svarar på denna elektroniska enkät!

Dataskyddsbeskrivning: Svaren i denna enkät kommer att användas i min pro gradu-avhandling i Finska språket vid Åbo Akademi. Endast enkätens skapare har tillgång till de uppgifter som samlas in via enkäten. Forskningsresultaten presenteras anonymt vilket betyder att enskilda informanter inte kan identifieras i studiens resultatredovisning. Den information som fås via denna enkät sparas i E-lomake och analyseras med hjälp av Excel. Efter avslutad studie raderas alla uppgifter från E-lomake och alla personuppgifter som finns i Excel-filen raderas. Excel-filen sparas för möjlig framtida forskning bakom lösenord, vilket endast enkätens skapare har tillgång till.

- Mina enkätsvar får användas för ifrågavarande och framtida undersökning
- Jag är över 18 år

Bakgrundsinformation

Ålder

- 18–29

- 30–39
- 40–49
- 50–59
- 60–69
- 70-

Kön

- Man
- Kvinna
- Annat
- Vill inte ange

Familjen

Vilket språk talar du med din mamma?

- Finska
- Svenska

Vilket språk talar du med din pappa?

- Finska
- Svenska

Vilket är/var föräldrarnas umgängesspråk?

- Finska
- Svenska
- En blandning av svenska och finska
- Annat

Vad är din mammas modersmål?

- Finska
- Svenska
- Tvåspråkig (finska och svenska)
- Annat

Vad är din pappas modersmål?

- Finska
- Svenska
- Tvåspråkig (finska och svenska)
- Annat

Har du umgåtts mer med någondera av föräldrarna under din uppväxt?

- Nej
- Mer med mamma

- Mer med pappa

Ville föräldrarna att ni skulle tala något speciellt språk sinsemellan med syskone

- Nej
- Ja, svenska
- Ja, finska

Vilket språk talar eller talade du med dina morföräldrar?

- Finska
- Svenska
- Finska och svenska
- Har ej umgåtts med mina morföräldrar
- Annat

Vilket språk talar eller talade du med dina farföräldrar?

- Finska
- Svenska
- Finska och svenska
- Har ej umgåtts med mina farföräldrar
- Annat

Har/hade du någon annan i din familj eller nära omkrets som du umgicks mycket med?

Vilket/vilka språk talade personen/personerna?

Syskonen

Vilket språk talar/talade du med dina syskon?

- Finska
- Svenska
- Annat

Specificera om du svarade "annat"

Talar alla syskon samma språk med varandra?

- Ja
- Nej
- Annat

Specificera om du svarade "annat"

Har du och dina syskon bytt ert gemensamma språk?

- Ja
- Nej

Hur många syskon är/var ni i familjen?

- 2
- 3
- 4
- Mera

Är du: äldst, mellerst eller yngst i syskonskaran?

- Äldst
- Mellerst
- Yngst
- Annat

Annat, vad? (t.ex. tvillingar)

Hur stor ålderskillnad är det mellan syskonen i din familj? (Du kan svara med syskonens ålder t.ex.: "18, 23 och 25")

Språkmiljö

Vilket språk talades på ditt daghem?

- Svenska
- Finska
- Gick inte på daghem
- Annat

Annat, vilket språk?

Vilket språk talades på dina syskons daghem?

- Svenska
- Finska
- Syskonen gick ej på daghem
- Annat

Annat, vilket språk?

Om du svarade "gick inte på daghem": vilket språk talade personen/personerna som tog hand om dig (och dina syskon)?

- Svenska
- Finska
- Annat

Annat, vad?

Vilket språk talades under din grundutbildning? (åk. 1-6)

- Svenska

- Finska
- Annat

Annat, vad?

Vilket språk talades under dina syskons grundutbildning?

- Svenska
- Finska
- Annat

Annat, vad?

Vilken kommun har du och dina syskon växt upp i?

Vad är majoritetsspråket i kommunen som du och dina syskon växte upp i?

- Finska
- Svenska
- Vet ej

Hade du några hobbyer i din tidiga barndom? Vilket/vilka språk talades där?

- Finska
- Svenska
- Både finska och svenska
- Hade inga hobbyer

Hade dina syskon några hobbyer i sin tidiga barndom? Vilket/vilka språk användes mest bland deras hobbyer?

- Finska
- Svenska
- Finska och svenska
- De hade inga hobbyer

Svenska språket i Finland

Identifierar du dig som finlandssvensk?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Anser du att svenskan är ett minoritetsspråk i Finland?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Hur har attityden till svenskan varit i din och dina syskons uppväxtmiljö?

- Positiv
- Ganska positiv
- Neutral
- Ganska negativ
- Negativ

Övrigt

Om du vill berätta mer om din tvåspråkighet och ditt gemensamma umgängesspråk med dina syskon, kan du specificera eller förtydliga i rutan bredvid.

Tack för din medverkan!